

En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess

En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess

DS 2010:17

REGERINGSKANSLIET

Justitiedepartementet

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 Fax 08-598 191 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-38-23394-8 ISSN 0284-6012

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	13
1 Promemorians lagförslag	15
1.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	15
1.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	18
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.	20
1.4 Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)	22
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.....	24
1.6 Förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291).....	33
1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar.....	49
1.8 Förslag till lag om ändring i oljekrislagen (1975:197)	51
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja	52

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten.....	53
1.11 Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262).....	55
1.12 Förslag till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152).....	56
1.13 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713).....	59
1.14 Förslag till lag om ändring i taxeringslagen (1990:324).....	62
1.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram	64
1.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.....	67
1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.....	68
1.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor	70
1.19 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	72
1.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige.....	73
1.21 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.	75
1.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden	76

1.23	Förslag till lag om ändring i tullagen (2000:1281)	78
1.24	Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883).....	80
1.25	Förslag till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar	82
1.26	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer.....	84
1.27	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om investeringsfonder.....	86
1.28	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse	88
1.29	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).....	90
1.30	Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	93
1.31	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden	94
1.32	Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486).....	96
1.33	Förslag till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579).....	97
2	Inledning	99
3	Nedflyttning av ytterligare måltyper till förvaltningsrätt	103
3.1	Inledning.....	103
3.2	Beslut som överklagas direkt till kammarrätt	104

3.2.1	Nuvarande ordning.....	104
3.2.2	Överväganden	110
4	Överlämnande av mål	115
4.1	Överlämnande av mål från obehörig domstol.....	115
4.1.1	Nuvarande ordning.....	115
4.1.2	Överväganden	116
4.2	Överlämnande av mål från behörig domstol	118
4.2.1	Nuvarande ordning.....	118
4.2.2	Överväganden	119
5	Formkrav vid ingivande av handlingar	121
5.1	Nuvarande ordning	121
5.1.1	Krav på egenhändigt undertecknande.....	121
5.1.2	När en handling har kommit in till domstolen	122
5.1.3	Förhållandena i allmän domstol.....	123
5.2	Överväganden.....	125
6	Ombud – behörighetskrav och fullmakt	129
6.1	Behörighetskrav för ombud.....	129
6.1.1	Nuvarande ordning.....	129
6.1.2	Överväganden	131
6.2	Fullmakt för ombud.....	133
6.2.1	Nuvarande ordning.....	133
6.2.2	Överväganden	134
7	Domstolens utredningsansvar	137
7.1	Nuvarande ordning	137
7.2	Överväganden.....	141

8	Anteckningar vid muntlig förhandling.....	145
8.1	Nuvarande ordning.....	145
8.2	Överväganden	147
9	Enhetliga regler för överklagande	149
9.1	Tiden för överklagande.....	149
9.1.1	Nuvarande ordning.....	149
9.1.2	Tidigare överväganden.....	150
9.1.3	Överväganden	152
9.2	Överklagande av vissa avvisningsbeslut.....	156
9.2.1	Nuvarande ordning.....	156
9.2.2	Tidigare överväganden.....	157
9.2.3	Överväganden	158
9.3	Utgångspunkten för beräkning av tiden för överklagande.....	160
9.3.1	Nuvarande ordning.....	160
9.3.2	Överväganden	162
10	Prövningstillstånd i kammarrätt	165
10.1	Nuvarande ordning.....	165
10.2	Överväganden	167
10.2.1	Grunderna för att meddela prövningstillstånd i kammarrätt.....	167
10.2.2	Beslutförhet.....	170
11	Partiellt prövningstillstånd	173
11.1	Partiellt prövningstillstånd i Regeringsrätten	173
11.1.1	Nuvarande ordning.....	173
11.1.2	Överväganden	176

11.2	Partiellt prövningstillstånd i kammarrätt.....	178
11.2.1	Nuvarande ordning.....	178
11.2.2	Överväganden	180
11.3	Partiellt prövningstillstånd i Migrations- överdomstolen.....	181
11.3.1	Nuvarande ordning.....	181
11.3.2	Överväganden	182
12	Domförhet i kammarrätt vid ledamots förhinder	185
12.1	Nuvarande ordning	185
12.2	Överväganden.....	187
13	Hinder för anställda vid vissa myndigheter att vara nämndemän.....	191
13.1	Nuvarande ordning	191
13.2	Överväganden.....	193
14	Förordnande av särskilda ledamöter m.m. i domstol ..	197
14.1	Nuvarande ordning	197
14.2	Överväganden.....	200
14.2.1	Förordnande av sakkunniga ledamöter, experter och andra särskilda ledamöter	200
14.2.2	Särskilda sakkunniga.....	203
15	Administrativ samverkan mellan förvaltningsrätt och tingsrätt	205
15.1	Nuvarande ordning	205
15.2	Överväganden.....	206

16	Ikraftträdande m.m.	209
17	Ekonomiska konsekvenser	213
18	Författningskommentar	215
18.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	215
18.2	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ...	216
18.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse	217
18.4	Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)	218
18.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	219
18.6	Förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)	226
18.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar	240
18.8	Förslaget till lag om ändring i oljekrislagen (1975:197)	241
18.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja	242
18.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten	242
18.11	Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)	243
18.12	Förslaget till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)	244

18.13Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713).....	246
18.14Förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1990:324).....	248
18.15Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram	248
18.16Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.....	250
18.17Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.....	251
18.18Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor	252
18.19Förslaget till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	253
18.20Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensions- institutets verksamhet i Sverige.....	254
18.21Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:980) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. ...	254
18.22Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden	255
18.23Förslaget till lag om ändring i tullagen (2000:1281)	256
18.24Förslaget till lag om ändring i revisorslagen (2001:883).....	256
18.25Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.....	257

18.26	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer.....	258
18.27	Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om investeringsfonder.....	259
18.28	Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank och finansieringsrörelse.....	260
18.29	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).....	261
18.30	Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	263
18.31	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden	263
18.32	Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486).....	264
18.33	Förslaget till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579).....	265

Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås flera förändringar av de processregler som styr handläggningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Syftet med ändringarna är att bidra till en modern och ändamålsenlig förvaltningsprocess.

Tyngdpunkten i rättskipningen ska ligga i första instans. I promemorian föreslås nedflyttning av ytterligare måltyper från kammarrätt till förvaltningsrätt. För att skapa en mer flexibel och effektiv process föreslås att formkravet vid ingivande av handlingar förändras och att kravet på ingivande av fullmakt för ombud och skyldigheten att föra protokoll tas bort.

I syfte att skapa enhetliga regler och en mer effektiv process föreslås att tiden för överklagande av domstolsavgöranden i bl.a. skatte- och socialförsäkringsmål ska vara tre veckor i enlighet med vad som i övrigt gäller inom förvaltningsprocessen. Det föreslås också att överklagandetiden i fler fall ska räknas från dagen för domstolens avgörande.

I promemorian föreslås vidare bl.a. regler om domförhet i kammarrätt vid ledamots förhinder, skärpta behörighetsregler för ombud, en mer ändamålsenlig reglering av överlämnande av mål från obehörig domstol, tydligare grunder för att meddela prövningstillstånd i kammarrätt samt regler om partiellt prövningstillstånd i kammarrätt, Migrationsöverdomstolen och Regeringsrätten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2011.

1 Promemorians lagförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § och 4 kap. 10 a § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹

I tingsrätt *skall* det finnas lagman. *Som en del i en administrativ samverkan får en tingsrätt och en förvaltningsrätt på samma ort ha gemensam lagman.*

Om regeringen inte bestämmer något annat *skall* det i tingsrätt även finnas en eller flera rådmän. I de tingsrätter som regeringen bestämmer *skall* det också finnas en eller flera chefs-

I tingsrätt *ska* det finnas *en* lagman.

Om regeringen inte bestämmer något annat *ska* det i tingsrätt även finnas en eller flera rådmän. I de tingsrätter som regeringen bestämmer *ska* det också finnas en eller flera chefsrådmän.

¹ Senaste lydelse 2009:774.

rådmän.

Lagman, chefsrådman och rådmän *skall* vara lagfarna.

Tingsrätt får vara *delad* i avdelningar. *Ordförande på* avdelning är lagmannen eller en chefsrådman.

Vid tingsrätt *skall* det finnas kansli, som hålls öppet för allmänheten på bestämda tider.

Lagman, chefsrådman och rådmän *ska* vara lagfarna.

En tingsrätt får vara *indelad* i avdelningar. *Chef för en* avdelning är lagmannen eller en chefsrådman.

Vid *en* tingsrätt *ska* det finnas *ett* kansli, som hålls öppet för allmänheten på bestämda tider.

4 kap.

10 a §²

Regeringen förordnar för *tre* år i sänder dem som *skall* tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 1 kap. 8 § och 2 kap. 4 a §. *Under treårsperioden får vid behov ytterligare personer förordnas för återstående del av perioden.* Inträffar medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål en omständighet som medför att förordnandet *skall* upphöra att gälla, *skall* förordnandet *oberoende därav* anses *ha fortsatt giltighet såvitt avser* det pågående målet.

Den som *skall* tjänstgöra som ekonomisk expert *skall* vara svensk medborgare och får *ej* vara underårig eller i

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för *viss tid* dem som *ska* tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 1 kap. 8 § och 2 kap. 4 a §. *Om det* medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet *ska* upphöra att gälla, *ska* förordnandet *ändå* anses *gälla i* det pågående målet.

Den som *ska* tjänstgöra som ekonomisk expert *ska* vara svensk medborgare och får *inte* vara underårig eller i konkurs-

² Senaste lydelse 1988:1260.

konkurstillstånd eller ha för- tillstånd eller ha förvaltare
valtare enligt 11 kap. 7 § för- enligt 11 kap. 7 § föräldra-
äldrabalken. balken.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 113 kap. 18 § ska upphöra att gälla,
dels att 113 kap. 20 och 32 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

113 kap.

20 §

Ett överklagande av Försäkringskassans, Pensionsmyndighetens *eller en allmän förvaltningsdomstols* beslut ska ha kommit in inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om det är det allmänna ombudet, *Pensionsmyndigheten eller Försäkringskassan* som överklagar beslutet, ska tiden dock räknas från den dag då beslutet meddelades.

Ett överklagande av Försäkringskassans *eller* Pensionsmyndighetens beslut ska ha kommit in inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om det är det allmänna ombudet som överklagar beslutet, ska tiden dock räknas från den dag då beslutet meddelades.

32 §

Vid överklagande av Pensionsmyndighetens, Skatteverkets och allmän förvaltningsdomstols beslut i ärenden om allmän ålderspension tillämpas 10–18, 20, 21 och 33–36 §§.

Vid överklagande av Pensionsmyndighetens, Skatteverkets och allmän förvaltningsdomstols beslut i ärenden om allmän ålderspension tillämpas 10–17, 20, 21 och 33–36 §§.

Bestämmelserna om det allmänna ombudet tillämpas dock inte i fråga om beslut som avser premiepension.

När det gäller överklagande av beslut om pensionsgrundande inkomst ska vad som i de i första och andra styckena angivna bestämmelserna, utom 35 §, föreskrivs om Pensionsmyndigheten och det allmänna ombudet i stället avse Skatteverket och det allmänna ombudet hos Skatteverket enligt lagen (2003:643) om allmänt ombud hos Skatteverket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Härigenom föreskrivs att 36 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 §¹

Finansinspektionens beslut enligt 15 c och 15 d §§ får överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som inspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av förvaltningsrättens avgörande.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om förvaltning enligt 35 § fjärde stycket *skall* gälla omedelbart.

Beslut av Finansinspektionen enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om förvaltning enligt 35 § fjärde stycket *ska* gälla omedelbart.

¹ Senaste lydelse 2009:780.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.4 Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

Härigenom föreskrivs att 68 § patentlagen (1967:837) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

68 §¹

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordnar för tre år i sänder minst tjugofem personer att tjänstgöra som tekniskt sakkunniga ledamöter i tingsrätten och hovrätten. Under treårsperioden äger regeringen vid behov för återstående del av perioden förordna ytterligare personer för sådan tjänstgöring.

Rättens ordförande utser bland de sålunda förordnade, med hänsyn till önskvärd teknisk sakkunskap och övriga förhållanden, för varje särskilt mål dem som skola inträda i rätten. Tekniskt sakkunnig ledamot som avgått är skyldig att tjänstgöra vid fortsatt behandling av mål i vars

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som tekniskt sakkunniga ledamöter i tingsrätt och hovrätt. Om det medan en tekniskt sakkunnig ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Rättens ordförande utser bland de förordnade för varje särskilt mål dem som ska ingå i rätten. Detta ska ske med beaktande av vilken teknisk sakkunskap som behövs och övriga förhållanden i det enskilda målet.

¹ Senaste lydelse 1977:700.

handläggning han förut deltagit.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹

dels att 29 § ska upphöra att gälla,

dels att 2, 8, 11, 12, 13 a, 13 b, 15, 17 b och 20 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Regeringsrätten prövar

1. överklagande av kammarrätts beslut enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291),

2. överklagande av annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag *eller enligt instruktion för kammarrätterna* görs hos domstolen.

2. överklagande av annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag görs hos domstolen, och

3. ansökningar om resning och återställande av försutten tid i andra fall än som anges i 8 §.

Regeringsrätten prövar ansökningar om resning och återställande av försutten tid i andra fall än som anges i 8 §. I 14 kap. 9 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716) finns *vidare* bestämmelser om

I 14 kap. 9 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716) finns bestämmelser om att Regeringsrätten i vissa fall prövar om beslut om förvar ska bestå. I 19 kap. 13 a § för-säkringsrörelselagen (1982:713)

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 2005:719.

att Regeringsrätten i vissa fall prövar om beslut om förvar ska bestå.

och 17 kap. 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse finns bestämmelser om att talan om onödigt uppehållande av ärende i vissa fall ska väckas hos Regeringsrätten.

8 §³

Kammarrätt prövar

1. överklagande som enligt lag eller annan författning görs hos domstolen,

2. mål enligt lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. i den utsträckning som är föreskrivet i den lagen,

3. sådana ansökningar om resning i mål eller ärenden som enligt 11 kap. 11 § regeringsformen ska prövas av förvaltningsdomstol, om målet eller ärendet slutligt avgjorts av en förvaltningsrätt eller förvaltningsmyndighet,

4. ansökningar om återställande av försutten tid för överklagande eller därmed jämförbar åtgärd till förvaltningsrätt, kammarrätt eller förvaltningsmyndighet,

5. *mål om sådant onödigt uppehållande av ärende som enligt föreskrift i lag skall prövas av kammarrätt.*

3. sådana ansökningar om resning i mål eller ärenden som enligt 11 kap. 11 § regeringsformen ska prövas av förvaltningsdomstol, om målet eller ärendet slutligt avgjorts av en förvaltningsrätt eller förvaltningsmyndighet, *och*

4. ansökningar om återställande av försutten tid för överklagande eller därmed jämförbar åtgärd till förvaltningsrätt, kammarrätt eller förvaltningsmyndighet.

³ Senaste lydelse 2009:773.

Regeringen meddelar föreskrifter om kammarrätternas domkretsar.

11 §⁴

En kammarrätt får vara indelad i avdelningar. *Regeringen får bestämma att en avdelning skall vara förlagd till någon annan ort än den där domstolen har sitt säte.* Chef för en avdelning är presidenten eller en lagman.

Om särskild sammansättning av kammarrätt vid behandling av vissa mål finns *bestämmelser* i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:381) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om särskild sammansättning vid behandling av mål *enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900) och 22 kap. kyrkolagen (1992:300)* finns i 13 a §.

En kammarrätt får vara indelad i avdelningar. Chef för en avdelning är presidenten eller en lagman.

Bestämmelser om särskild sammansättning av kammarrätt vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:381) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om särskild sammansättning vid behandling av mål *om laglighetsprövning* finns i 13 a §.

12 §⁵

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får *ej sitta* i rätten.

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får *inte ingå* i rätten.

⁴ Senaste lydelse 2007:880.

⁵ Senaste lydelse 2007:880.

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän *skall* ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får i *sådant fall ej sitta* i rätten. *Kammarrätt är dock domför utan nämndemän*

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän *ska* ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får *inte ingå* i rätten.

Om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

Kammarrätt är domför utan nämndemän

1. vid prövning av överklagande av beslut som *ej* innebär att målet *avgöres*,
2. vid förordnande rörande avgörande samt vid annan åtgärd som avser endast målsberedande,
3. vid beslut varigenom domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak.

Handlägges mål som avses i andra stycket gemensamt med annat mål, får nämndemän *deltaga* vid handläggningen även av det senare målet.

1. vid prövning av överklagande av beslut som *inte* innebär att målet *avgörs*,
saken i avvaktan på målets

Handläggs ett mål som avses i andra stycket gemensamt med *ett* annat mål, får nämndemän *delta* vid handläggningen även av det senare målet.

Om domförhet vid behandling av vissa mål finns *bestämmelser* i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om domförhet vid behandling av *kommunalbesvärsmål* finns i 13 a §.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är kammarrätten domför med två ledamöter, om de är ense om slutet. Detsamma gäller vid behandling av andra frågor i mål där prövningstillstånd krävs för prövning av överklagande, om frågorna behandlas före eller i samband med frågan om prövningstillstånd. Vid behandling av en fråga om avvisning av ett överklagande på grund av att det har kommit in för sent är kammarrätten domför med två ledamöter, om de är ense om slutet.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren domare.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om *de* inte

Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om domförhet vid behandling av *mål om laglighetsprövning* finns i 13 a §.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är kammarrätten domför med två *lagfarna* ledamöter, om de är ense om slutet. Detsamma gäller vid behandling av andra frågor i mål där prövningstillstånd krävs för prövning av *ett* överklagande, om frågorna behandlas före eller i samband med frågan om prövningstillstånd. Vid behandling av en fråga om avvisning av ett överklagande på grund av att det har kommit in för sent är kammarrätten domför med två *lagfarna* ledamöter, om de är ense om slutet.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om

är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av en annan *tjänsteman* i kammarrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. *Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.*

åtgärderna inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av en annan *anställd* i kammarrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. *Regeringen meddelar närmare föreskrifter om detta.*

13 a §⁶

Kammarrätten *skall* vid behandling av mål enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900) och 22 kap. kyrkolagen (1992:300) bestå av tre lagfarna ledamöter och två sådana särskilda ledamöter som anges i 13 b §.

Kammarrätt ska vid behandling av mål *om laglighetsprövning* enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900) bestå av tre lagfarna ledamöter och två sådana särskilda ledamöter som anges i 13 b §.

Om en av de särskilda ledamöterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats är rätten ändå domför, om tre av de kvarvarande ledamöterna är ense om slutet.

Kammarrätten är dock domför utan de särskilda ledamöterna i sådana fall som anges i 12 § *andra* stycket 1-3 samt vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

Kammarrätt är domför utan de särskilda ledamöterna i sådana fall som anges i 12 § *fyjärde* stycket 1-3 samt vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

13 b §⁷

Regeringen *bestämmer antalet* särskilda ledamöter för

Regeringen *eller den myndighet som regeringen be-*

⁶ Senaste lydelse 1998:373.

⁷ Senaste lydelse 1980:274.

varje kammarrätt. De särskilda ledamöterna *skall* ha god kännedom om kommunal verksamhet. *De förordnas av regeringen för tre år.*

stämmer förordnar för viss tid särskilda ledamöter för varje kammarrätt. De särskilda ledamöterna *ska* ha god kännedom om kommunal verksamhet. *Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.*

Om en särskild ledamot avgår under tjänstgöringstiden, utses en ny ledamot för den tid som återstår. Ändras antalet särskilda ledamöter, får en ny tillträdande ledamot utses för kortare tid än tre år.

Kammarrätten fördelar tjänstgöringen mellan de särskilda ledamöterna efter samråd med dem.

15 §⁸

I förvaltningsrätt ska det finnas lagman. *Som en del i en administrativ samverkan får en förvaltningsrätt och en tingsrätt på samma ort ha gemensam lagman.*

I förvaltningsrätt ska det finnas en lagman.

⁸ Senaste lydelse 2009:773.

Om regeringen inte bestämmer något annat ska det i en förvaltningsrätt även finnas en eller flera rådmän. I de förvaltningsrätter som regeringen bestämmer ska det också finnas en eller flera chefsrådmän.

Lagman, chefsrådmän och rådmän ska vara lagfarna. De utnämns av regeringen.

17 b §⁹

Regeringen bestämmer antalet särskilda ledamöter för varje förvaltningsrätt. De särskilda ledamöterna skall ha god kännedom om kommunal verksamhet. De förordnas av regeringen för tre år.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid särskilda ledamöter för varje förvaltningsrätt. De särskilda ledamöterna ska ha god kännedom om kommunal verksamhet. Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Om en särskild ledamot avgår under tjänstgöringstiden, utses en ny ledamot för den tid som återstår. Ändras antalet särskilda ledamöter, får en nytillträdande ledamot utses för kortare tid än tre år.

Förvaltningsrätten fördelar tjänstgöringen mellan de särskilda ledamöterna efter samråd med dem.

⁹ Senaste lydelse 2009:773.

20 §¹⁰

Valbar till nämndeman i kammarrätt och förvaltningsrätt är varje svensk medborgare som är folkbokförd i det län eller den del av länet som hör till kammarrättens eller förvaltningsrättens domkrets och som inte är underårig eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Anställd vid domstol, Skatteverket, *länsstyrelse eller under länsstyrelse lydande myndighet* eller Försäkringskassan får inte vara nämndeman. Detsamma gäller lagfaren domare, åklagare, polisman och advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta samt ledamot av skattenämnd.

Anställd vid domstol, Skatteverket, Försäkringskassan, *Migrationsverket eller Transportstyrelsen* får inte vara nämndeman. Detsamma gäller lagfaren domare, åklagare, polisman och advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta samt ledamot av skattenämnd.

Nämndeman i förvaltningsrätt får inte samtidigt vara nämndeman i kammarrätt.

Till nämndeman bör endast den utses som med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter är lämplig för uppdraget.

Den som har fyllt sextio år eller uppger något giltigt hinder är inte skyldig att ta emot uppdrag som nämndeman. Den som har avgått som nämndeman är inte skyldig att ta emot nytt uppdrag förrän efter fyra år.

Domstolen prövar självmant den valdes behörighet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter i 8 § första stycket 5 gäller fortfarande för mål som har inletts före ikraftträdandet.

¹⁰ Senaste lydelse 2009:773.

1.6 Förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Härigenom föreskrivs i fråga om förvaltningsprocesslagen (1971:291)

dels att 49 § ska upphöra att gälla,

dels att 3, 5, 6–7, 8, 10, 11, 17, 28, 31, 33, 34 a, 35, 36, 44 och 48 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 6 b, 36 a och 36 b §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ansökan, besvär, anmälan, underställning och annan åtgärd varigenom mål anhängiggöres skall ske skriftligen.

En *ansöknings- eller besvärshandling* från en enskild skall vara *egenhändigt undertecknad av honom eller hans ombud. Den skall* innehålla uppgift om hans eller hennes

1. yrke samt personnummer eller organisationsnummer,
2. postadress och adress till arbetsplats samt i förekommande fall annan adress där han kan anträffas för delgivning genom stämningssman,

Föreslagen lydelse

3 §¹

En ansökan, ett överklagande, en anmälan, en underställning och varje annan åtgärd som inleder ett mål ska vara skriftlig.

En *ansökan eller ett överklagande* från en enskild ska innehålla uppgift om hans eller hennes

2. postadress och adress till arbetsplats samt i förekommande fall annan adress där han *eller hon* kan anträffas för delgivning genom stämningssman,

¹ Senaste lydelse 1985:271.

3. telefonnummer till bostaden och arbetsplatsen samt mobiltelefonnummer, dock att nummer avseende hemligt telefonabonnemang behöver uppges endast om rätten begär det,

4. förhållanden i övrigt av betydelse för delgivning med honom.

Förs den enskildes talan av ställföreträdare, *skall* motsvarande uppgifter lämnas även om denne. Har den enskilde vidtalat ett ombud att företräda honom, *skall* ombudets namn, postadress och telefonnummer anges.

En *ansöknings- eller besvärshandling* från en enskild *skall* dessutom innehålla uppgifter om enskild motpart, om sådan finns, i de hänseenden som anges i andra och tredje styckena. Uppgift om motpartens eller dennes ställföreträdarens yrke, arbetsplats, telefonnummer och ombud behöver lämnas endast om uppgiften utan särskild utredning är tillgänglig för den enskilde. Saknar motparten känd adress, *skall* uppgift lämnas om den utredning som gjorts för att fastställa detta.

3. telefonnummer till bostaden och arbetsplatsen samt mobiltelefonnummer, dock att nummer avseende hemligt telefonabonnemang behöver uppges endast om rätten begär det, *samt*

4. förhållanden i övrigt av betydelse för delgivning med honom *eller henne*.

Om den enskildes talan förs av ställföreträdare, *ska* motsvarande uppgifter lämnas även om denne. Har den enskilde vidtalat ett ombud att företräda honom *eller henne*, *ska* ombudets namn, postadress, och telefonnummer anges.

En *ansökan eller ett överklagande* från en enskild *ska* dessutom innehålla uppgifter om enskild motpart, om sådan finns, i de hänseenden som anges i andra och tredje styckena. Uppgift om motpartens eller dennes ställföreträdarens yrke, arbetsplats, telefonnummer och ombud behöver lämnas endast om uppgiften utan särskild utredning är tillgänglig för den enskilde. Saknar motparten känd adress, *ska* uppgift lämnas om den utredning som gjorts för att fastställa detta.

Uppgifter som avses i andra–fjärde styckena *skall* gälla förhållandena när uppgifterna lämnas till rätten. Andras något av dessa förhållanden eller är en uppgift ofullständig eller felaktig, *skall* det utan dröjsmål anmälas till rätten.

Uppgifter som avses i andra–fjärde styckena *ska* gälla förhållandena när uppgifterna lämnas till rätten. Andras något av dessa förhållanden eller är en uppgift ofullständig eller felaktig, *ska* det utan dröjsmål anmälas till rätten.

Är *ansöknings-* eller *besvärshandling* så ofullständig att den inte kan läggas till grund för prövning i sak, *skall* rätten förelägga sökanden eller klaganden att inom viss tid avhjälpa bristen vid påföljd att hans talan annars inte tas upp till prövning. Detsamma gäller om *handlingen* inte uppfyller föreskrifterna i 3 §, *såvida* inte bristen är av ringa betydelse för frågan om delgivning.

5 §²

Om en *ansökan* eller ett *överklagande* innehåller en *sådan* brist att *handlingen* inte kan läggas till grund för prövning i sak, *ska* rätten förelägga sökanden eller klaganden att inom viss tid avhjälpa bristen vid påföljd att hans *eller hennes* talan annars inte tas upp till prövning. Detsamma gäller om *ansökan* eller *överklagandet* inte uppfyller föreskrifterna i 3 §, om inte bristen är av ringa betydelse för frågan om delgivning.

Mål upptages ej till prövning, om *ansökan*, *besvär* eller annan åtgärd, varigenom mål *anhängiggöres*, *ej* skett inom föreskriven tid.

6 §

Ett *mål tas inte upp* till prövning, om en *ansökan*, ett *överklagande* eller en annan åtgärd som *inleder ett mål*, *inte* skett inom föreskriven tid.

² Senaste lydelse 1985:271.

6 a §³

Ett överklagande tillställs den myndighet som har meddelat det beslut som överklagas. Överklagandet skall ha kommit in inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet eller, om klaganden är en part som företräder det allmänna, inom tre veckor från den dag förvaltningsrättens eller kammarrättens beslut meddelades.

Den myndighet som har meddelat beslutet prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, skall myndigheten avvisa det, om inte annat följer av tredje stycket.

Överklagandet skall inte avvisas, om förseningen beror på att myndigheten har lämnat klaganden en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet skall inte heller avvisas, om det inom överklagandetiden har kommit in till den domstol som skall pröva överklagandet. I ett sådant fall skall domstolen vidarebefordra överklagandet till den myndighet som har meddelat beslutet och samtidigt

Ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det beslut som överklagas.

Överklagandet ska ha kommit in inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Om klaganden är en enskild och ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt har meddelats vid en muntlig förhandling eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades.

³ Senaste lydelse 2009:783.

lämna uppgift om vilken dag överklagandet kom in till den högre instansen.

Om överklagandet inte avvisas enligt denna paragraf, skall den myndighet som har meddelat beslutet överlämna det och övriga handlingar i ärendet till den domstol som skall pröva överklagandet. Detta gäller dock inte när överklagandet förfaller enligt 28 § förvaltningslagen (1986:223).

Om klaganden är en part som företräder det allmänna ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag förvaltningsrättens eller kammarrättens beslut meddelades.

6 b §

Den myndighet som har meddelat det beslut som överklagas prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, ska myndigheten avvisa det.

Överklagandet ska dock inte avvisas, om förseningen beror på att myndigheten har lämnat klaganden en felaktig under rättelse om hur man överklagar. Överklagandet ska inte heller avvisas, om det inom överklagandetiden har kommit in till den domstol som ska pröva överklagandet. I ett sådant fall ska domstolen vidarebefordra överklagandet till den myndighet som har meddelat beslutet och samtidigt lämna uppgift om

vilken dag överklagandet kom in till den högre instansen.

Om överklagandet inte avvisas enligt denna paragraf, ska den myndighet som har meddelat beslutet överlämna det och övriga handlingar i ärendet till den domstol som ska pröva överklagandet. Detta gäller dock inte när överklagandet förfaller enligt 28 § förvaltningslagen (1986:223).

7 §⁴

Finner en förvaltningsrätt eller kammarrätt i samband med att ett mål inleds att den saknar behörighet att handlägga målet men att en annan motsvarande domstol *skulle vara* behörig, *skall* handlingarna i målet lämnas över till den domstolen, om *den som inlett målet inte har något att invända mot detta och det inte heller finns något annat skäl mot att handlingarna överlämnas*. Handlingarna *skall* anses ha kommit in till den senare domstolen samma dag som de kom in till den domstol som först tog emot handlingarna.

Finner en förvaltningsrätt eller kammarrätt i samband med att ett mål inleds att den saknar behörighet att handlägga målet men att en annan motsvarande domstol *är* behörig, *ska* handlingarna i målet lämnas över till den domstolen, om det inte finns något skäl mot *det*. Handlingarna *ska* anses ha kommit in till den senare domstolen samma dag som de kom in till den domstol som först tog emot handlingarna.

⁴ Senaste lydelse 2009:783.

8 §

Rätten *skall tillse* att mål blir så utrett som dess beskaffenhet kräver.

Rätten *ska se till* att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. *Genom frågor och påpekanden ska rätten försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.*

Vid behov *anvisar rätten hur utredningen bör kompletteras.* Överflödig utredning får avvisas.

Rätten *ska se till att inget onödigt dras in i målet.* Överflödig utredning får avvisas.

10 §⁵

Ansöknings- eller besvärshandling eller annan handling, varigenom mål anhängiggörs, och det som hör till den *skall tillställas motpart eller annan mot vilken åtgärd ifrågasätts. Mottagaren skall föreläggas att svara inom viss tid vid påföljd att målet ändå kan komma att avgöras.*

En ansökan, ett överklagande eller en annan handling som inleder ett mål och det som hör till den ska skickas eller lämnas till motparten. Han eller hon ska föreläggas att svara inom viss tid vid påföljd att målet ändå kan komma att avgöras.

Underrättelse enligt första stycket behövs inte,

1. om det inte finns anledning anta att talan kommer att bifallas helt eller delvis,
2. om underrättelse annars är uppenbart onödig,
3. om motparten är en förvaltningsmyndighet och en underrättelse är onödig eller
4. om det kan befaras att underrättelse skulle avsevärt försvåra genomförandet av beslut i målet.

⁵ Senaste lydelse 1995:1692.

11 §

Den som förelagts att svara skall göra det skriftligen, om ej rätten förordnar att svaret får lämnas vid muntlig förhandling.

Den som svarar skall ange huruvida han medger eller bestrider yrkandena i målet eller, om målet *anhängigjorts* genom anmälan eller underställning, *huruvida han godtager eller motsätter sig åtgärd som ifrågasättes*. Om han bestrider yrkande eller motsätter sig ifrågasatt åtgärd, bör han ange skälen härför och de bevis som han vill åberopa.

Svar skall innehålla uppgift om vilket mål det hänförs till.

Den part som har förelagts att svara ska göra det skriftligen, om inte rätten förordnar att svaret får lämnas vid en muntlig förhandling.

Parten ska i svaret ange om han eller hon medger eller bestrider yrkandena i målet eller, om målet *har inlett* genom en anmälan eller en underställning, *den åtgärd som målet gäller*. Om parten bestrider yrkandena eller åtgärden, ska han eller hon ange skälen för detta och de bevis som åberopas.

Svaret ska innehålla uppgift om vilket mål det avser.

17 §

Vid muntlig förhandling föres protokoll. Protokollet skall innehålla redogörelse för förhandlingens gång och för den utredning som förebringas vid förhandlingen. I protokollet skall antecknas vad som förekommer vid förhandlingen i fråga om yrkanden, medgivanden, bestridanden, invändningar och vitsordanden.

Vid en muntlig förhandling ska det antecknas vad som förekommer vid denna när det gäller yrkanden, medgivanden, bestridanden, åberopanden, invändningar och erkännanden samt den utredning som läggs fram vid förhandlingen.

28 §

Domstol, som har att pröva *besvär*, kan förordna att det överklagade beslutet, om det *eljest* skulle *lända till efterrättelse* omedelbart, tills vidare *icke skall* gälla och även i övrigt förordna rörande saken.

Domstol, som har att pröva *ett överklagande*, kan förordna att det överklagade beslutet, om det *annars skulle gälla* omedelbart, tills vidare *inte ska* gälla och även i övrigt förordna rörande saken.

31 §⁶

Beslut, varigenom rätten avgör målet, skall tillställas part genom handling som fullständigt återger beslutet och skiljaktig mening, där sådan förekommit. Beslut som kan överklagas skall dessutom innehålla upplysning om vad den skall iakttaga som vill anföra besvär över beslutet.

Krävs *särskilt tillstånd för prövning* i högre rätt, skall beslutet innehålla uppgift om det och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

Ett beslut genom vilket rätten avgör målet ska skickas till parterna. Om det finns en skiljaktig mening ska den bifogas.

Ett beslut som kan överklagas ska innehålla upplysning om hur ett överklagande går till. Krävs prövningstillstånd i högre rätt, ska beslutet innehålla uppgift om det och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

33 §⁷

Förvaltningsrätts beslut överklagas *hos* kammarrätt. Kammarrätts beslut överklagas till Regeringsrätten.

Förvaltningsrätts beslut överklagas *till* kammarrätt. Kammarrätts beslut överklagas till Regeringsrätten.

⁶ Senaste lydelse 1994:436.

⁷ Senaste lydelse 2009:783.

Beslutet får överklagas av den som det angår, om det gått honom emot.

Kammarrättens beslut att meddela prövningstillstånd får inte överklagas.

Om ett överklagande har avvisats *såsom för sent inkommet* och *en domstol* efter överklagande har prövat *detta beslut* eller vägrat prövningstillstånd i fråga om ett sådant överklagande, får *domstolens* beslut inte överklagas.

Ett beslut får överklagas av den som det angår, om det gått honom *eller henne* emot.

Kammarrätts beslut att meddela prövningstillstånd får inte överklagas.

Om ett överklagande *eller en begäran om omprövning* har avvisats *därför att överklagandet eller begäran har kommit in* för sent och *rätten* efter överklagande har prövat *avvisningsbeslutet* eller vägrat prövningstillstånd i fråga om ett sådant överklagande, får *rättens* beslut inte överklagas.

34 a §⁸

För de mål det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att *kammarrätten* skall pröva ett överklagande av ett beslut som *förvaltningsrätten* meddelat i målet. Detsamma gäller förvaltningsrätts beslut i en fråga som har ett direkt samband med ett sådant mål. Sådant tillstånd *behövs* dock inte när talan förs av Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern.

Prövningstillstånd meddelas om

1. det är av vikt för ledning

För de mål det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att *kammarrätt ska* pröva ett överklagande av ett beslut som *förvaltningsrätt* meddelat i målet. Detsamma gäller förvaltningsrätts beslut i en fråga som har ett direkt samband med ett sådant mål. Sådant tillstånd *krävs* dock inte när talan förs av Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern.

Prövningstillstånd *ska* meddelas om

1. *det finns anledning att*

⁸ Senaste lydelse 2009:783.

av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt,

2. *anledning förekommer till ändring i det slut* vartill förvaltningsrätten *kommit* eller

3. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet

Meddelas inte prövnings-tillstånd står förvaltnings-rättens beslut fast. En upplysning om detta *skall* tas in i kammarrättens beslut.

betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,

2. *det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,*

3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller

4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss del av ett beslut, om utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade beslutet.

Meddelas inte prövnings-tillstånd står förvaltnings-rättens beslut fast. En upplysning om detta *ska* tas in i kammarrättens beslut.

35 §⁹

Ett överklagande av *kammarrättens* beslut i ett mål som har *väckts hos* kammarrätten genom överklagande, underställning eller ansökan prövas av Regerings-

Ett överklagande av *kammarrätts* beslut i ett mål som har *inletts i* kammarrätten genom överklagande, underställning eller ansökan prövas av Regeringsrätten endast om

⁹ Senaste lydelse 2009:305.

rätten endast om Regeringsrätten har meddelat prövningstillstånd.

Meddelas inte prövningstillstånd, står kammarrättens beslut fast. En upplysning om detta skall tas in i Regeringsrättens beslut.

Vad som sägs i första stycket gäller inte

1. talan som Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern för i mål om disciplinansvar eller om återkallelse eller begränsning av behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården, tandvården eller detaljhandeln med läkemedel eller djurens hälso- och sjukvård,

2. talan som Justitiekanslern för i mål enligt kreditupplysningslagen (1973:1173), inkassolagen (1974:182) eller lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning.

36 §¹⁰

Prövningstillstånd meddelas,

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att *talan* prövas av Regeringsrätten eller

2. om det *föreligger* synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, *som samtidigt*

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att *överklagandet* prövas av Regeringsrätten eller

2. om det *finns* synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, får prövnings-

¹⁰ Senaste lydelse 1980:275.

föreligger till bedömande, får tillstånd meddelas även i övriga
prövningstillstånd meddelas mål.
även i övriga mål.

Prövningstillstånd får begränsas att gälla viss del av det beslut som den fullföljda talan avser.

36 a §

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet.

I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett prövningstillstånd som har begränsats enligt första stycket får Regeringsrätten förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

I den utsträckning prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande, ska det överklagade beslutet stå fast. En upplysning om detta ska tas in i Regeringsrättens beslut.

36 b §

Om Regeringsrätten med tillämpning av bestämmelserna i 36 a § har prövat en prejudikatfråga får domstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på kammarrättens bedömning eller, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling.

44 §¹¹

Handling anses ha kommit in till rätten den dag då handlingen eller avi om betald postförsändelse, i vilken handlingen är innesluten, anlänt till rätten eller kommit behörig tjänsteman till handa. Underrättas rätten särskilt om att telegram till rätten anlänt till telegrafanstalt, anses telegrammet ha kommit in redan när underrättelsen nått behörig tjänsteman.

Kan det antagas att handlingen eller avi om denna viss dag avlämnats i rättens kansli eller avskilts för rätten på post-

En handling anses ha kommit in till domstolen den dag då handlingen eller en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlänt till domstolen eller kommit en behörig tjänsteman till handa. Underrättas domstolen särskilt om att ett meddelande till domstolen anlänt till ett telebefordringsföretag, anses meddelandet ha kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman.

Kan det antas att handlingen eller en avi om denna en viss dag har lämnats hos domstolens kansli eller avskilts för

¹¹ Senaste lydelse 1973:246.

anstalt, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

Telegram eller annat meddelande som icke är underskrivet skall bekräftas av avsändaren genom egenhändigt under-tecknad handling, om rätten begär det.

domstolen på ett postkontor, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit en behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

Rätten får begära att ett meddelande som saknar av-sändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling. Har rätten begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får rätten bortse från meddelandet.

48 §¹²

Den som för talan i mål får anlita ombud eller biträde.

Visar ombud eller biträde oskicklighet eller oförstånd eller är han eljest olämplig, får rätten avvisa honom som ombud eller biträde i målet. Rätten får också förklara honom obehörig att brukas som ombud eller biträde vid rätten antingen för viss tid eller tills vidare.

Om den som avvisas eller förklaras obehörig enligt andra stycket är advokat, skall an-mälan om åtgärden göras hos advokatsamfundets styrelse

Den som för talan i mål får anlita ombud eller biträde.

I fråga om ombud eller biträde gäller 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket rättegångs-balken.

I fråga om fullmakt för ombud tillämpas 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken. En skriftlig fullmakt behöver dock inte uppvisas annat än om rätten anser att det behövs.

¹² Senaste lydelse 1987:748.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.
 3. Bestämmelserna i 34 a § tredje stycket samt 36 a och 36 b §§ gäller inte i fråga om beslut som förvaltningsrätt respektive kammarrätt har meddelat före ikraftträdandet.

1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar

Härigenom föreskrivs att 75 § och rubriken närmast före 75 § lagen (1972:262) om understödsföreningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Besvär

Överklagande

75 §¹

Finansinspektionens beslut om att vägra registrering av understödsförening enligt 65 § får överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller inspektionens beslut enligt 14 a–d §§.

Annat beslut av Finansinspektionen enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av förvaltningsrättens avgörande.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande

Beslut av Finansinspektionen enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande

¹ Senaste lydelse 2009:784.

eller om verksamhetens drivande enligt 71 § åttonde stycket *skall* gälla omedelbart.

eller om verksamhetens drivande enligt 71 § åttonde stycket *ska* gälla omedelbart.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.8 Förslag till lag om ändring i oljekrislagen (1975:197)

Härigenom föreskrivs att 23 § oljekrislagen (1975:197) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Mot beslut av myndighet enligt 3-5 och 14-16 §§ föres talan hos regeringen genom besvär. Beslut ska dock lända till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat föreskrives.

Beslut av myndighet enligt 3-5 och 14-16 §§ får överklagas till regeringen. Sådana beslut gäller omedelbart om inte annat anges.

Talan mot beslut av myndighet om ersättning enligt 17 § föres hos kammarrätt genom besvär.

Beslut av myndighet om ersättning enligt 17 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Talan mot beslut av Sjöfartsverkets beslut enligt sjöfartsverket enligt denna lag denna lag får överklagas hos föres hos kammarrätten genom allmän förvaltningsdomstol. besvär.

7 §¹

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1982:277.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §²

I fråga om överklagande av ett slutligt beslut av Patentbesvärsrätten finns bestämmelser i patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (1960:644), namnlagen (1982:670), lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden samt i växtförädlarrättslagen (1997:306).

Ett beslut av Patentbesvärsrätten, som inte är slutligt, får överklagas endast i samband med överklagande av beslut i själva målet. Ett beslut får dock överklagas särskilt när rätten har

1. ogillat invändning om jäv mot ledamot av rätten eller invändning om att hinder föreligger för talans prövning,
2. avvisat ombud eller biträde,
3. utdömt vite eller straff för underlåtenhet att iaktta föreläggande eller ålagt vittne eller sakkunnig att ersätta kostnad som vållats genom försummelse eller tredska,
4. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet,
5. utlåtit sig i annat fall än som avses i 4 i fråga som gäller rättshjälp.

Sådan särskilt överklagande som avses i andra stycket får göras av den som
Ett sådant särskilt överklagande som avses i andra stycket får göras av den som

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1998:383.

² Senaste lydelse 1998:383.

beslutet angår, om det har gått honom emot. Beslutet överklagas till Regeringsrätten. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och i 35–37 §§ samma lag om överklagande av *kammarrättens* beslut. Patentbesvärslagens beslut *skall* innehålla uppgift om att det krävs *särskilt tillstånd för prövning av överklagande* till Regeringsrätten och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

beslutet angår, om det har gått honom *eller henne* emot. Beslutet överklagas till Regeringsrätten. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 a *och 6 b* §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) och i 35–37 §§ samma lag om överklagande av *kammarrätts* beslut. Patentbesvärslagens beslut *ska* innehålla uppgift om att det krävs *prövningstillstånd* i Regeringsrätten och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.11 Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

Härigenom föreskrivs att 50 § förfogandelagen (1978:262) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

50 §

Mot beslut om föreläggande av vite enligt denna lag får *talans ej föras annat än* i samband med *talans mot beslutet* om utdömande av vitet.

Talans mot beslut om åtgärd enligt 47 § andra stycket eller *mot länsstyrelsens beslut* om handräckning enligt 48 § tredje stycket *föres hos kammarrätten genom besvär*. Sådant beslut *går i verkställighet utan hinder av anförda besvär*, om *ej annat föreskrives* i beslutet.

Beslut om föreläggande av vite enligt denna lag *får överklagas endast* i samband med *överklagande av beslut* om utdömande av vitet.

Beslut om åtgärd enligt 47 § andra stycket eller länsstyrelsens beslut om handräckning enligt 48 § tredje stycket *får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol*. Sådant beslut *gäller omedelbart*, om *inte något annat anges* i beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.12 Förslag till lag om ändring i fastighets- taxeringslagen (1979:1152)

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 10 § samt 22 kap. 2, 3 och 5 §§ fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

10 §¹

Nämndemän som avses i 8 § utses för tiden från och med den 1 juli det år, då allmän fastighetstaxering äger rum av hyreshus-, industri-, elproduktions- och specialenheter, till och med den 30 juni det år då sådan taxering sker nästa gång. En nämndeman har dock rätt att avgå efter tre år.

Värderingsteknisk ledamot i förvaltningsrätt förordnas av regeringen för tid som sägs i första stycket. Avgår sådan person under den tid, för vilken han har blivit utsedd, får regeringen förordna annan person för den tid som återstår.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar värderingsteknisk ledamot för den tid som anges i första stycket. Avgår en sådan person under den tid, för vilken han eller hon har blivit utsedd, får en annan person förordnas för den tid som återstår. Om det medan en värderingsteknisk ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

¹ Senaste lydelse 2009:793.

22 kap.2 §²

Överklagande får inte ske av förvaltningsrätts beslut som avser

1. Skatteverkets beslut att avvisa en begäran om omprövning såsom för sent inkommen,

2. frågor som avses i 20 kap. 6 § eller

3. beslut om besiktning enligt 18 kap. 30 §.

1. frågor som avses i 20 kap. 6 §, eller

2. beslut om besiktning enligt 18 kap. 30 §.

3 §³

Bestämmelserna i 6 kap. 8 § tredje stycket samt 9 a §, 13, 14 och 17–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller i tillämpliga delar för mål enligt denna lag. Vad som i taxeringslagen sägs om skattskyldig skall gälla fastighetsägare.

Bestämmelserna i 6 kap. 8 § tredje stycket samt 9 a, 14 och 17–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller i tillämpliga delar för mål enligt denna lag. Vad som i taxeringslagen sägs om skattskyldig ska gälla fastighetsägare.

5 §⁴

Regeringen förordnar för högst fem år i sänder för varje kammarrätt minst nio, högst tjugo i praktiska värv förfarna personer med god kännedom om fastighetsförhållanden i allmänhet att efter kallelse inträda såsom ledamöter i

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid för varje kammarrätt minst nio och högst tjugo i praktiskt arbete erfarna personer med god kännedom om fastighetsförhållanden i allmänhet att

² Senaste lydelse 2009:793.

³ Senaste lydelse 2003:650.

⁴ Senaste lydelse 2009:1407.

kammarrätten vid handläggning av mål om allmän eller förenklad fastighetstaxering. Av dessa personer ska i fråga om varje kammarrätt minst tre *äga* kunskap *beträffande* värdering av produktiv skogsmark och växande skog, minst två *beträffande* värdering av vattenfallsfastighet, minst två *beträffande* värdering av lantbruksenhet i övrigt och minst två *beträffande* värdering av annan taxeringsenhet än lantbruksenhet i övrigt. *Avgår sådan person under den tid, för vilken han har blivit utsedd, förordnar regeringen annan person i hans ställe.*

Ledamot som avses i första stycket ska vara svensk medborgare. Han får inte vara underårig eller i konkurs-tillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

tjänstgöra i kammarrätten som särskilda ledamöter vid handläggning av mål om allmän eller förenklad fastighetstaxering. Av dessa personer ska i fråga om varje kammarrätt minst tre ha kunskap om värdering av produktiv skogsmark och växande skog, minst två om värdering av vattenfallsfastighet, minst två om värdering av lantbruksenhet i övrigt och minst två om värdering av annan taxeringsenhet än lantbruksenhet i övrigt. Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurs-tillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.13 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 13 och 13 a §§ försäkringsrörelselagen (1982:713)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

13 §²

Finansinspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen för prövning får inte överklagas.

Finansinspektionens beslut enligt 2 kap. 3 §, 2 a kap. 2, 2 a, 3, 5, 5 a och 6 §§, 15 a kap. 13 och 22 §§ samt 2 §, 11 § tionde stycket och 11 c § detta kapitel får överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som inspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av förvaltningsrättens avgörande.

Andra beslut som inspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid

¹ Lagen omtryckt 1995:1567.

² Senaste lydelse 2005:1121.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om verksamhetens drivande enligt 11 § åttonde stycket *skall* gälla omedelbart.

Om överklagande av vissa beslut finns bestämmelser i 20 kap. 7 §.

överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om verksamhetens drivande enligt 11 § åttonde stycket *ska* gälla omedelbart.

Om överklagande av vissa beslut finns bestämmelser i 20 kap. 7 §.

13 a §³

Om beslut i ett ärende om koncession inte har meddelats sex månader efter det att ansökan gavs in, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 2 § inom tre månader, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 3, 5 eller 6 §, inom en månad, får sökanden begära förklaring *av kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls.

Om beslut i ett ärende om koncession inte har meddelats sex månader efter det att ansökan gavs in, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 2 § inom tre månader, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 3, 5 eller 6 §, inom en månad, får sökanden begära förklaring *av domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt. Om begäran avser handläggning av ett regeringsärende ska den göras hos Regeringsrätten.

Efter det att kammarrätten *avgett sådan* förklaring *skall* ansökan anses ha avslagits av regeringen eller Finansinspektionen om beslut inte har

Lämnar domstolen en förklaring *ska* ansökan anses ha avslagits av regeringen eller Finansinspektionen om beslut inte har meddelats

³ Senaste lydelse 2007:532.

meddelats

- inom sex månader i ett ärende om koncession,
- inom tre månader i ett ärende enligt 2 a kap. 2 §, eller
- inom en månad i ett ärende enligt 2 a kap. 3, 5 eller 6 §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.14 Förslag till lag om ändring i taxeringslagen (1990:324)

Härigenom föreskrivs i fråga om taxeringslagen (1990:324)¹ dels att 6 kap. 10 och 13 §§ ska upphöra att gälla, dels att 6 kap. 14 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

14 §²

Om en part har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt, får även motparten ge in ett överklagande, trots att den för honom gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *skall* ges in inom en *månad* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts.

Om en part har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt, får även motparten ge in ett överklagande, trots att den för honom *eller henne* gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *ska* ges in inom en *vecka* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts.

Återkallas eller förfaller det första överklagandet av någon annan anledning, förfaller också det senare.

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 10 § 2003:655
6 kap. 13 § 2009:805.
² Senaste lydelse 2009:805.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram

dels att 24 § ska upphöra att gälla,

dels att 21 och 23 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 21 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Biografbyråns beslut enligt denna lag i frågor om granskning av film och videogram får överklagas hos *kammarrätten*. I övrigt får byråns beslut enligt denna lag inte överklagas.

Biografbyråns beslut enligt denna lag i frågor om granskning av film och videogram får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. I övrigt får byråns beslut enligt denna lag inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

21 a §

Vid prövning av mål enligt denna lag ska förvaltningsrätt bestå av en lagfaren ledamot och två särskilda ledamöter. Av de särskilda ledamöterna ska en ha särskilda kunskaper om film och en särskilda kunskaper i betedevetenskap.

Första stycket gäller inte om något annat följer av 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

23 §

Regeringen förordnar för högst fem år i sänder minst sex, högst tio personer att efter kallelse inträda som särskilda ledamöter i kammarrätten vid handläggning av mål enligt denna lag. Av dessa personer skall hälften ha särskilda kunskaper om film och hälften ha särskilda kunskaper i beteendevetenskapliga ämnen. Avgår sådan person under den tid, för vilken han har blivit utsedd, förordnar regeringen annan person i hans ställe.

De särskilda ledamöterna skall vara svenska medborgare. De får inte vara underåriga eller i konkurs eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som särskilda ledamöter i förvaltningsrätt och kammarrätt vid handläggning av mål enligt denna lag. Av dessa personer ska i förvaltningsrätt respektive i kammarrätt hälften ha särskilda kunskaper om film och hälften ha särskilda kunskaper i beteendevetenskapliga ämnen. Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurs-tillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 3 §¹

Beslut inom Riksbanken av annan än direktionen får överklagas till direktionen.

Beslut av direktionen i frågor om att förelägga vite eller bestämma särskild avgift får överklagas till kammarrätten.

Riksbanken får bestämma att ett beslut *skall* gälla omedelbart.

Beslut av direktionen i frågor om att förelägga vite eller bestämma särskild avgift får överklagas *hos allmän förvaltningsdomstol*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Riksbanken får bestämma att ett beslut *ska* gälla omedelbart.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1998:1406.

1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 54 och 60 §§ lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

54 §¹

Skrivelsen med överklagandet skall ges in till den instans som har meddelat beslutet. Skrivelsen skall ha kommit in till den instansen inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet eller, om överklagandet anförts av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen eller en arbetslöshetskassa, inom två månader från beslutets dag.

Ett överklagande ska ges in till den arbetslöshetskassa eller myndighet som har meddelat beslutet. Överklagandet ska ha kommit in inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet eller, om Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen är klagande, inom två månader från beslutets dag.

60 §²

Vid överklagande till kammarrätt krävs prövningstillstånd.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Bestämmelsen i 33 § fjärde stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) gäller inte avvisningsbeslut som har meddelats av en arbetslöshetskassa.

¹ Senaste lydelse 2002:545.

² Senaste lydelse 1998:391.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor

Härigenom föreskrivs att 102, 103 och 110 §§ lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 §¹

Skrivelsen med överklagandet skall ges in till den instans som har meddelat beslutet. Skrivelsen skall, om inte annat anges i 103 och 104 §§, ha kommit in till den instansen inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet.

Ett överklagande ska ges in till den arbetslöshetskassa eller myndighet som har meddelat beslutet. Överklagandet ska, om inte annat anges i 103 och 104 §§, ha kommit in inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet.

103 §²

Om överklagandet görs av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen eller av en arbetslöshetskassa skall skrivelsen med överklagandet ha kommit in till den instans som meddelat beslutet inom två månader från beslutets dag.

Om Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen är klagande, ska överklagandet ha kommit in till den arbetslöshetskassa som meddelat beslutet inom två månader från beslutets dag.

110 §³

Vid överklagande till kam-

Prövningstillstånd krävs vid

¹ Senaste lydelse 1998:392.

² Senaste lydelse 2002:543.

³ Senaste lydelse 1998:392.

marrätt krävs *det prövnings-* överklagande till kammarrätt.
tillstånd.

Bestämmelsen i 33 § fjärde stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) gäller inte avvsningsbeslut som har meddelats av en arbetslöshetskassa.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.19 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

Härigenom föreskrivs i fråga om skattebetalningslagen (1997:483)¹

dels att 22 kap. 14 § ska upphöra att gälla,
dels att 22 kap. 13 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	22 kap. 13 §
Bestämmelserna i 6 kap. 10–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller för mål enligt denna lag.	Bestämmelserna i 6 kap. 14 och 17–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller för mål enligt denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av 22 kap. 14 § 2003:747.

1.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §¹

Finansinspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen för prövning får inte överklagas.

Finansinspektionens beslut enligt 4 kap. 5 och 6 §§ samt 6 kap. 2 och 13 §§ får överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av förvaltningsrättens avgörande.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

¹ Senaste lydelse 2009:828.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.21 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 § lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §

Finansinspektionens beslut enligt 2 kap. 1 § får överklagas till kammarrätten.

Finansinspektionens beslut enligt 2 kap. 1 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Krigsförsäkringsnämndens beslut i försäkringsärenden enligt denna lag får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Beslut som Finansinspektionen meddelar i ärende enligt 3 och 16 §§ får överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av förvaltningsrättens beslut.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om återkallelse enligt 16 § skall gälla omedelbart.

Beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om återkallelse enligt 16 § ska gälla omedelbart.

¹ Senaste lydelse 2009:831.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.23 Förslag till lag om ändring i tullagen (2000:1281)

Härigenom föreskrivs i fråga om tullagen (2000:1281)¹
dels att 9 kap. 11 § ska upphöra att gälla,
dels att 9 kap. 12 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

12 §²

Om någon har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt i frågor som avses i 3 och 6 §§, får även någon annan som haft rätt att överklaga beslutet ge in ett överklagande, även om den för honom gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *skall* ges in inom en *månad* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts.

Återkallas eller förfaller på annat sätt det första överklagandet, är även det senare överklagandet förfallet.

Om någon har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt i frågor som avses i 3 och 6 §§, får även någon annan som haft rätt att överklaga beslutet ge in ett överklagande, även om den för honom *eller henne* gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *ska* ges in inom en *vecka* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 11 § 2009:834.

² Senaste lydelse 2009:834.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

1.24 Förslag till lag om ändring i revisorslagen (2001:883)

Härigenom föreskrivs att 37 § revisorslagen (2001:883) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 §

Har Revisorsnämnden i ett ärende om ansökan om godkännande, auktorisation eller registrering inte meddelat beslut inom fyra månader efter det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om nämnden inte meddelat beslut inom en månad efter det att en sådan förklaring avgetts, skall det anses som om ansökan har avslagits.

Om Revisorsnämnden i ett ärende om ansökan om godkännande, auktorisation eller registrering inte meddelar beslut inom fyra månader efter det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om nämnden inte har meddelat beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.25 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *fattar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Om Finansinspektionen inte har fattat beslut inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall ansökan anses ha avslagits.*

Om Finansinspektionen inte *vidarebefordrar* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid *fattar* beslut enligt fjärde stycket

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *meddelar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid *meddelar* beslut enligt fjärde

samma paragraf, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. *Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om underrättelsen inte har vidarebefordrats inom tre månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall beslut enligt 5 kap. 2 § fjärde stycket anses ha fattats.*

stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § fjärde stycket anses ha meddelats.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 2 § lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *fattar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. *Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om beslut inte har meddelats inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall ansökan anses ha avslagits.*

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *meddelar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte

*har meddelat beslut inom sex
månader från det att en
förklaring har lämnats, ska
ansökan anses ha avslagits.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.27 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om investeringsfonder

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 2 § lagen (2004:46) om investeringsfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 1 kap. 4 eller 5 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Har inspektionen inte meddelat beslut inom sex månader från det att en sådan förklaring har lämnats, skall det anses som att ansökan har avslagits.*

Om Finansinspektionen inte lämnar över en underrättelse som avses i 2 kap. 12 § till behörig myndighet i utlandet inom två månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt fjärde

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 1 kap. 4 eller 5 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte lämnar över en underrättelse som avses i 2 kap. 12 § till behörig myndighet i utlandet inom två månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt fjärde

stycket samma paragraf, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls.

Om underrättelsen inte har lämnats över inom två månader från det att en sådan förklaring har meddelats av domstol, skall det anses som att beslut enligt 2 kap. 13 § tredje stycket har meddelats.

stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom två månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 2 kap. 13 § tredje stycket anses ha meddelats.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.28 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs att 17 kap. 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

2 §

Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 2 § inte meddelas inom sex månader från det att ansökan gavs in, *skall* sökanden av den myndighet som *skall* pröva ansökan underrättas om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Om beslut inte har meddelats inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall ansökan anses ha avslagits.*

Om Finansinspektionen inte *vidarebefordrar* en under rättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att under rättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje

Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 2 § inte meddelas inom sex månader från det att ansökan gavs in, *ska* sökanden av den myndighet som *ska* pröva ansökan underrättas om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en under rättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att under rättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje

stycket samma paragraf, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Om underrättelse inte har vidarebefordrats inom tre månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.*

stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt. Om begäran avser handläggning av ett regeringsärende ska den göras hos Regeringsrätten.

Om myndigheten inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.29 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

Härigenom föreskrivs i fråga om utlänningslagen (2005:716) dels att 16 kap. 10 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas två nya paragrafer, 12 a och 12 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

10 §

Ett överklagande av en migrationsdomstols beslut skall ha kommit in inom tre veckor från den dag beslutet meddelades. Om beslutet inte har meddelats vid muntlig förhandling och det inte heller vid en sådan förhandling har tillkännagetts när beslutet kommer att meddelas, skall dock överklagandetiden för utlänningen räknas från den dag då han eller hon fick del av beslutet.

En migrationsdomstols beslut om förvar får överklagas utan begränsning till viss tid.

12 a §

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämp-

ningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet.

I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett prövningstillstånd som begränsats enligt första stycket får Migrationsöverdomstolen förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

I den utsträckning prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande, ska det överklagade beslutet stå fast. En upplysning om detta ska tas in i Migrationsöverdomstolens beslut.

12 b §

Om Migrationsöverdomstolen med tillämpning av bestämmelserna i 12 a § har prövat en prejudikatfråga får domstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på migrationsdomstolens bedömning eller, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
2. Bestämmelserna i 12 a och 12 b §§ gäller inte i fråga om beslut som migrationsdomstol har meddelat före ikraftträdandet.

1.30 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 6 § vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.
6 §¹

Vid överklagande av *förvaltningsrättens* och *kammarrättens* beslut gäller 6 kap. 10, 14 och 17 §§ taxeringslagen (1990:324).

Vid överklagande av *förvaltningsrätts* och *kammarrätts* beslut gäller 6 kap. 14 och 17 §§ taxeringslagen (1990:324).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2009:846.

1.31 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 2 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 1 § första stycket eller 12 kap. 2 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Om inspektionen inte har meddelat beslut inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall ansökan anses ha avslagits.*

Om Finansinspektionen inte *vidarebefordrar* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 1 § första stycket eller 12 kap. 2 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring *av domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut

enligt tredje stycket samma paragraf, *skall* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *kammarrätten* att ärendet onödigt uppehålls. *Om underrättelsen inte har vidarebefordrats inom tre månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.*

enligt tredje stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.32 Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Härigenom föreskrivs att 58 § marknadsföringslagen (2008:486) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

58 §

Regeringen förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 54 §. Om det medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *oberoende därav anses ha fortsatt giltighet* för det pågående målet eller ärendet.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 54 §. Om det medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *ändå anses gälla* i det pågående målet eller ärendet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

1.33 Förslag till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 11 § konkurrenslagen (2008:579) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

11 §

Regeringen förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter i Stockholms tingsrätt. Om det deltar en ekonomisk expert i behandlingen av ett mål eller ärende *och det då* inträffar *något* som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *trots detta anses ha fortsatt giltighet* i fråga om det pågående målet eller ärendet.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter i Stockholms tingsrätt. Om det *medan* en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar *en omständighet* som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *ändå anses gälla* i det pågående målet eller ärendet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurs-tillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2011.

2 Inledning

Verksamheten i de allmänna förvaltningsdomstolarna ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv. Rättskipningen ska vara förutsebar och enhetlig och den som vänder sig till domstol ska kunna utgå från att mål avgörs inom rimlig tid. För att skapa förutsättningar för detta krävs bl.a. en väl fungerande domstolsorganisation samt moderna och ändamålsenliga processregler.

Reglerna som styr förvaltningsprocessen ska vara flexibla så att handläggningen av ett mål kan anpassas till vad som behövs i det enskilda fallet utan att kravet på förutsebarhet åsidosätts. Förutom domstolen bör parterna ha ett ansvar för att målen drivs framåt. Tyngdpunkten i rättskipningen ska ligga i första instans.

Förvaltningsprocessen har sedan ikraftträdandet av lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar (LAFD) och förvaltningsprocesslagen (1971:291, FPL) genomgått betydande förändringar. Bland annat har det genomförts en genomgripande reformering av instansordningen som lett till att förvaltningsrätt i regel är första domstolsinstans. En förändring som hänger samman med reformeringen av instansordningen är införandet av en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsdomstolarna, som innebär att den beslutande förvaltningsmyndigheten blir den enskildes motpart i domstol. Sedan införandet av tvåpartsprocessen har det också blivit allt vanligare att hålla muntlig förhandling i förvaltningsdomstolarna. Ytterligare en viktig del av reformeringen av instansordningen är införandet av prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. Huvudregeln är numera att de avgöranden som överklagas från

förvaltningsrätt till kammarrätt omfattas av ett system med prövningstillstånd.

Kraven på de allmänna förvaltningsdomstolarna har ökat. Detta är en följd bl.a. av att måltyperna har blivit fler och att målen har ökat i komplexitet. Samhällsutvecklingen och utvecklingen av gemenskapsrätten ställer allt större krav på domstolarna. I syfte att skapa en långsiktigt hållbar organisation för de allmänna förvaltningsdomstolarna i första instans har den 15 februari 2010 antalet länsrätter genom sammanslagning minskat från 23 till 12 och samtidigt bytt namn till förvaltningsrätt (prop. 2008/09:165, bet. 2008/09:290:JuU23, rskr. 2008/09:290).

För förvaltningsrätt finns en allmän forumregel, som innebär att ett myndighetsbeslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets ärendet först prövats (14 § andra stycket LAFD). Regeringen har uttalat att den allmänna forumregeln för de allmänna förvaltningsdomstolarna i framtiden bör utgå från var medborgarna och andra intressenter finns och inte var den beslutande myndigheten är belägen. Domstolsverket har, på regeringens uppdrag, föreslagit en ny allmän forumregel som utgår från var den enskilda parten finns (DV-rapport 2009:4). Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Sedan den 1 juli 2009 gäller nya sammansättningsregler för Regeringsrätten. Sammansättningen med fem ledamöter förbehålls prövning i sak av sådana frågor som utgör domstolens centrala rättskipande uppgifter. I övriga fall överlämnas åt domstolen att för varje mål besluta sammansättningen. Det har också införts en allmän regel om domförhet vid förhinder för någon av ledamöterna i Regeringsrätten. Förändringarna syftar till att öka effektiviteten och att Regeringsrätten därmed kan ägna mer tid åt prejudikatbildning (prop. 2008/09:117, bet. 2008/09:JuU16, rskr. 2008/09:213).

Den 1 november 2008 trädde reformen En modernare rättegång i kraft. Reformen har inneburit stora förändringar i det processuella regelverk som styr rättegången i framför allt

tingsrätt och hovrätt. Ett av syftena med reformen har varit att genomföra nödvändiga moderniseringar av rättegångsförfarandet, genom ett bättre utnyttjande av modern teknik, flexiblarer regler för att handläggningen av mål i större utsträckning ska kunna anpassas till vad som behövs i de enskilda fallen och särskilda insatser för hovrättsprocessen i syfte att tydliggöra domstolarnas olika roller i instansordningen. Reformen har för de allmänna förvaltningsdomstolarna inneburit att verksamheten med videokonferens permanentats (prop. 2004/05:131, bet. 2004/05:JuU29, rskr. 2004/05:307 och prop. 2007/08:139, bet. 2007/08:JuU31, rskr. 2007/08:251).

Förvaltningslagsutredningen har i betänkandet En ny förvaltningslag (SOU 2010:29) lämnat förslag om en utvidgad och mer pedagogiskt uppbyggd förvaltningslag med förstärkta rättssäkerhetsgarantier. Utredningen har bl.a. föreslagit bestämmelser om hur ett ärende väcks, att myndigheterna ges ett uttryckligt ansvar för att ärenden blir utredda i den omfattning som krävs och en heltäckande reglering av myndigheternas omprövningsförfarande. Förvaltningslagsutredningen har vidare föreslagit nya bestämmelser om vilka beslut som är överklagbara och vem som har klagorätt samt en möjlighet att få oskälige dröjsmål överklagade i högre instans. Förslagen kan komma att få stor betydelse för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. lämna förslag till en lag om domstolar och domare. Utredaren ska överväga vilka bestämmelser som bör ingå i en sådan lag. Vid utformningen av lagen bör utgångspunkten vara att i den samla de bestämmelser om domstolar och domare som finns i bl.a. rättegångsbalken (RB) och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. Utredaren ska vidare genomföra en översyn av de befintliga domaranställningarna och chefsstrukturen i de allmänna domstolsslagen. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2010.

Regeringen har i propositionerna En reformerad grundlag och Utnämning av ordinarie domare bl.a. föreslagit att Regeringsrätten ska byta namn till Högsta förvaltningsdomstolen.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2011 (prop. 2009/10:80 och prop. 2009/10:181). Propositionerna är för närvarande föremål för behandling i riksdagen.

Många betydande reformer har alltså redan genomförts inom det förvaltningsprocessrättsliga området och andra bereds eller utreds för närvarande. Sammantaget har de angivna förändringarna förbättrat förutsättningarna för domstolarna att handlägga målen med hög kvalitet och effektivitet samt att avgöra dem inom rimlig tid. Domstolarnas förmåga att leva upp till medborgarnas och andra intressenters berättigade krav på verksamheten måste dock ständigt utvecklas. I promemorian föreslås därför flera förändringar av det processuella regelverket i syfte att göra förvaltningsprocessen mer ändamålsenlig och mer flexibel.

3 Nedflyttning av ytterligare måltyper till förvaltningsrätt

3.1 Inledning

Sedan lång tid tillbaka har den principiella inställningen varit att tyngdpunkten i förvaltningsdomstolarna ska ligga i första instans, dvs. i förvaltningsrätt. Rollfördelningen mellan förvaltningsrätt och kammarrätt har därigenom blivit tydlig och arbetsformerna i de nämnda instanserna har i hög utsträckning kunnat anpassas efter deras roll i instansordningen. Förvaltningsrätten ska sålunda pröva överklagade beslut av förvaltningsmyndigheter. Kammarrättens viktigaste uppgift är att överpröva förvaltningsrättens avgöranden, dvs. kontrollera att de avgöranden som överklagas är riktiga och rätta eventuella felaktigheter i dessa avgöranden. Regeringsrätten är sista instans och har som huvuduppgift att skapa vägledning för rättstillämpningen. Numera är förvaltningsrätt första domstolsinstans för nästan alla de förvaltningsbeslut som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det finns dock fortfarande måltyper där kammarrätt är första domstolsinstans. Det finns anledning att överväga en nedflyttning till förvaltningsrätt av dessa måltyper.

3.2 Beslut som överklagas direkt till kammarrätt

3.2.1 Nuvarande ordning

Vissa beslut inom finansmarknadsområdet

De företag som verkar inom finansmarknadsområdet står under tillsyn av Finansinspektionen. Bestämmelserna om överklagande av Finansinspektionens beslut är inte enhetliga. Vissa av besluten kan överklagas till förvaltningsrätt och andra direkt till kammarrätt.

Tidigare överklagades samtliga beslut till kammarrätt. När ett stort antal grupper av mål år 1995 flyttades från kammarrätt till länsrätt undantogs vissa mål med hänvisning till att målen var av central betydelse för Sveriges finansiella system och att det därför var nödvändigt att slutliga beslut i dessa mål meddelades så fort som möjligt (prop. 1994/95:27 s. 156). År 2004 ändrades instansordningen för mål på bank- och kreditmarknadsområdet så att länsrätt blev första domstolsinstans (prop. 2002/03:139). Den 1 november 2007 flyttades även domstolsprövningen av beslut av Finansinspektionen inom värdepappersmarknadsområdet till länsrätt (prop. 2006/07:115). Förvaltningsrätts avgöranden i samtliga dessa mål omfattas av systemet med prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. I slutbetänkandet från Försäkringsföretagsutredningen, SOU 2006:55, väljs en motsvarande lösning för försäkringsmarknadsområdet. I departementspromemorian En ny försäkringsrörelselag (Ds 2009:55) föreslås även där att samtliga beslut inom försäkringsmarknadsområdet ska överklagas till länsrätt (numera förvaltningsrätt).

De beslut av Finansinspektionen som för närvarande kan överklagas direkt till kammarrätt rör huvudsakligen frågor om försäkringsrörelse och om pension. Bestämmelser som föreskriver att Finansinspektionens beslut får överklagas direkt till kammarrätt finns i följande lagrum:

- 36 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
- 75 § första stycket lagen (1972:262) om understödsföreningar,
- 19 kap. 13 § andra stycket försäkringsrörelselagen (1982:713),
- 10 kap. 4 § andra stycket lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,
- 5 kap. 1 § lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m., och
- 17 § första stycket lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden.

Vidare gäller enligt 4 kap. 3 § lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering att beslut av direktionen för Riksbanken i frågor som rör föreläggande av vite eller bestämmande av särskild avgift får överklagas direkt till kammarrätt.

Beslut i fråga om granskning och kontroll av filmer och videogram

Statens biografbyrå utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Ett beslut av biografbyrån i frågor om granskning av film och videogram får enligt 21 § lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram överklagas till kammarrätt. Lagen har varit föremål för översyn av Utredningen om översyn av filmgranskningslagen m.m. Utredningen har bl.a. föreslagit att lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram ersätts av en ny lag om åldersklassificering av film m.m. som ska visas offentligt (SOU 2009:51). Utredningen föreslår ingen ändring vad gäller instansordningen. Lagrådsremissen Filmcensuren för vuxna avskaffas – skyddet för barn och unga mot skadlig

mediepåverkan stärks, som regeringen beslutade om den 11 mars 2010, följer utredningens förslag i denna del.

Beslut om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja

Den som under ett visst kalenderår i en svensk hamn eller i en annan i Sverige belägen anläggning har tagit emot sammanlagt mer än 150 000 ton olja som har transporterats sjöledes till hamnen eller anläggningen ska enligt lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja lämna Sjöfartsverket uppgifter om den mottagna oljemängden, (2 §). Den som underlåter att fullgöra sin uppgiftsskyldighet eller uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift kan dömas till böter. Sjöfartsverket får förelägga den som är uppgiftsskyldig att vid vite inom viss tid inkomma med uppgiften (5 §). Sjöfartsverkets beslut överklagas till kammarrätt (7 §).

Beslut enligt oljekrislagen

Syftet med oljekrislagen (1975:197) är att säkerställa att Sverige fullföljer åtagandena i avtalet om ett internationellt energiprogram som undertecknades i Paris den 18 november 1974. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar de föreskrifter om uppgiftsskyldighet som behövs för att uppfylla Sveriges åligganden beträffande det informationssystem om den internationella oljemarknaden som anges i avtalet (14 §). Den som är uppgiftsskyldig får bl.a. kallas att inställa sig inför myndighet och har rätt till ersättning för inställelsen (15 och 17 §§). En myndighets beslut om ersättning överklagas till kammarrätt (23 § andra stycket).

Beslut enligt förfogandelagen

I händelse av krig m.m. får, för att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov av egendom eller tjänster, för statens eller annans räkning förfogande ske genom att bl.a. fastigheter tas i anspråk med nyttjanderätt (1-2 §§ förfogandelagen [1978:262]). I den mån det behövs för att genomföra förfogande i fråga om egendom ska var och en på anfordran av den myndighet som får besluta om förfogandet lämna vissa uppgifter om egendomen (46 §). För att kontrollera att uppgifterna är riktiga ska en uppgiftsskyldig på begäran av länsstyrelsen eller annan myndighet som regeringen bestämmer tillhandahålla myndigheten handelsböcker och andra affärshandlingar inom viss tid. Om en uppgiftsskyldig inte efterkommer begäran får myndigheten besluta om undersökning av kontor, fabrik m.m. och besluta om omhändertagande av handelsböcker och andra affärshandlingar (47 §). Ägare eller innehavare av egendom är skyldig att, på begäran av myndighet, hålla egendomen tillgänglig för besiktning. Om någon underlåter att göra det får länsstyrelsen förelägga honom eller henne vid vite att fullgöra skyldigheten. Om sådant föreläggande inte efterföljs får länsstyrelsen besluta om handräckning på den försumliges bekostnad för att genomföra besiktningen (48 §). Beslut om undersökning av kontor, fabrik m.m., omhändertagande av handelsböcker och andra affärshandlingar och beslut om handräckning för att genomföra besiktning överklagas till kammarrätt (50 §).

Beslut enligt offentlighets- och sekretesslagen

Enligt 6 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller att beslut i vilket en myndighet har avslagit en begäran från någon att ta del av en handling eller lämnat ut en allmän handling med förbehåll överklagas till kammarrätt (s.k. sekretessmål). Det

har i tidigare sammanhang bedömts att en ändring av instansordningen i dessa mål kräver särskilda överväganden.

Dröjsmålstalan

Bestämmelser om rätten att begära en förklaring av domstol att ett ärende onödigt uppehålls, dvs. om rätten att föra en dröjsmålstalan, infördes inom finansmarknadsområdet den 1 januari 1993 (prop. 1992/93:89, bet. 1992/93:NU9, rskr. 1992/93:109). Bestämmelserna om sådan talan, som saknade tidigare motsvarighet i svensk rätt, infördes vid detta tillfälle i bankrörelselagen (1987:617) och lagen (1992:1610) om kreditmarknadsbolag och innebär bl.a. att talan ska väckas i kammarrätt. Införandet av bestämmelserna motiverades av införlivande av EG-direktiv. I efterföljande lagstiftningsärenden kom utformningen av bestämmelserna om dröjsmålstalan i bankrörelselagen och lagen om kreditmarknadsbolag att stå som förebilder. Institutet dröjsmålstalan har under årens lopp varit föremål för diskussion. Redan vid införandet uttalades att instansordningen vid dröjsmålstalan kunde komma att ändras så att länsrätt blir första domstolsinstans inom finansmarknadsområdet (prop. 1992/93:257 s. 157). Frågan har även aktualiserats i senare lagstiftningsärenden, bl.a. av Lagrådet (prop. 2002/03:139, bilaga 6 s. 155 och 2002/03:150 s. 184).

Vid tillkomsten av lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden uttalade regeringen att en samlad översyn av reglerna om dröjsmålstalan inte rymdes inom ramen för det lagstiftningsärendet men att de på EG-rätten grundade kraven inom finansmarknadsområdet om rätt att få till stånd en domstolsprövning inom viss tid borde ses över särskilt (prop. 2006/07:115 s. 524).

Inom finansmarknadsområdet finns det således enligt flera författningar möjlighet att vända sig till kammarrätt och där begära att kammarrätten ska förklara att ärendet hos Finans-

inspektionen eller, i vissa fall, regeringen onödigt uppehålls. Bestämmelser om sådan dröjsmålstalan finns i följande lagrum:

- 19 kap. 13 a § försäkringsrörelselagen (1982:713),
- 7 kap. 2 § lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,
- 6 kap. 2 § lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer,
- 14 kap. 2 § lagen (2004:46) om investeringsfonder
- 17 kap. 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, och
- 26 kap. 2 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Med undantag för vad som gäller enligt försäkringsrörelselagen gäller att Finansinspektionen på eget initiativ ska underrätta sökanden om skälen för att beslut inte har meddelats inom den föreskrivna tiden och att sökanden därefter får begära en förklaring att ärendet onödigt uppehålls av kammarrätten. Om kammarrätten avger en sådan förklaring och Finansinspektionen eller regeringen därefter inom viss tid inte meddelar beslut i ärendet, ska ansökan anses ha avslagits av Finansinspektionen respektive regeringen.

Revisorslagen (2001:883) innehåller bestämmelser om bl.a. godkännande och auktorisation av revisorer, registrering av revisionsbolag, revisorns skyldigheter och disciplinära åtgärder. I 36 § finns bestämmelser om överklagande som innebär att Revisorsnämndens beslut som regel får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Revisorsnämnden inrättades den 1 juli 1995. Samtidigt infördes regler om dröjsmålstalan med anledning av bestämmelser i Rådets direktiv 89/48/EEG av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier (utbildningsdirektivet). När det gäller den närmare utformningen av reglerna om dröjsmålstalan hänvisade

regeringen till den lösning som valts för finansmarknadsområdet (prop. 1994/95:152 s. 67).

Den 1 januari 2002 flyttades nu berörda bestämmelser från lagen (1995:228) om revisorer, till nu gällande revisorslag (prop. 2000/01:146, bet. 2001/02:LU3, rskr. 2001/02:47). I 37 § revisorslagen finns bestämmelserna om dröjsmålstalan. Om Revisorsnämnden i ett ärende om ansökan om godkännande, auktorisation eller registrering inte meddelat beslut inom fyra månader efter det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt uppehålls. Om nämnden inte meddelat beslut inom en månad efter det att en sådan förklaring avgetts, ska det anses som om ansökan avslagits.

3.2.2 Överväganden

Förslag: Finansinspektionens respektive Riksbankens beslut på finansmarknadsområdet ska överklagas till förvaltningsrätt.

Detsamma ska gälla Statens biografbyrås beslut enligt lagen (1990:886) om granskning och kontroll av film och videogram, Sjöfartsverkets beslut enligt lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja, myndighets beslut om ersättning enligt oljekrislagen (1975:197) och myndighets beslut enligt 50 § förfogandelagen (1978:268).

Även dröjsmålstalan enligt lagar på finansmarknadsområdet och enligt revisorslagen (2001:883) ska väckas hos förvaltningsrätt. Dröjsmålstalan som avser handläggning av ett regeringsärende ska dock väckas hos Regeringsrätten.

Förvaltningsrätts avgöranden i nu aktuella mål som överklagas till kammarrätt ska omfattas av systemet med prövningstillstånd.

Bedömning: Frågan om nedflyttning från kammarrätt till förvaltningsrätt av prövningen av myndighets överklagade beslut i sekretessmål bör övervägas i ett annat sammanhang.

Skälen för förslagen

Myndighetsbeslut

Principen att den första domstolsprövningen ska ske i första instans, numera förvaltningsrätt, har fått i det närmaste fullt genomslag. De senaste åren har mål på bank-, kredit- och värdepappersmarknadsområdet flyttats ned från kammarrätt till länsrätt. På finansmarknadsområdet finns det dock, som framgår ovan, alltså i ett antal författningar bestämmelser som föreskriver att vissa myndighetsbeslut ska överklagas direkt till kammarrätt.

Lagrådet har pekat på att mål som anhängiggörs direkt hos kammarrätt genom överklagande av förvaltningsbeslut handläggs som enpartsfall, (7 a § FPL), vilket innebär att Finansinspektionen i dessa fall inte blir part i målet hos kammarrätten och inte kan överklaga kammarrättens dom. I de mål där Finansinspektionens beslut överklagas till förvaltningsrätt blir inspektionen däremot både part och klagoberättigad (prop. 1999/2000:18 s. 141). Lagrådet har i ett senare lagstiftningsärende uttalat att en nedflyttning till länsrätt av övriga mål på finansmarknadsområdet snarast bör genomföras (prop. 2002/03:139 s. 155). Med hänsyn till principen att tyngdpunkten i förvaltningsdomstolarna ska ligga i första instans och till det skäl som Lagrådet pekat på bör denna ordning nu ändras så att de beslut av Finansinspektionen eller direktionen för Riksbanken som kan överklagas till domstol i fortsättningen överklagas till förvaltningsrätt. De författningar det gäller är

- lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
- lagen (1972:262) om understödsföreningar,
- försäkringsrörelselagen (1982:713),

- lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering,
- lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,
- lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. och
- lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelse på finansmarknaden.

Detsamma bör gälla Statens biografbyrås beslut enligt lagen (1990:886) om granskning och kontroll av film och videogram, Sjöfartsverkets beslut enligt lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja, myndighets beslut om ersättning enligt oljekrislagen (1975:197) och vissa beslut av myndighet enligt förfogandelagen (1978:262).

Vid överklagande av förvaltningsrätts beslut till kammarrätt gäller som huvudregel krav på prövningstillstånd. Det saknas för de nu aktuella besluten skäl att göra undantag från denna ordning.

När det gäller sekretessmålen finns det också anledning att överväga en förändring av instansordningen. Jämfört med de ovan behandlade måltyperna innefattar sekretessmålen dock ytterligare ett antal aspekter att ta hänsyn till. De mer omfattande överväganden av en förändrad instansordning som krävs beträffande sekretessmålen bör göras i ett annat sammanhang.

Dröjsmålstalan

Utöver ovan nämnda myndighetsbeslut finns ett antal fall där dröjsmålstalan kan väckas i kammarrätt. Lagrådet påpekade vid 2004 års bank- och kreditmarknadsreform att dröjsmålstalan lämpligen bör väckas hos länsrätt (prop. 2002/03:139, bilaga 6 s. 155). Såväl principen om tyngdpunkten i förvaltningsrättskipningen som de hittills genomförda och nu föreslagna ändringarna av instansordningen vid överklagande av myndighets-

beslut talar för att första domstolsinstans även för mål om dröjsmålstalan bör vara förvaltningsrätt. Detta föranleder förändringar i följande författningar på finansmarknadsområdet.

- försäkringsrörelselagen (1982:713),
- lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,
- lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer,
- lagen (2004:46) om investeringsfonder,
- lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, och
- lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Även mål om dröjsmålstalan bör omfattas av systemet med prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt.

När det gäller två av de angivna författningarna, nämligen försäkringsrörelselagen och lagen om bank- och finansieringsrörelse, kan en dröjsmålstalan i vissa fall avse handläggningen av ett regeringsärende. Även en sådan dröjsmålstalan väcks vid kammarrätt. Det kan i och för sig ifrågasättas om det är lämpligt att domstol prövar regeringens handläggning av ett ärende. Det har ansetts främmande för det konstitutionella systemet i Sverige att ha en ordning enligt vilken något annat organ kan ändra innehållet i förvaltningsbeslut av regeringen. Det är dock numera en accepterad ordning att regeringsbeslut som t.ex. rör en prövning av en enskilds civila rättigheter och skyldigheter kräver att en rättssäkerhetskontroll genomförs av domstol (jfr prop. 2005/06:56). I de fall en domstol ges rätt att pröva regeringsbeslut, t.ex. genom rättsprövning, är det som regel Regeringsrätten som bedömts mest lämpad för den uppgiften. Någon anledning att vad gäller dröjsmålstalan göra någon annan bedömning finns inte. Den mest lämpliga ordningen är därför att Regeringsrätten prövar ansökningen om den avser handläggning i ett regeringsärende.

Instansordningen vid dröjsmålstalan enligt revisorslagstiftningen utformades med bestämmelserna på finansmarknadsområdet som förebild. Det är mot den bakgrunden naturligt att bestämmelserna om dröjsmålstalan i revisorslagstiftningen även i

fortsättningen utformas på samma sätt som motsvarande bestämmelser på finansmarknadsområdet. En dröjsmålstalan enligt revisorslagen bör alltså väckas i förvaltningsrätt och ett överklagande till kammarrätt bör omfattas av systemet med prövningstillstånd.

4 Överlämnande av mål

4.1 Överlämnande av mål från obehörig domstol

4.1.1 Nuvarande ordning

En förvaltningsrätt eller kammarrätt, som i samband med att ett mål inleds finner att den inte är behörig att handlägga målet men att det finns en annan motsvarande domstol som är behörig, ska lämna över handlingarna i målet till den behöriga domstolen. Överlämnande får ske endast om den som har inlett målet inte har något att invända mot detta och det inte heller finns något annat skäl mot ett överlämnande. Handlingarna ska anses ha kommit in till den senare domstolen samma dag som de kom in till den domstol som först tog emot handlingarna (7 § FPL). Överlämnande kan ske mellan förvaltningsrätter respektive mellan kammarrätter. Regeln är tillämplig på de situationer då förfarandet i allmän förvaltningsdomstol inleds, men inte vid överklagande från en förvaltningsdomstol till en annan (prop. 1997/98:101 s. 108 f.).

För allmän domstol finns motsvarande regler för tvistemål (10 kap. 20 a § RB), brottmål (19 kap. 11 a § RB) och ärenden (8 § andra stycket lagen [1996:242] om domstolsärenden, ÄL). När det gäller regeln att domstolen måste kontrollera vad sökanden har för inställning till ett överlämnande anfördes i förarbetena att ett överlämnande inte alltid är till fördel för sökanden. Denna kan anse att den domstol han eller hon vänt sig

till är behörig och vilja överklaga ett avvisningsbeslut till högre rätt. Om det inte ställs upp något krav på att sökanden ska ha gått med på att överlämnandet sker eller på att denne ska ha avstått från att göra någon invändning, måste det finnas en möjlighet att överklaga ett beslut om överlämnande, vilket inte ansågs lämpligt. Även när sökanden inser att den första domstolen är obehörig kan han eller hon ha en befogad anledning att motsätta sig att målet eller ärendet handläggs vid den behöriga domstolen och föredra att målet avvisas (prop. 1995/96:115 s. 130).

4.1.2 Överväganden

Förslag: En förvaltningsrätt eller kammarrätt som saknar behörighet att handlägga ett mål ska kunna överlämna målet till en behörig motsvarande domstol utan att först behöva höra om den som har inlett målet har något att invända mot det.

Skälen för förslaget: Att en domstol överlämnar ett mål till en annan domstol i stället för att besluta om avvisning har som regel stora fördelar för parterna. Den nuvarande regleringen innebär att avvisning inte får ske om målet kan överlämnas. En bedömning måste göras om det finns förutsättningar att överlämna målet. Inställningen i frågan hos den som har inlett målet är en nödvändig del av denna bedömning. Om parten av någon anledning inte går att få tag på kan detta leda till att målet varken kan överlämnas eller avvisas. Eftersom domstolen anser sig vara obehörig kan handläggningen inte heller fortsätta vid den domstolen.

Utgångspunkten bör vara att ett mål så snabbt och säkert som möjligt hamnar hos rätt förvaltningsrätt. Om en förvaltningsrätt finner att den inte är behörig är därför den mest ändamålsenliga ordningen att handlingarna vidarebefordras till den behöriga förvaltningsrätten utan onödigt dröjsmål. Även om det i flera fall inte är problematiskt att inhämta inställningen hos den som har

inlett målet så finns det situationer där det är förenat med svårigheter, t.ex. om en klagande inte längre är kvar i landet. Att det kan vara problematiskt har också påtalats av bl.a. Länsrätten i Skåne län och Länsrätten i Göteborg (Ju2009/5264/DOM).

Motiven till bestämmelsen att en obehörig domstol måste kontrollera vad sökanden har för inställning till ett överlämnande gör sig gällande med olika styrka vad gäller allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol. I förvaltningsrättsliga mål är det som regel den beslutande myndigheten som efter överklagande skickat handlingarna i målet till en förvaltningsrätt. Klaganden torde i sådana fall många gånger vara omedveten om vilken förvaltningsrätt som är behörig. Vidare är förfarandet inom förvaltningsprocessen som huvudregel skriftligt. Att en klagande under sådana förutsättningar skulle ha synpunkter på vilken förvaltningsrätt som prövar hans eller hennes mål framstår inte som sannolikt. I vilket fall har klaganden, trots att han eller hon invänder mot ett överlämnande, inte några möjligheter att få saken prövad av den överlämnande domstolen, om denna inte är behörig att pröva målet. Alternativet till att den obehöriga domstolen beslutar att överlämna målet till behörig domstol är att domstolen beslutar om avvisning. Mot denna bakgrund kan fördelarna med den aktuella bestämmelsen inte anses överväga nackdelarna. Ett borttagande av kravet att en obehörig förvaltningsrätt eller kammarrätt måste höra om den som har inlett målet har något att invända mot att det överflyttas skulle leda till en snabbare och effektivare handläggning, vilket självfallet är en fördel för den enskilde.

Parterna bör underrättas om att ett överlämnande sker. Vad gäller allmän förvaltningsdomstol har ansetts att en domstols beslut att överlämna ett mål är ett slutligt beslut, som kan överklagas (jfr. RÅ 2003 ref. 87). Ett borttagande av det aktuella kravet innebär inte att en förvaltningsrätt eller kammarrätt är förhindrad att höra en parts inställning till en överflyttning, om domstolen av någon anledning skulle finna ett behov av detta. Om det finns något skäl mot att handlingarna överlämnas till en behörig domstol bör detta inte ske. Ett exempel på ett sådant fall

är om den obehöriga domstolen får kännedom om att klaganden hellre vill att hans eller hennes överklagande avvisas i stället för att handlingarna i målet lämnas över till en behörig domstol.

4.2 Överlämnande av mål från behörig domstol

4.2.1 Nuvarande ordning

Om det vid flera förvaltningsrätter finns mål som har nära samband med varandra, får målen handläggas vid en av domstolarna, om det kan ske utan avsevärd olägenhet för någon part. Vidare får ett mål lämnas över från en förvaltningsrätt till en annan som handlägger sådana mål, om det finns särskilda skäl och det kan göras utan avsevärd olägenhet för någon part (14 § tredje och fjärde styckena LAFD). Motsvarande gäller för kammarrätt (8 a § LAFD).

Möjligheten att överflytta mål som har nära samband med varandra infördes för länsrätterna år 1987. Av förarbetena framgår att reglerna är avsedda att tillämpas när sambandet mellan målen har att göra med den enskilde parten, t.ex. när det är fråga om bolag inom samma koncern (prop. 1986/87:47). Motsvarande regel infördes år 1998 för kammarrätterna. I förarbetena till den ändringen angavs att regeln inte skulle ha en alltför vid tillämpning (prop. 1997/98:101 s. 101). Vid detta tillfälle infördes även bestämmelserna om överlämnande av mål från länsrätt och kammarrätt när det finns särskilda skäl. Det betonades även i detta sammanhang att regeln är avsedd för enskilda fall och att det inte kan komma i fråga att tillämpa regeln systematiskt i ett antal typsituationer, t.ex. för att korrigera det resultat som forumreglerna ger i allmänhet. Den är inte heller avsedd att utjämna arbetsbördan mellan olika domstolar (a. prop. s. 102).

4.2.2 Överväganden

Bedömning: Det finns för närvarande inte skäl att utöka möjligheterna att överlämna mål från behörig förvaltningsdomstol.

Skälen för bedömningen: Det har i olika sammanhang påtalats att reglerna om överlämnande av mål från behörig förvaltningsdomstol bör förändras bl.a. för att kunna avlasta en domstol vid hög arbetsbelastning eller samla flera mål med en liknande rättsfråga vid en domstol. Att det införs mera generösa överlämnanderegler har bl.a. föreslagits av Domstolsverket i en rapport om skattemålshanteringen i länsrätterna och kammarrätterna (DV 2004:4) och i en skrivelse med anledning av införandet av den nya instans- och processordningen för utlännings- och medborgarskapsärenden (Ju2006/591/DOM). Även Länsrätterna i Stockholms län, Skåne län och Göteborg har i remissvar föreslagit en sådan förändring (Ju2009/5264/DOM).

Skälen för en förändring av överlämnandereglerna är framför allt att det skulle möjliggöra ett effektivare arbetssätt och en snabbare handläggning av målen. Att mål i förvaltningsdomstol kan avgöras så snabbt som möjligt är naturligtvis till fördel för såväl parterna som det allmänna. Särskilt i mål i migrationsdomstol, där måltillströmningen kan variera kraftigt över tid och mellan domstolarna, skulle förbättrade möjligheter att överlämna mål i syfte att fördela arbetsbördan vara till fördel. Att uppnå en mer effektiv handläggning genom att förändra överlämnandereglerna är dock inte oproblemiskt. Den nuvarande ordningen skapar en god förutsebarhet i hanteringen för parterna. Även om förfarandet inom förvaltningsprocessen som huvudregel är skriftligt, hålls muntliga förhandlingar i allt större utsträckning i förvaltningsdomstol. Därmed ökar behovet av tillgänglighet och relativ närhet till domstolen, vilket kan motverkas genom en förändring av överlämnandereglerna. Att införa mer generösa regler att överlämna mål riskerar vidare att sätta forumreglerna ur spel.

Det finns även flera frågor som behöver lösas på ett tillfredställande sätt om det ska vara aktuellt att överväga en förändring av överlämnandereglerna. Vilka måltyper bör omfattas och under vilka förutsättningar ska överlämnande få ske? När under handläggningen bör ett överlämnande kunna ske och bör ett mål kunna överlämnas mer än en gång? Det måste vidare övervägas hur prövningen ska utformas när denna rimligtvis bör innefatta en bedömning i det enskilda fallet av de vinster eller olägenheter för målets handläggning och parterna som ett överlämnande kan medföra.

Bland annat mot bakgrund av att förvaltningsrättsreformen, som syftar till att skapa mindre sårbara domstolar, helt nyligen har genomförts, den pågående Målutredningen (Ju 2008:11) som ska analysera om det finns behov av särskilda åtgärder i organisatoriskt eller processuellt hänseende för att åstadkomma bl.a. särskild snabbhet i domstolsförfarandet samt då Domstolsverkets förslag om en ny allmän forumregel för de allmänna förvaltningsdomstolarna (DV 2009:4) bereds inom Justitiedepartementet (Ju2009/5264/ DOM), bör en förändring av de aktuella överlämnandebestämmelserna inte övervägas i denna promemoria. Det kan dock i ett senare skede bli aktuellt att överväga någon förändring av dessa, t.ex. avseende överlämnande av mål mellan migrationsdomstolarna.

5 Formkrav vid ingivande av handlingar

5.1 Nuvarande ordning

5.1.1 Krav på egenhändigt undertecknande

Förvaltningsprocessen är som huvudregel skriftlig även om det i handläggningen får eller i vissa fall ska ingå muntlig förhandling (9 § FPL). Ansökan, överklagande, anmälan, underställning eller annan åtgärd genom vilken ett mål inleds ska ske skriftligen. En ansöknings- eller överklagandehandling från en enskild ska vidare vara egenhändigt undertecknad av den enskilde eller av ett ombud för honom eller henne (3 § FPL).

Om en ansöknings- eller överklagandehandling är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för en prövning i sak, ska rätten förelägga sökanden eller klaganden att inom viss tid avhjälpa bristen vid påföljd att talan annars inte tas upp till prövning (5 § FPL). Detsamma gäller om handlingen inte uppfyller föreskrifterna i 3 § FPL, om inte bristen är av ringa betydelse för frågan om delgivning. Bestämmelserna i 5 § FPL kompletteras av en allmän regel i 44 § tredje stycket samma lag som behandlar handlingar som kommer in till domstolen utan att vara underskrivna. Enligt denna regel ska, om rätten begär det, handlingen bekräftas av avsändaren genom en egenhändigt undertecknad handling. Rör det sig om ett överklagande eller en

ansökan blir påföljden för en underlåtenhet att bekräfta handlingen att avvisning sker, om förutsättningarna för ett sådant beslut föreligger enligt 5 §.

I RÅ 1992 not 571 och 572 konstaterade Regeringsrätten i plenum att två överklaganden till Regeringsrätten som utgjordes av undertecknade telefaxkopior inte kunde anses utgöra egenhändigt undertecknade överklagandehandlingar och att klagandena därför enligt 5 § och 44 § tredje stycket FPL skulle föreläggas att inkomma med egenhändigt undertecknade överklagandehandlingar vid påföljd att deras talan annars kunde komma att avvisas.

Bestämmelser om formerna för kommunikeringen i ett mål efter målets anhängiggörande finns i 11 och 12 §§ FPL. En motpart i målet som förelagts att svara ska enligt 11 § FPL göra detta skriftligen, om inte rätten bestämmer att svaret ska få lämnas vid en muntlig förhandling. Ett skriftligt svar behöver inte vara egenhändigt undertecknat. Enligt 12 § FPL ska rätten ge en sökande eller klagande tillfälle att ta del av ett svar och att inom viss tid yttra sig skriftligen över detta. Inte heller ett sådant skriftligt yttrande behöver vara egenhändigt undertecknat.

5.1.2 När en handling har kommit in till domstolen

I 44 § första och andra styckena FPL regleras när en handling ska anses ha kommit in till rätten.

Enligt paragrafens första stycke gäller att en handling ska anses ha kommit in den dag då handlingen eller en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlänt till rätten eller kommit en behörig tjänsteman till handa. Om rätten särskilt underrättas om att ett telegram har anlänt till en telegrafanstalt, anses telegrammet ha kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman.

I paragrafens andra stycke finns en hjälpregel för vissa fall. Regeln avser den situationen att det kan antas att en handling eller en avi om denna viss dag har avlämnats i rättens kansli eller

avskilts för rätten på en postanstalt. I sådant fall ska handlingen anses ha kommit in till rätten denna dag, om den kommit en behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

5.1.3 Förhållandena i allmän domstol

När det gäller allmän domstol finns det ett krav på egenhändigt undertecknande av stämningsansökningar. I tvistemål gäller att en stämningsansökan ska vara egenhändigt undertecknad av käranden eller dennes ombud (42 kap. 2 § tredje stycket RB). Om stämningsansökan inte är egenhändigt undertecknad ska rätten förelägga käranden att avhjälpa bristen. Om käranden inte följer ett sådant föreläggande ska ansökan avvisas (42 kap. 3 § och 4 § första stycket RB). I brottmål ska stämningsansökan vara undertecknad av åklagaren (45 kap. 4 § fjärde stycket RB).

Reglerna om formkrav vid ingivande av handlingar i rättegångsbalken ändrades senast genom en reform år 1994 (prop. 1993/94:190, bet. 1993/94:JuU30, rskr. 1993/94:377). Syftet med reformen var dels att i balken markera tillåtligheten av användningen av telefax som ett medel för skriftlig kommunikation i rättegången, dels att genom borttagande av krav på egenhändigt undertecknande för de rättegångsinlagor där det inte ansågs nödvändigt med ett sådant krav skapa större förutsättningar för användning av telefax i rättegången. Genom en ändring i 33 kap. 3 § tredje stycket RB får rätten, om det behövs, begära att ett telefax eller annat meddelande som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling. Om rätten har begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får den bortse från meddelandet. Skulle rätten, trots avsaknad av en bekräftelse, vara övertygad om att meddelandet kommer från den angivne ingivaren kan meddelandet godtas. När det är fråga om inlagor till domstolen som ovillkorligen ska vara egenhändigt undertecknade måste dock enligt förarbetena rätten alltid begära

en bekräftelse (prop. 1993/94:190 s. 121). Kommer ingen bekräftelse ska rätten i dessa fall besluta om avvísning.

I samband med 1994 års reform uttalade regeringen att det var tveksamt om man kunde avstå från bestämmelser om egenhändigt undertecknande när det gällde så viktiga handlingar som stämningsansökningar. Regeringen ansåg därför att kravet på egenhändigt undertecknande av stämningsansökningar, åtminstone tills vidare, borde stå kvar (prop. 1993/94:190 s. 108). Samma bedömning gjordes i fråga om t.ex. ansökningar om resning. När det gällde andra handlingar under en rättegång, t.ex. en inläga genom vilken en part överklagar eller besvarar ett överklagande, ansågs emellertid ett annat synsätt kunna anläggas. Resultatet blev att det numera för överklaganden enligt rättegångsbalken och för besvarande av sådana överklaganden visserligen fortfarande gäller ett krav på att det sker genom en skriftlig handling men handlingen behöver inte vara egenhändigt undertecknad.

Ärenden i allmän domstol som handläggs enligt ärendelagen inleds skriftligen genom anmälan, ansökan, överklagande eller på annat sätt (4 § ÄL). Förfarandet enligt ärendelagen är skriftligt men det föreskrivs inte något krav på egenhändigt undertecknande när det gäller de handlingar varigenom ett ärende inleds (5-7 §§ ÄL). I det fall en handling som inleder ett ärende saknar egenhändig underskrift och en sådan bedöms behövla ska rätten förfara på samma sätt som den ska i motsvarande situation enligt rättegångsbalken (44 § tredje stycket ÄL).

5.2 Överväganden

Förslag: Kravet i förvaltningsprocesslagen på att ansökningar och överklaganden av enskilda ska vara egenhändigt undertecknade tas bort. Rätten ska dock vid behov kunna förelägga avsändaren att bekräfta en sådan handling genom att underteckna den. Om rätten begär en sådan bekräftelse men inte får någon, får rätten bortse från handlingen.

Skälen för förslaget

Kravet på egenhändigt undertecknande tas bort

För att en enskild ska kunna inleda ett mål i allmän förvaltningsdomstol krävs att ansökan eller överklagandet är egenhändigt undertecknat. Kravet på undertecknande hindrar att en sådan handling ges in elektroniskt t.ex. per telefax eller e-post. Vad gäller frågan om det även i fortsättningen bör krävas egenhändigt undertecknande av ansökningar och överklaganden från enskilda bör följande beaktas.

Den allmänna samhällsutvecklingen har medfört att medborgarna i allt större utsträckning efterfrågar möjligheten att kunna kommunicera elektroniskt med myndigheterna. Användningen av elektronisk kommunikation ökar tillgängligheten till domstolarna. Det blir också möjligt att åstadkomma en mer flexibel och effektiv handläggning av målen. För enskilda skulle det i många fall erbjuda en påtaglig förenkling om en ansökan eller ett överklagande till en allmän förvaltningsdomstol kunde göras genom telefax eller e-post. I allmän domstol gäller för mål enligt rättegångsbalken inte längre krav på egenhändigt undertecknande för överklaganden och för domstolsärenden finns överhuvudtaget inte något krav på egenhändigt undertecknande.

Ett skäl för att bibehålla kravet är att det kan anses motverka risken för att en person obehörigen överklagar i någon annans namn. Detta har motiverat att kravet på egenhändigt

undertecknande behållits för stämningsansökningar i allmän domstol. Situationen skiljer sig dock mellan de olika domstolsslagen. Ett gemensamt drag är visserligen att varje ansökan eller överklagande till domstol på ett eller annat sätt måste syfta till något som är fördelaktigt för den som ansöker eller överklagar och att det därför i och för sig inte är sannolikt att en person obehörigen gör detta i annans namn. Den enskilde har emellertid i allmän förvaltningsdomstol endast undantagsvis en enskild motpart, vilket innebär att risken för manipulationer måste antas vara än mer begränsad än i allmän domstol. Risken för att ett avskaffande av kravet på egenhändigt undertecknande skulle leda till att det obehörigen görs ansökningar eller överklagas i andras namn får bedömas som obetydlig inom förvaltningsprocessens område.

När det gäller kravet på egenhändigt undertecknande gör förvaltningsprocesslagen inte någon skillnad mellan ett överklagande av en förvaltningsmyndighets beslut och ett överklagande av en domstols avgörande. Någon skillnad i detta hänseende görs inte heller mellan ett överklagande och en ansökan. Det saknas anledning att frångå denna ordning och, som i rättegångsbalken, uppställa olika krav beroende på vad det är för typ av handling som målet anhängiggörs genom. Samma krav i fråga om undertecknande ska därför gälla för samtliga typer av överklaganden och ansökningar genom vilka ett mål enligt förvaltningsprocesslagen inleds av en enskild.

I sammanhanget bör vidare uppmärksammas att rätten enligt 44 § tredje stycket FPL har möjlighet att i tveksamma fall kontrollera att en ansökan eller ett överklagande genom t.ex. ett telefax eller elektronisk post verkligen kommer från angiven person. Som utvecklas närmare nedan bör en sådan möjlighet finnas även med avseende på de situationer som diskuteras här. I de fall då det råder oklarheter kommer rätten alltså att kunna kontrollera vem avsändaren är med stöd av nämnda lagrum.

Sammantaget får övervägande skäl anses tala för att kravet på egenhändigt undertecknande av ansökningar och överklaganden från enskilda i 3 § FPL avskaffas.

Närmare om begäran om bekräftelse

Om ett överklagande eller en ansökan sker per post eller överlämnas till domstolen personligen är det naturligt att klaganden eller sökanden skriver under överklagandet eller ansökan, även om det inte finns något krav att göra det. Om klaganden däremot använder sig av telefax eller e-post är det inte möjligt att egenhändigt underteckna den aktuella handlingen. Med den föreslagna ordningen kan domstolen i de allra flesta fall godta en ansökan eller ett överklagande som sker per telefax eller e-post. Undantagsvis kan det finnas tveksamhet om huruvida den angivna avsändaren av ansökan eller överklagandet är den verkliga avsändaren. I sådana fall bör, som konstateras ovan, domstolen kunna begära att handlingen bekräftas av den uppgivne avsändaren. Bestämmelser om sådan bekräftelse finns i 44 § tredje stycket FPL, där det föreskrivs att telegram eller annat meddelande som inte är underskrivet ska bekräftas av avsändaren genom egenhändigt undertecknad handling, om rätten begär det.

I motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken och ärendelagen (33 kap. 3 § tredje stycket respektive 44 § tredje stycket) föreskrivs att domstolen får bortse från meddelandet för det fall att det inte kommer någon bekräftelse. Om handlingen har föranlett en målregistrering, t.ex. genom att den avser en ansökan eller ett överklagande, måste målet skrivas av.

Det är en fördel att det klart anges att domstolen får bortse från meddelandet om den begärt en bekräftelse, men inte fått någon. Bestämmelser motsvarande dem i rättegångsbalken och ärendelagen får anses passa även för de allmänna förvaltningsdomstolarna. En sådan bestämmelse bör således tas in i 44 § FPL. Detta lagrum bör även i övrigt anpassas till rättegångsbalkens och ärendelagens motsvarande reglering för att uppnå en tydligare reglering.

6 Ombud – behörighetskrav och fullmakt

6.1 Behörighetskrav för ombud

6.1.1 Nuvarande ordning

Allmän förvaltningsdomstol

Förvaltningsprocesslagen har utformats utifrån den utgångspunkten att de flesta parter inte har anledning eller möjlighet att anlita någon jurist för att tillvarata sina intressen. I de allra flesta fall kan en part klara sig på egen hand. En part har dock alltid rätt att genom fullmakt ge en annan person i uppdrag att såsom ombud föra hans eller hennes talan i ett mål. Alternativt kan parten anlita en annan person att biträda honom eller henne vid muntlig förhandling inför rätten (48 § första stycket FPL). Vid sidan av ett ombud eller biträde kan parten givetvis ha någon som hjälper honom eller henne utan att detta kommer till något yttre uttryck i domstolsförfarandet.

Rätten får som ombud eller biträde i målet avvisa den som visar oskicklighet eller oförstånd eller som av annat skäl är olämplig. Rätten får också förklara honom eller henne obehörig att brukas som ombud eller biträde vid rätten antingen för viss tid eller tills vidare (48 § andra stycket FPL). Bestämmelserna utformades med 12 kap. 5 § RB som förebild. Enligt Regerings-

rättens praxis får vid tillämpningen av bestämmelserna i 48 § andra stycket FPL endast beaktas sådana omständigheter som inträffat under rättegången (RÅ 1985 ref. 2:15). Att någon redan när en process inleds kan konstateras vara olämplig utgör alltså i förvaltningsprocessen inte grund för avvisning (jfr när det gäller bestämmelsen i 12 kap. 5 § RB: NJA 1950 s. 359, 1987 s. 879 och 1994 s. 194).

Vid förvaltningsprocesslagens tillkomst övervägdes att reglera frågor om ombud, biträde och fullmakt för ombud genom hänvisningar till bestämmelserna i 12 kap. RB (prop. 1971:30, bet. KU 1971:36, rskr. 1971:222). Departementschefen menade dock att det utanför tvistemålsprocessens område knappast finns ett behov av så utförliga regler i ämnet (a. prop. del 2, s. 602). Det mest väsentliga var enligt departementschefen att få fastslaget att den som för talan får anlita ombud eller biträde.

Något behov av att i förvaltningsprocesslagen ha någon motsvarighet till reglerna i 12 kap. 2–4 §§ RB om behörighetskrav och jäv för ombud och biträden ansågs alltså inte föreligga vid lagens tillkomst. Inte heller i förvaltningslagen intogs några sådana regler. Det uttalades dock i förarbetena till förvaltningslagen att viss ledning kan hämtas från bl.a. rättegångsbalkens bestämmelser om behörighet för ombud (a. prop. del 2, s. 362). Av praxis från Regeringsrätten följer, till skillnad från vad som gäller enligt rättegångsbalken, att en juridisk person kan tillåtas att uppträda som ombud i förvaltningsdomstol (RÅ 1963 ref. 37 och RÅ81 ref. 1:72).

Allmän domstol

Rättegångsbalkens regler om behörighetskrav för ombud innebär att som ombud inte får användas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet. För att den som har hemvist i en annan stat utanför EES än Schweiz ska godtas som ombud måste rätten finna att det lämpligen kan ske. Ombudet ska behärska det svenska språket. Vidare gäller att den som är underårig,

försatt i konkurs eller har förvaltare enligt föräldrabalken inte får vara ombud (12 kap. 2 § RB). Dessutom gäller vissa jävsregler för ombud, t.ex. att rättsbildade befattningshavare i domstol, åklagare och kronofogdar i allmänhet inte utan särskilt tillstånd får vara ombud. Inte heller får den vara ombud som är närstående till en ledamot av rätten eller som har tagit befattning med saken såsom domstolsanställd eller ombud för motparten. Vidare får inte nämndemän vara ombud vid den domstol där de är nämndemän (12 kap. 3 och 4 §§ RB). Om ett ombud visar oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller om han eller hon på något annat sätt visar sig vara olämplig ska rätten avvisa honom eller henne. Rätten får också förklara honom eller henne obehörig, för viss tid eller tills vidare, att vara ombud vid den rätten (12 kap. 5 § RB). Om den som avvisas eller förklaras obehörig är advokat, ska en anmälan om åtgärden göras hos advokatsamfundets styrelse (12 kap. 6 § andra stycket RB). För rättegångsbiträden gäller enligt 12 kap. 23 § RB samma behörighetskrav som för ombud. Ett biträde har inte någon fullmakt och har behörighet att handla på partens vägnar endast när även denne är närvarande i rättssalen. Ärendelagen hänvisar i 47 § till 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket RB.

6.1.2 Överväganden

Förslag: Behörighetskraven för ombud i förvaltningsprocessen skärps genom att bestämmelserna i 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket RB, som behandlar vem som får vara ombud och avvisning av ombud, ska tillämpas i förvaltningsprocessen.

Skälen för förslaget: Som framgår ovan saknas inom förvaltningsprocessrätten uttryckliga regler om vilka krav som ska ställas på den som vill uppträda som ombud eller biträde. Detta får ses mot bakgrund av att processen tidigare, om man

bortser från vissa mål om tvång mot person, närmast undantagslöst var rent skriftlig. En förvaltningsdomstol får visserligen avvisa den som i processen visar sig vara olämplig. Avsaknaden av primära regler om behörighetskrav leder dock till, som framgår av flera avgöranden från Regeringsrätten, att det inte finns någon möjlighet för domstolen att avvisa den som vid ett måls tidigare behandling eller som i annat sammanhang har visat sig vara olämplig att uppträda som ombud. Domstolen kan därför som ombud eller biträde till en muntlig förhandling behöva kalla en person som domstolen utifrån tidigare erfarenheter på goda grunder kan anta kommer att missköta sitt uppdrag och vid förhandlingen behöva avvisas. Det är inte rimligt att rätten i ett sådant fall måste påbörja den muntliga förhandlingen och låta ombudet visa prov på sin olämplighet för att därefter kunna avvisa ombudet. Det säger sig självt att detta förhållande har en negativ inverkan på såväl effektiviteten i förfarandet som på rättssäkerheten för den enskilde. För att skapa en bättre ordning behövs det i förvaltningsprocesslagen kompetensbestämmelser av samma slag som finns i rättegångsbalken och i ärendelagen. En lämplig ordning är att den nuvarande regeln i 48 § andra stycket FPL om avvisande av olämpliga ombud och biträden ersätts av en hänvisning till 12 kap. 2–5 §§ RB, som innehåller såväl bestämmelser om vem som får vara ombud som bestämmelser om avvisning av ombud. Regeln i 48 § tredje stycket FPL om att anmälan ska ske till advokatsamfundets styrelse i fall där en advokat avvisas bör ersättas av en hänvisning till 12 kap. 6 § andra stycket RB, som innehåller en motsvarande bestämmelse.

Ett uppdrag som ombud eller biträde bör vara förenat med ett personligt uppdrags- och ansvarsförhållande. En konsekvens av de föreslagna uttryckliga kompetensreglerna för ombud och biträden i förvaltningsprocesslagen är att det inte längre kommer att vara möjligt att i förvaltningsdomstol använda sig av juridiska personer som ombud eller biträden. Det motsvarar också vad som gäller i allmän domstol.

6.2 Fullmakt för ombud

6.2.1 Nuvarande ordning

I 49 § första stycket FPL föreskrivs att ett ombud ska styrka sin behörighet genom fullmakt. Om ombudet inte styrker sin behörighet, ska rätten förelägga ombudet eller huvudmannen att avhjälpa bristen (49 § andra stycket FPL). Kravet på att ett ombud ska styrka sin behörighet genom fullmakt innebär inte att fullmakten måste vara skriftlig. En part kan alltså vid en förhandling inför rätten muntligen ge en viss person fullmakt att företräda honom eller henne som ombud.

Vid tiden för förvaltningsprocesslagens tillkomst föreskrevs för allmän domstol att en skriftlig fullmakt skulle företes i original när ombudet första gången vid rätten förde talan i målet (12 kap. 9 § första stycket RB). Enligt motiven innebar bestämmelsen att fullmakt skulle företes i varje instans, såväl lägre som högre, där ombudet förde partens talan (SOU 1938:44 s. 167). Genom en reform år 2000 (prop. 1999/2000:26, bet. 1999/2000:JuU10, rskr. 1999/2000:151) ändrades bestämmelsen i syfte att undvika onödigt merarbete i högre rätt och möjliggöra användningen av telefax och e-post vid överklagande. Reformen innebär att en originalfullmakt inte behöver visas upp på nytt vid ett överklagande. Ändringen skedde genom att orden *vid rätten* togs bort ur lagtexten. Enligt 12 kap. 9 § första stycket första meningen RB ska skriftlig fullmakt visas upp i original när ombudet första gången för talan i målet. I förarbetena uttalade sig regeringen även om bestämmelserna om fullmakt i förvaltningsprocesslagen (a. prop. s. 114). Enligt regeringen torde regleringen i 49 § första stycket FPL innebära ett krav på att fullmakten ska inges i original. Regeringen bedömde att det inte fanns något beredningsunderlag för att i propositionen behandla även kravet på fullmakt enligt förvaltningsprocesslagen (a. prop. s. 117).

För domstolsärenden i allmän domstol gäller sedan länge att fullmakt inte behöver uppvisas annat än om domstolen anser att det behövs (47 § ÄL).

I förvaltningslagen regleras inte uttryckligen frågan om fullmakt. I förarbetena till 1971 års förvaltningslag anförde dock departementschefen att i fråga om fullmakt torde 49 § FPL vid behov kunna tjäna som vägledning (prop. 1971:30 del 2 s. 362). I doktrinen har angetts att till skillnad från vad som gäller vid rättskipning ett bevis om ombudets behörighet inte sällan kan undvaras i förvaltningsärenden (Hellners/Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2 uppl. s. 112). Även om det saknas generella bestämmelser i förvaltningslagen finns regler om fullmakt i förfarandet inför förvaltningsmyndigheter på flera ställen i lagstiftningen. I t.ex. utsökningsmål gäller att ett ombud inte behöver styrka sin behörighet genom fullmakt annat än om Kronofogdemyndigheten finner att det behövs (2 kap. 6 § utsökningsbalken). Regeln gäller även i mål om betalningsföreläggande och handräckning (66 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning).

6.2.2 Överväganden

Förslag: Den som vill uppträda som ombud för en part i mål i allmän förvaltningsdomstol ska inte behöva styrka sin behörighet genom att uppvisa fullmakt annat än om rätten finner att det behövs.

Skälen för förslaget: Ett ombud som uppträder i rätten gör det på uppdrag av sin huvudman. Huvudmannen måste ha gett ombudet fullmakt, antingen skriftligt eller muntligt, att företräda honom eller henne. Enligt förvaltningsprocesslagen måste en sådan fullmakt presenteras för rätten.

En modern förvaltningsprocess bör vara flexibel och kunna anpassas efter vad som behövs i det enskilda fallet. Regler som innebär onödigt besvär och tidsspillan för parter och domstolar

bör utmönstras. Enligt 49 § första stycket första meningen FPL ska ombud styrka sin behörighet genom fullmakt. Förvaltningsprocesslagens regel är konstruerad så att en högre rätt – åtminstone med hänsyn till den reform som år 2000 skedde beträffande regeln i rättegångsbalken – regelmässigt kan ha anledning att finna ett ombuds behörighet styrkt även utan omedelbar tillgång till originalfullmakten. Någon ändring av förvaltningsprocesslagen behövs alltså inte för att ett ombud i högre rätt ska slippa att på nytt visa upp originalfullmakten.

I ärendelagen och utsökningbalken har man emellertid gått längre genom att föreskriva att en fullmakt över huvud taget inte behöver visas upp annat än om rätten respektive Kronofogdemyndigheten finner att det behövs. Förvaltningsmyndigheterna tillämpar samma ordning.

Bestämmelser om att fullmakt ska ges in i original medför ett visst merarbete för såväl enskilda som för domstolarna. Det händer inte sällan att den som är ombud försummar att ge in fullmakten eller ger in den endast i kopia. Domstolen måste då – per telefon eller brev – förelägga ombudet att ge in fullmakten i original. Många rättegångsombud kräver tillbaka originalfullmakten efter att ha visat upp den för domstolen, eftersom de behöver den i andra rättssaker. Det bland förvaltningsmyndigheter alltmer utbredda bruket av elektroniska akter medför ökade praktiska svårigheter att regelmässigt begära in original som getts in till myndigheten. Risken för att någon obehörigen uppträder som ombud för en part måste dessutom betraktas som liten.

Möjligheten för rätten att kräva att ombud ska styrka sin behörighet genom fullmakt fyller dock ett behov. Det är av stor praktisk betydelse att rätten i tveksamma fall genom en fullmakt kan få klarlagt att någon är behörig att föra en annan persons talan. Det går därför inte att helt slopa kravet på att uppvisa fullmakt för ombud. Däremot bör det vara möjligt att göra kravet mer flexibelt så att det kan anpassas till vad som behövs i det enskilda fallet. Fakultativa regler för infordrande av

fullmakter när det anses behövt finns i såväl ärendelagen som utsokningsbalken och denna ordning har fungerat väl.

Mot den angivna bakgrunden bör regleringen i förvaltningsprocesslagen ändras så att den som uppträder som ombud för en part inte ska behöva styrka sin behörighet genom fullmakt annat än om rätten anser att detta behövs. En bestämmelse motsvarande regleringen i 47 § ÄL bör därför införas i förvaltningsprocesslagen.

7 Domstolens utredningsansvar

7.1 Nuvarande ordning

Förvaltningsmyndigheters utredningsansvar

En förvaltningsmyndighets ansvar för utredningen i ett ärende följer av bl.a. förvaltningslagen. Varje myndighet som tillämpar lagen ska lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet (4 § första stycket FL). Ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt, utan att rättssäkerheten eftersätts. Myndigheten ska vid handläggningen beakta möjligheterna att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs (7 § FL). För speciella ärendetyper finns särskilda regler om den utredningsskyldighet som en förvaltningsmyndighet har. Ett exempel på sådana regler är 3 kap. 1 § taxeringslagen (1990:324, TL), som föreskriver att Skatteverket ska se till att ärendena blir tillräckligt utredda.

Allmänna förvaltningsdomstolars utredningsansvar

Enligt 8 § FPL ska en förvaltningsdomstol se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Enligt paragrafen ska rätten vid behov anvisa hur utredningen bör kompletteras. Det föreskrivs vidare att överflödigt utredning får avvisas. Bestämmelserna har varit oförändrade sedan förvaltningsprocesslagens tillkomst år 1971.

I förarbetena till det aktuella lagrummet anförde departementschefen att även om domstolen ytterst har ansvaret för att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver, måste det i stor utsträckning ankomma på parterna själva att ta fram utredningen (prop. 1971:30 del 2 s. 530). Departementschefen menade vidare att domstolens aktivitet på detta område måste växla, beroende bl.a. på vad för slags mål det är fråga om, om det finns en offentlig motpart i målet och om enskild part har ombud i målet. Därvid anfördes att det ligger i sakens natur att domstolen i allmänhet bör ägna särskild uppmärksamhet åt processledningen när en enskild part inte har ombud i ett enpartsmål och det framgår att parten har svårigheter att ta till vara sin rätt (a. prop. s. 530).

I förarbetena berördes även hur uppfattningen om rättens objektivitet och opartiskhet kan påverkas av hur den processledande uppgiften utförs. För att rättens objektivitet och opartiskhet inte ska ifrågasättas borde processledningen ske fullt öppet i förhållande till den vägledes motpart och inriktas främst på uppenbara brister och förbiseenden i den enskildes talan. Departementschefen uttryckte att utrymmet för processledning är större i enpartsmål än i exempelvis skattemål, där den enskilde har en allmän motpart (a. prop. s. 530).

Enligt departementschefen var det lämpligast att uttrycka rättens uppgift i fråga om processledningen på det sättet att rätten vid behov anvisar hur utredningen bör kompletteras. Härav framgår att det främst ankommer på parterna att skaffa fram utredning i målet. I förarbetena påpekades att en bestämmelse av det angivna slaget givetvis inte utesluter att domstolen själv

vidtar åtgärder som ligger närmast till hands för den, exempelvis att skaffa in upplysningar och annat material från andra myndigheter (a. prop. s. 530).

Frågan om förvaltningsdomstolarnas utredningsansvar har varit föremål för överväganden efter förvaltningsprocesslagens ikraftträdande. I Domstolsutredningens betänkande, Domstolarna inför 2000-talet (SOU 1991:106 del A s. 512–540) behandlades frågan ingående. Utredningen anförde att frågorna om den lämpliga omfattningen av domstolars processledning hör till processrättens mest omdiskuterade och att de är av principiellt intresse så till vida att de aktualiserar processens funktion i samhället samt domstolens och parternas roller i processen. Frågorna låter sig enligt utredningen inte så lätt greppas av lagstiftaren eller av dem som i andra former svarar för rättsbildningen. Till att behovet av processledning blivit mindre frekvent bidrar dock, enligt vad utredningen angav, att det blivit vanligare att de i processen förekommande allmänna intressena företräds av ett allmänt organ.

Utredningen ansåg att reglerna om domstolens utredningsansvar i de förvaltningsrättsliga målen borde sträcka sig minst lika långt som reglerna i rättegångsbalken. Detta ledde enligt utredningen till slutsatsen att det borde införas en regel om att domstolen genom frågor och påpekanden skulle försöka att avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Den nya regeln borde enligt utredningen – liksom motsvarande regel i rättegångsbalken – tillämpas oavsett om det var en företrädare för det allmänna eller en enskild part som uttryckt sig otydligt eller ofullständigt.

Den av utredningen förordade regeln togs av utredningen in i ett förslag till en ny lag, som skulle ersätta bl.a. förvaltningsprocesslagen. Regeln som sådan föranledde inga invändningar när utredningens betänkande remissbehandlades. På grund av annan remisskritik kom dock utredningens lagförslag inte att genomföras (prop. 1995/96:115 s. 75). Några uttalanden om rättens utredningsansvar gjordes inte heller i förarbetena i samband med att förvaltningsprocessen år 1996 som huvudregel

blev en tvåpartsprocess (prop. 1995/96:22, bet. 1995/96:JuU7). Av Regeringsrättens praxis framgår att officialprincipen har fortsatt betydelse även fast förvaltningsprocessen blivit en tvåpartsprocess (se bl.a. RÅ 2001 ref. 61, RÅ 2002 ref. 22 och RÅ 2006 ref. 46).

Allmänna domstolars utredningsansvar

För tvistemål, brottmål och domstolsärenden i allmän domstol gäller bestämmelser som i fråga om utredningsansvaret i stort sett stämmer överens med bestämmelsen i 8 § FPL. Även en allmän domstol ska sålunda, allt efter målets beskaffenhet, se till att målet blir utrett efter vad dess beskaffenhet kräver (se 43 kap. 4 § andra stycket och 46 kap. 4 § andra stycket RB och 12 § ÄL). I stället för att rätten vid behov ska anvisa hur utredningen bör kompletteras föreskrivs dock för allmän domstol att rätten genom frågor och påpekanden ska försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.

Bestämmelsen i 8 § FPL om att en förvaltningsdomstol får avvisa överflödigt utredning motsvaras för allmän domstol närmast av regler i 35 kap. 7 § RB om avvisande av bevisning. Enligt de ovan nämnda paragraferna i rättegångsbalken och ärendelagen gäller vidare att den allmänna domstolen ska se till att inget onödigt dras in i målet. Terminologiskt talar man i allmän domstol sällan om *domstolens utredningsskyldighet* utan betecknar i stället detta som *materiell processledning*.

7.2 Överväganden

Förslag: Utredningsskyldigheten i allmän förvaltningsdomstol förtydligas genom att det i 8 § FPL föreskrivs dels att domstolen genom frågor och påpekanden ska försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar, dels att domstolen ska se till att inget onödigt dras in i målet.

Skälen för förslaget

Behovet av att förtydliga domstolens utredningsansvar

Bestämmelserna om allmän förvaltningsdomstols utredningsansvar består av en grundregel som kompletteras av två tilläggsregler. Grundregeln reglerar förutsättningarna för domstolens processledande verksamhet i materiellt hänseende och finns i 8 § första stycket FPL. Den föreskriver att domstolen ska se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. De två tilläggsreglerna konkretiserar domstolens processledande verksamhet i vissa situationer och finns i 8 § andra stycket FPL. Den första tilläggsregeln innebär att rätten vid behov ska anvisa hur utredningen bör kompletteras. Den andra tilläggsregeln innebär att överflödigt utredning får avvisas av rätten.

Vad en domstols utredningsansvar, dvs. domstolens materiella processledningsskyldighet, innebär i praktiken varierar från måltyp till måltyp och är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Bestämmelsen i förvaltningsprocesslagen har utformats just i syfte att det ska framgå att utredningsansvaret sträcker sig olika långt i olika mål som handläggs enligt den lagen (prop. 1971:30 del 2 s. 529). Regeln i förvaltningsprocesslagen och de ovan nämnda reglerna i rättegångsbalken och ärendelagen tillskapar alltså inte en skyldighet att tillämpa en officialprincip utan lämnar i stället utrymme för tillämpningen av en sådan princip. Det som styr hur långt domstolen ska gå i det hän-

seendet är i första hand de bestämmelser som finns i den materiella lagstiftningen om enskildas och det allmännas intressen och om tyngden av dessa intressen. Behovet av processledande åtgärder påverkas bl.a. av om det finns en offentlig motpart i processen och styrkeförhållandena i processen (RÅ 2006 ref. 46 och RÅ 2009 ref. 69). Det är därför svårt och inte heller lämpligt att genom lagstiftning i detalj reglera vad som ska gälla. Det står dock klart att domstolen bör ha ett ansvar för utredningen i målet. Den s.k. officialprincipen bör alltså vara vägledande för handläggningen av ett mål hos en förvaltningsdomstol. Trots att officialprincipen har en mindre framträdande plats i en del mål som förekommer i allmän domstol, gäller samma grundregel som den i 8 § FPL för alla mål och ärenden vid allmän domstol.

Bland annat med hänsyn till att förvaltningsprocessen numera är en tvåpartsprocess finns det anledning att överväga en ändrad utformning av 8 § FPL. Grundregeln i 8 § första stycket FPL framstår visserligen alltjämt som ändamålsenlig och bör finnas kvar. Däremot finns det anledning att överväga hur det i nämnda paragraf bör uttryckas hur rätten ska agera om ett behov av komplettering eller avvisning föreligger. Övervägandena bör således ta sikte på de båda tillägsreglerna i 8 § andra stycket FPL. Syftet bör vara att förtydliga domstolens roll och ansvar för hur målen utreds i förvaltningsprocessen.

Tillägsregeln att domstolen vid behov ska anvisa hur utredningen ska kompletteras bör förändras

Behovet och lämpligheten av tillägsregeln i 8 § andra stycket första meningen FPL, som innebär att rätten vid behov ska anvisa hur utredningen bör kompletteras, bör ses mot bakgrund av hur förhållandena i de allmänna förvaltningsdomstolarna har utvecklats de senaste decennierna. Målsammansättningen har genomgått betydande förändringar. Vidare har nya regler om förvaltningsmyndigheters skyldighet att ompröva ett överklagat

beslut lett till att många enklare mål har fallit bort och att andra mål kan inledas i domstol med ett bättre underlag. Av störst betydelse är dock de regler om tvåpartsprocess som infördes år 1996. Reglerna gäller när en enskild överklagar en förvaltningsmyndighets beslut till förvaltningsrätt och innebär att den myndighet som först beslutade i saken ska vara den enskildes motpart sedan handlingarna i ärendet överlämnats till domstolen (7 a § FPL). I en tvåpartsprocess blir utredningsmaterialet fylligare. Genom att parterna i en tvåpartsprocess sörjer för ett bättre utredningsunderlag avlastas domstolen en del av arbetet för att sakfrågorna i målet blir tillräckligt utredda och behovet av aktivitet från domstolens sida minskar när det gäller att begära in utredning i målet.

Mot den angivna bakgrunden passar tilläggsregeln i 8 § andra stycket första meningen FPL mindre väl för hur förvaltningsprocessen har kommit att utveckla sig sedan införandet av förvaltningsprocesslagen för snart 40 år sedan. Regeln passar dessutom mindre väl med de allmänna förvaltningsdomstolarnas rättskipande uppgifter och kan snarare ge de processande parterna en missvisande bild av handläggningens karaktär i förvaltningsprocessen. En part kan få den felaktiga uppfattningen att rätten ska anvisa hur utredningen bör kompletteras för att han eller hon ska nå framgång med sitt överklagande. Domstolens utredningsansvar innebär att se till att målet är klart för avgörande genom att utredningen är fullständig. Ansvar syftar inte till att uppnå en viss utgång eller att hjälpa en part att nå framgång. Det övergripande syftet med utredningsansvaret är att säkerställa en riktig dom. De ovan beskrivna förhållandena leder till slutsatsen att denna tilläggsregel bör ändras.

Tilläggsregeln i 8 § andra stycket första meningen FPL motsvaras för de allmänna domstolarnas del närmast av den regel som innebär att rätten i alla mål och ärenden genom frågor och påpekanden ska försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Domstolsutredningen föreslog att regeln skulle gälla också i förvaltningsdomstol och remissinstanserna hade inga invändningar mot detta. En sådan

tilläggsregel är otvivelaktigt för såväl enskilda som offentliga parter i förvaltningsprocessen tydligare än den nuvarande tilläggsregeln. Det är vidare en fördel att regeln utformas på samma sätt i förvaltningsprocessen och i processen i de allmänna domstolarna. Att behovet av processledande åtgärder i olika mål och ärenden varierar har inte primärt att göra med i vilket domstolsslag målet eller ärendet handläggs i. Det bör därför i 8 § FPL införas en bestämmelse som innebär att rätten genom frågor och påpekanden ska försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.

Tilläggsregeln om att överflödig utredning får avvisas bör behållas men kompletteras

Tilläggsregeln i 8 § första stycket andra meningen FPL, som innebär att överflödig utredning får avvisas, framstår som ändamålsenlig. Att en domstol har möjlighet att se till att ingen överflödig utredning dras in i ett mål är nödvändigt för att möjliggöra en effektiv process och är till fördel för såväl domstolen som parterna med hänsyn till bl.a. kostnader och tid. Denna regel bör således inte ändras.

Det finns däremot skäl att komplettera bestämmelsen med en regel som ger rätten stöd för att hindra att en av parterna, t.ex. vid en muntlig förhandling, drar in sådant som är onödigt i målet. En uttrycklig bestämmelse som ger den möjligheten tydliggör rättens ansvar för utredningen i målet. Genom en sådan bestämmelse minskar också risken för att någon av parterna fokuserar på sådant som är onödigt. Det bör således införas en uttrycklig bestämmelse i 8 § FPL som föreskriver att rätten ska se till att inget onödigt dras in i målet. En sådan bestämmelse kan lämpligen utformas med bestämmelserna i rättegångsbalken och ärendelagen som förebild.

8 Anteckningar vid muntlig förhandling

8.1 Nuvarande ordning

Allmän förvaltningsdomstol

Vid en muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol ska det föras protokoll. Protokollet ska innehålla en redogörelse för förhandlingens gång och för den utredning som läggs fram vid denna. I protokollet ska antecknas vad som förekommer vid förhandlingen i fråga om yrkanden, medgivanden, bestridanden, invändningar och vitsordanden (17 § FPL). Ett protokoll ska föras även när rätten håller syn (23 § FPL).

Ytterligare bestämmelser om protokollföring finns i förordningen (1979:575) om protokollföring m.m. vid de allmänna förvaltningsdomstolarna. Enligt 1 § ska protokoll föras vid föredragning i Regeringsrätten och i kammarrätt om det förekommer skiljaktig mening eller om det behövs av någon annan orsak. Av 2 § följer att protokoll ska föras vid föredragning i förvaltningsrätt om nämndemän deltar i avgörandet eller om det behövs av någon annan orsak. Av 9 § framgår vad protokollet ska innehålla. Av 12 § framgår att protokollet om möjligt ska sättas upp efter hand under förhandlingen eller synen. Om det inte kan ske, ska minnesanteckningar föras och protokollet sättas upp snarast möjligt sedan förhandlingen eller synen avslutats. I 13 § finns bestämmelser om vidimering av protokollet.

Allmän domstol

Motsvarande regler om skyldighet att föra protokoll i allmän domstol fanns tidigare i 6 kap. RB. Sedan år 2000 är det dock inte längre annat än i vissa undantagsfall obligatoriskt att föra protokoll vid ett sammanträde i sådan domstol (prop. 1999/2000:26, bet. 1999/2000:JuU10, rskr. 1999/2000:151). I stället gäller att sådana uppgifter som tidigare skulle tas in i protokoll ska antecknas och att anteckningarna ska göras i anslutning till sammanträdet (6 kap. 3 och 4 §§ RB). Det lämnas alltså i balken öppet i vilken form som anteckningarna ska göras. Endast i ett fall är en formlig protokollföring enligt balken fortfarande obligatorisk vid en muntlig förhandling, nämligen när ett bevis tas upp av en domstol som inte har att fatta något slutligt avgörande i målet eller ärendet (6 kap. 5 § RB). Förändringarna i balken innebär inte att protokoll avskaffats utan att det överläts åt domstolen att själv avgöra var nödvändiga uppgifter bör antecknas. Av 15 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol framgår att anteckningar enligt 6 kap. 3 eller 4 § RB ska göras i ett protokoll, om inte uppgifterna framgår av en dom eller ett särskilt uppsatt beslut som tillkommer i anslutning till sammanträdet eller uppgifterna antecknas i målregistret eller på någon handling i akten.

Inte heller i ärendelagen uppställs något allmänt krav på protokollföring. I stället finns bestämmelser om vad som ska antecknas under ett sammanträde. Det gäller vad som förekommer vid detta när det gäller yrkanden, medgivanden, bestridanden, åberopanden, invändningar och erkännanden samt om den utredning som läggs fram vid sammanträdet (21 § andra stycket ÄL). Har ett sammanträde begränsats på något sätt, t.ex. till att utreda parternas ståndpunkter i ärendet eller till att ta upp muntlig bevisning, ska även det antecknas. Av 14 § förordningen om mål och ärenden i allmän domstol följer att de regler om anteckningar som finns i 15 § samma förordning även gäller för domstolsärenden.

Genom en reform år 2006 togs skyldigheten att föra protokoll bort även för hyres- och arrendenämnderna (prop. 2005/06:10, bet. 2005/06:JuU4, rskr. 2005/06:55).

8.2 Överväganden

Förslag: Reglerna om protokollföring i allmän förvaltningsdomstol förenklas och görs mer flexibla. Skyldigheten att föra anteckningar om förhandlingens gång tas bort. Nödvändiga anteckningar behöver inte föras i protokollsform.

Vid en muntlig förhandling ska även parternas återopanden antecknas.

Skälen för förslaget: Som framgår ovan har reglerna om protokollföring i rättegångsbalken reformerats och gjorts mer flexibla. Det kan ifrågasättas om inte även reglerna i förvaltningsprocesslagen bör ändras så att handläggningen kan anpassas till vad som behövs i det enskilda fallet. Domstolsverket har i rapporten Erfarenheter av regeländringar beträffande protokollföring & vittnesersättning för allmän domstol (DV-rapport 2002:8) på uppdrag av regeringen följt upp de allmänna domstolarnas erfarenheter av reformerna. Enligt rapporten är majoriteten av domstolarna positiva till reformen.

En muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol är endast ett komplement till den skriftliga handläggningen, varför ett strikt krav på att anteckningar ska göras i protokollsform inte kan anses vara ändamålsenligt. Det är snarare så att en mer flexibel ordning får anses vara i särskilt hög grad anpassad för den handläggningsordning som gäller i förvaltningsprocessen.

Mot den angivna bakgrunden bör de allmänna förvaltningsdomstolarna ges möjligheter att själva välja den lämpligaste formen för behövliga anteckningar. Förvaltningsprocesslagens krav på protokollföring bör alltså utgå. I stället bör av lagen endast framgå att i huvudsak alla de uppgifter som för när-

varande ska tas in i ett protokoll ska antecknas i anslutning till den muntliga förhandlingen utan att det alltså anges var uppgifterna ska redovisas. Det avgörande är att nödvändiga uppgifter antecknas, inte att de antecknas i ett protokoll. Kompletterande bestämmelser bör på samma sätt som för de allmänna domstolarna tas in i förordning. Exempel på sådana kompletterande bestämmelser är att det av anteckningarna ska framgå tid och plats för sammanträdet, vilka som deltar och skiljaktig mening. Bestämmelsen i förvaltningsprocesslagen om att ett protokoll ska innehålla en redogörelse för förhandlingens gång kan tas bort på samma sätt som skett beträffande rättegångsbalken. Det är helt enkelt onödigt att dokumentera förhandlingens gång.

Det finns vidare skäl att, på samma sätt som gäller enligt ärendelagen, uttryckligen föreskriva att även en parts åberopanden ska antecknas. Det som åberopas till stöd för ett yrkande är av grundläggande betydelse för prövningen av ett mål och bör därför antecknas.

9 Enhetliga regler för överklagande

9.1 Tiden för överklagande

9.1.1 Nuvarande ordning

Överklagandetidens längd enligt förvaltningsprocesslagen är tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet eller, om klaganden är en part som företräder det allmänna, tre veckor från den dag det överklagade beslutet meddelades (6 a § första stycket FPL). Från denna regel finns undantag avseende överklagandetidens längd, bl.a. beträffande huvuddelen av skattemålen och socialförsäkringsmålen.

För skattemål gäller enligt 6 kap. 13 § TL i allmänhet en överklagandetid om två månader vid överklagande av förvaltningsrätts och kammarrätts beslut. Anslutningsöverklagande ska ges in inom en månad från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts (6 kap. 14 § TL).¹

Även enligt tullagen (2000:1281) gäller en överklagandefrist om två månader (9 kap. 11 § tullagen).

Enligt socialförsäkringsbalken² (SFB) gäller också en överklagandefrist om två månader (113 kap. 20 § SFB). Genom

¹ Förslaget till ny skatteförfarandelag i betänkandet SOU 2009:58 innebär ingen förändring i detta avseende.

² Socialförsäkringsbalken träder i kraft den 1 januari 2011.

en hänvisning till detta lagrum har tvåmånadersfristen gjorts generellt tillämplig inom socialförsäkringsområdet (113 kap. 32 § SFB).

Även inom arbetslöshetsförsäkringsområdet finns det en tvåmånadersfrist (54 § lagen [1997:238] om arbetslöshetsförsäkring och 102 § lagen [1997:239] om arbetslöshetskassor).

9.1.2 Tidigare överväganden

Redan i samband med införandet av förvaltningsprocesslagen diskuterades en samordning av tidsfristen för överklagande i förvaltningsprocesslagen med motsvarande tidsfrist i taxeringslagen. I prop. 1971:30 (s. 103 f.) anförde departementschefen bl.a. följande.

Intresset av enhetlighet i förvaltningsprocessen genom regler som är gemensamma för olika delar av förvaltningsområdet talar starkt för att den föreslagna treveckorstiden också bör gälla som besvärstid för besvär till kammarrätt och regeringsrätt. Emellertid måste man även i fortsättningen räkna med ett stort antal beslut av skatterätt meddelas under sådan tid att de tillställs parterna strax före eller under semestern. Samma situation föreligger om beslut tillställs skattskyldig i samband med någon av de större helgerna under året. För många skattskyldiga skulle det under sådana omständigheter kunna bli mycket svårt att inom en sådan kort tidsfrist som tre veckor ta ställning till om och i vilket eller vilka avseenden han vill överklaga ett beslut som gått honom emot. Man får i detta sammanhang inte glömma att det är mycket vanligt att den skattskyldige inte själv i tillräcklig grad behärskar den problematik som det är fråga om i ett skattemål och att han alltså ofta behöver anlita sakkunnig hjälp. Också för de skattskyldigas motparter, främst taxeringsintendenterna, kan det befaras att en så väsentlig förkortning av tiden för anförande av besvär till överinstanserna som det är fråga om skulle vålla vissa svårigheter. Ofta kommer många beslut, kanske flera hundra, på en gång eller med korta mellanrum. Sedan det konstaterats om beslutet gått taxeringsintendenten emot, skall han avgöra om och i så fall i vilken omfattning han har anledning att överklaga beslutet. Enligt min mening föreligger således otvivelaktigt ett starkt intresse av att såväl

de skattskyldiga som deras motparter, främst taxeringsintendenterna, är tillförsäkrade en inte alltför kort besvärstid. Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka att skattemålen i en helt annan omfattning än andra slags mål berör allmänheten och i särskild stor utsträckning förs av den skattskyldige själv utan hjälp av annan. Jag är därför som framgår av det anförda inte beredd att nu förordna en förkortning av den gällande tvåmånadersfristen för anförande av taxeringsbesvär i överinstanserna. Detta utesluter emellertid inte, vilket jag vill särskilt betona, att frågan om en sådan förkortning kan aktualiseras senare.

Beträffande socialförsäkringsmålen förlängdes överklagandetiden från tre veckor till två månader i samband med att försäkringsrätterna inrättades med motiveringen att en förlängning av överklagandetiden underlättade för den försäkrade att få beslut prövade i högre instans (prop. 1977/78:20 s. 102).

Därefter har tvåmånadersfristen övervägts vid några tillfällen, såväl för överklagande från förvaltningsmyndighet till domstol som inom förvaltningsprocessen. Inom förvaltningsprocessen var tvåmånadersfristen i skattemål och socialförsäkringsmål senast föremål för behandling i promemorian Översyn av förvaltningsprocessen (Ds 1996:40) och prop. 1997/98:101. I promemorian föreslogs en treveckorsfrist. Någon ändring av nuvarande tidsfrist föreslogs emellertid inte i propositionen. Regeringen anförde bl.a. följande (a. prop. s. 98).

Det är enligt regeringens mening lätt att se fördelarna med en enhetlig överklagandetid. En sådan lösning innebär en minskad risk för misstag i fråga om den tid inom vilken ett beslut skall överklagas och en förenklad hantering vid domstolarnas målkanslier. Ett viktigt skäl för en generell och därmed för vissa måltyper förkortad överklagandetid är att avgörandet i dessa mål skulle vinna laga kraft tidigare än vad som nu är fallet, vilket i sin tur medför att verkställighet kan ske tidigare. Parterna skulle således på ett tidigare stadium kunna vidta dispositioner på grundval av det slutliga beskedet i målet. För de mål där överklagandetiden nu är två månader skulle promemorians förslag också undanröja de komplikationer som kan uppstå när det gäller att avgöra om talan mot beslut i processuella frågor skall följa överklagandetiden på tre

veckor enligt förvaltningsprocesslagen eller om den skall följa överklagandetiden i speciallagen. Som regeringen tidigare varit inne på måste emellertid förslaget i promemorian ses i belysning av samtliga de effekter som förslaget kan få. Det ligger i sakens natur att bedömningen av dessa effekter måste grundas i de förhållanden som nu råder hos berörda myndigheter och domstolar. Trots vad som angivits ovan om bl.a. de förändringar av processreglerna som skett både i fråga om skattemålen och socialförsäkringsmålen samt vad som anförts om fördelarna med förslaget finner regeringen att det vid bedömningen av förslagets lämplighet inte går att borste från den kritik som bl.a. Riksskatteverket och Riksförsäkringsverket riktat mot förslaget. Denna kritik har i huvudsak sin grund i att en treveckors överklagandetid är svår att hantera för skattemyndigheterna och försäkringskassorna med den organisation som dessa har, vilket i förlängningen medför en risk för merarbete även för domstolarna. Vi anser därför att det mot bakgrund av nuvarande förhållanden inte finns tillräckliga skäl för att införa en bestämmelse om en generell treveckors överklagandetid.

9.1.3 Överväganden

Förslag: Tiden för överklagande av förvaltningsrätts och kammarrätts avgöranden i skatte-, tull- och socialförsäkringsmål samt i mål om arbetslöshetsförsäkring ska vara tre veckor.

Tiden för anslutningsöverklagande i skatte- och tullmål ska vara en vecka.

Skälen för förslaget: Ett av de övergripande syftena med 1971 års förvaltningsreform var att skapa enhetlighet inom förvaltningsområdet. Som framgår ovan var de motiv som låg bakom nuvarande tidsfrister för överklagande när det gäller skatte- och socialförsäkringsmål främst hänförliga till myndigheternas organisatoriska förhållanden.

Skälen för en enhetlig överklagandetid inom förvaltningsprocessen är flera.

Ett enhetligt system minskar risken för misstag när det gäller frågan om vilken överklagandetid som gäller i olika mål. Det framstår dessutom som omotiverat att ha olika överklagandetider för t.ex. beslut om personlig assistans beroende på om beslutet har fattats av en kommun eller av Försäkringskassan.

Nuvarande system skapar dessutom problem för enskilda och domstolar när det gäller att avgöra om talan mot beslut i en processuell fråga ska följa den i förvaltningsprocesslagen angivna tiden för överklagande om tre veckor eller om det ska vara två månader enligt bestämmelse i speciallag. Intresset av en enhetlig ordning, som minskar risken för misstag, talar alltså för en överklagandetid om tre veckor även inom förvaltningsprocessen. Till detta kommer att överklagandetiden enligt rättegångsbalken normalt är tre veckor. Motsvarande gäller för domstolsärenden som handläggs enligt ärendelagen.

Ett ytterligare skäl som talar för tre veckors överklagandetid även i skatte- och socialförsäkringsmål samt i mål om arbetslöshetsförsäkring är att nuvarande långa överklagandetider i dessa mål orsakar onödiga fördröjningar i handläggningen. De frågor som de aktuella målen avser har ofta stor betydelse för enskildas vardag, t.ex. försörjning, boende och egendom. Kortare handläggningstider innebär att parterna snabbare får ett slutligt besked i målen. Detta har även påtalats av Kammarrätten i Stockholm i en framställan till Justitiedepartementet (Ju2008/5639/DOM) och av Domstolverket i en rapport om skattemålshanteringen vid länsrätterna och kammarrätterna (DV 2004:4).

Regeringen har i Sveriges Domstolars regleringsbrev för 2010 uttalat att huvuddelen av målen i förvaltnings- och kammarrätterna – exklusive förturs- och migrationsmål – inte bör ta längre tid än sex månader att avgöra i respektive instans. De långa överklagandetiderna i skatte- och socialförsäkringsmål samt i mål om arbetslöshetsförsäkring bidrar till att domstolarna har svårt att uppnå de verksamhetsmål som regeringen har beslutat. Enligt nuvarande ordning måste domstolarna avvakta att tiden för överklagande och tiden för anslutningsöverklagande

har gått ut innan domstolen slutligt kan avgöra överklagade mål. Detta innebär att det som regel blir en väntetid på minst två månader redan när målen kommer in till domstol. Parterna har rätt att ställa krav på att domstolarna avgör deras mål inom rimlig tid. Enligt artikel 6.1 i Europakonventionen har en person, vid prövning av hans eller hennes civila rättigheter och skyldigheter eller vid anklagelse mot honom eller henne för brott, rätt till domstolsprövning inom skälig tid. Europadomstolen har i flera mål, t.ex. *Pelissier och Sassi mot Frankrike*³ och *Erin mot Turkiet*⁴ uttalat att artikel 6.1 ställer krav på konventionsstaterna att organisera sina rättsväsenden på sådant sätt att de uppfyller förpliktelserna enligt konventionen. Även mot denna bakgrund är det angeläget att åtgärder vidtas som kan förväntas bidra till att bl.a. mål i förvaltningsdomstol blir avgjorda inom rimlig tid.

Ett argument som har framförts mot kortare tid för överklagande är grundat på organisatoriska förhållanden. Vid tidigare lagstiftningsärenden har såväl dåvarande Riksskatteverket som dåvarande Riksförsäkringsverket framfört kritik mot förslag om kortare tid för överklagande. Då påtalades främst att det skulle vara svårt för myndigheterna med den organisation som dessa hade att hantera en kortare överklagandetid. Såväl Skatteverket som Försäkringskassan har sedan dess genomgått stora organisationsförändringar. Från att vara organisationer bestående av flera myndigheter är de numera s.k. enmyndigheter.

Det bör ankomma på respektive myndighet att ordna sin inre organisation på sådant sätt att de – i likhet med vad som gäller för övriga företrädare för det allmänna – kan hantera en överklagandetid på tre veckor.

Med en kortare tid för överklagande av skatte- och socialförsäkringsmål samt mål om arbetslöshetsförsäkring får den enskilde inte lika lång tid på sig att överväga om han eller hon ska överklaga en dom och hur överklagandet ska utformas.

³ Avgörande den 25 mars 1999 (25444/94).

⁴ Avgörande den 10 augusti 2006 (71342/01).

Tiden tre veckor gäller dock för alla mål och ärenden i allmän domstol liksom för övriga mål i allmän förvaltningsdomstol och det är rimligt att utgå från att den är tillräcklig även i skatte- och socialförsäkringsmål samt i mål om arbetslöshetsförsäkring.

Mot den angivna bakgrunden talar övervägande skäl för att ordningen med tre veckors överklagandetid blir generellt tillämplig i förvaltningsprocessen. Bestämmelserna som föreskriver två månaders överklagandetid i socialförsäkrings- och skatteförfattningarna samt i författningarna om arbetslöshetsförsäkring bör därför tas bort.

För ett antal typer av skattemål och även tullmål finns vidare bestämmelser om anslutningsöverklagande som innebär att om någon som varit part i lägre rätt överklagar, får motparten överklaga inom en månad från utgången av överklagandetiden för den som överklagade först (6 kap. 14 § TL och 9 kap. 12 § tullagen). Om det första överklagandet återkallas eller förfaller av någon annan anledning, förfaller också anslutningsöverklagandet. Syftet med anslutningsöverklagande är att förebygga att beslut överklagas enbart för att en part befarar att motparten ska överklaga. I allmän domstol gäller för alla tvistemål och brottmål en tidsfrist på en vecka (50 kap. 2 § och 51 kap. 2 § RB). I syfte att uppnå en snabb och effektiv process framstår det som rimligt att även tiden för anslutningsöverklagande i skattemål bestäms till en vecka.

Inte minst i syfte att få till stånd en snabbare handläggning av ärenden kan det finnas anledning att överväga en kortare överklagandetid även för myndighetsbeslut i dessa mål. Sådana överväganden får dock göras i ett annat sammanhang.

9.2 Överklagande av vissa avvisningsbeslut

9.2.1 Nuvarande ordning

Ett beslut av Försäkringskassan i ett ärende om försäkring får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Ett beslut som har fattats av en tjänsteman hos Försäkringskassan får dock inte överklagas av en enskild innan beslutet har omprövats. En enskilds överklagande av ett sådant beslut ska anses som en begäran om omprövning (113 kap. 10 § andra stycket SFB). Motsvarande gäller även beslut av en arbetslöshetskassa i ärenden enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring (49 och 50 §§) och beslut av Försäkringskassan, Skatteverket eller Pensionsmyndigheten i ärenden om inkomstgrundad ålderspension (113 kap. 32 § SFB).

I alla de nu berörda fallen ska en begäran om omprövning eller ett överklagande som kommer in för sent avvisas av den som har fattat beslutet, dvs. av Försäkringskassan, arbetslöshetskassan, Skatteverket eller Pensionsmyndigheten. Avvisningsbeslutet kan i samtliga fall överklagas till förvaltningsrätt.

Om ett överklagande har avvisats såsom för sent inkommet och en förvaltningsrätt efter överklagande har prövat avvisningsbeslutet, får domstolens beslut inte överklagas (33 § fjärde stycket FPL). Av 113 kap. 18 § SFB, 60 § andra stycket lagen om arbetslöshetsförsäkring, 110 § andra stycket lagen om arbetslöshetskassor och 113 kap. 32 § SFB framgår dock att den angivna bestämmelsen i förvaltningsprocesslagen inte gäller avvisningsbeslut som har meddelats av förvaltningsmyndigheten eller arbetslöshetskassan i dessa fall.

I 30 § FL finns motsvarande bestämmelser om vad som gäller i förvaltningsförfarandet i fråga om beslut om avvisning på grund av för sent inkomna överklaganden. I paragrafen föreskrivs bl.a. att om avvisningsbeslutet efter överklagande har prövats av en högre förvaltningsmyndighet, så får den högre instansens beslut inte överklagas.

9.2.2 Tidigare överväganden

Bestämmelsen i 33 § fjärde stycket FPL som begränsar rätten att överklaga vissa avvisningsbeslut infördes genom en reform år 1998 (prop. 1997/98:101, bet. 1997/98:JuU17, rskr. 1997/98:226). I propositionen framhöll regeringen bl.a. att avvisningsfrågan vanligtvis är enkel att bedöma och att det rör sig om en prövning för vilken förutsättningarna för avvisning är tydligt angivna i författningstexten. Regeringen uttalade sin avsikt att i ett annat sammanhang återkomma till frågan om överklagandeförbud för de fall där det första beslutet har utgjort ett beslut att avvisa en begäran om omprövning. Det påpekades att ett sådant förbud mot överklagande redan fanns i 6 kap. 10 § TL (a. prop. s. 88 ff.).

I det förslag till utvidgat omprövningsförfarande enligt förvaltningslagen som lämnades i departementspromemorian Effektivare omprövning av förvaltningsbeslut (Ds 1998:42) ingick även ändrade bestämmelser om överklagande av beslut om avvisning vid för sent inkommet överklagande eller begäran om omprövning. Förslaget innebar bl.a. att en myndighet, enligt en ny 27 § FL, skulle vara skyldig att ompröva ett beslut som den har meddelat som första instans. Promemorians förslag ledde emellertid inte till lagstiftning.

9.2.3 Överväganden

Förslag: Bestämmelsen i 33 § fjärde stycket FPL, som föreskriver att det inte går att överklaga en domstols beslut genom vilket domstolen överprövat ett beslut att avvisa ett överklagande som för sent inkommet, utvidgas till att omfatta även beslut att avvisa en begäran om omprövning.

Förbudet att överklaga i 33 § fjärde stycket FPL ska omfatta även beslut enligt socialförsäkringsbalken, lagen om arbetslöshetsförsäkring och lagen om arbetslöshetskassor.

Skälen för förslaget: Om en förvaltningsmyndighet har avisat ett överklagande såsom för sent inkommet och en allmän förvaltningsdomstol efter överklagande har prövat detta beslut, får domstolens beslut inte överklagas (33 § fjärde stycket FPL). Samma princip gäller om en förvaltningsmyndighets beslut i motsvarande fall överklagas till en högre förvaltningsmyndighet (30 § FL).

För beslut av Försäkringskassan, Skatteverket, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa görs dock undantag från denna ordning. Förvaltningsrätts beslut i fråga om avvisning av ett för sent inkommet överklagande kan alltså överklagas i dessa fall.

Som uttalades i prop. 1997/98:101 är avvisningsfrågan vanligtvis enkel att bedöma och det rör sig om en prövning för vilken förutsättningarna är tydligt angivna i författningstexten. Med hänsyn härtill bör bestämmelserna som undantar tillämpningen av 33 § fjärde stycket FPL (113 kap. 18 § SFB, 60 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och 110 § lagen om arbetslöshetskassor, tas bort. En sådan ändring innebär att nu aktuell avvisningsfråga kommer att handläggas på ett enhetligt sätt inom förvaltningsprocessen.

Det saknas vidare anledning att göra åtskillnad mellan avvisningsbeslut som avser ett överklagande och avvisningsbeslut som avser en begäran om omprövning. Bestämmelserna om

omprövning har nära samband med bestämmelserna om överklagande och kan inte anses mer komplicerade att bedöma. En begränsning i möjligheten att överklaga denna typ av beslut finns redan på skatteområdet (se närmare nedan). Det är inte tillfredsställande att ett överklagande av ett beslut att avvisa en begäran om omprövning kan fullföljas till högsta instans, samtidigt som möjligheten att överklaga ett beslut att avvisa ett överklagande är begränsad till en instans. Samma princip bör gälla i dessa fall. Mot denna bakgrund bör 33 § fjärde stycket FPL ändras så att reglerna även omfattar överklagande av en myndighets beslut genom vilket en för sent framställd begäran om omprövning har avvisats.

I 22 kap. 2 § fastighetstaxeringslagen och 6 kap. 10 § TL finns särskilda bestämmelser om att förvaltningsrätts beslut avseende Skatteverkets beslut att avvisa en begäran om omprövning såsom för sent inkommen inte får överklagas. De bestämmelserna blir överflödiga om 33 § fjärde stycket FPL görs tillämplig även i fråga om begäran om omprövning. De nämnda bestämmelserna i fastighetstaxeringslagen och taxeringslagen bör därför upphävas.

9.3 Utgångspunkten för beräkning av tiden för överklagande

9.3.1 Nuvarande ordning

Allmän förvaltningsdomstol

Enligt såväl 23 § FL som 6 a § FPL ska ett överklagande ha kommit in till den myndighet som meddelat det överklagade beslutet inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om klaganden är en part som företräder det allmänna och beslutet överklagas till förvaltningsrätt eller kammarrätt ska överklagandet dock ha kommit in inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Bestämmelserna om överklagandetiden i förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen överlappar varandra när beslutsmyndigheten är en förvaltningsmyndighet och den instans som ska pröva överklagandet är en allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande av en förvaltningsdomstols beslut gäller däremot endast förvaltningsprocesslagen.

I den proposition som låg till grund för förvaltningsprocesslagen och förvaltningslagen (prop. 1971:30) angavs att frågan om överklagandetid enligt förvaltningsprocesslagen borde få samma lösning som motsvarande fråga i förvaltningslagen. I fråga om utgångspunkten för beräkning av tiden för överklagande byggde förslaget i förvaltningslagen på betänkandet Förvaltningslag (SOU 1968:27) och förslaget i förvaltningsprocesslagen på promemorian Förfarandet i förvaltningsdomstol (Stencil Ju 1970:11). I både betänkandet och promemorian föreslogs att utgångspunkten för beräkningen av tiden för överklagande skulle vara tiden för delgivning av beslutet. Departementschefen menade emellertid att det av rättssäkerhetsskäl inte oundgängligen krävs att utgångspunkten för tiden för överklagande ska vara den dag då beslutet formligen delges (prop. 1971:30, del 2, s. 417). Han ansåg därför att det var

mindre lämpligt att generellt välja delgivningsdagen som utgångspunkt för tiden för överklagande och i stället bestämdes att utgångspunkten ska vara tiden när klaganden får del av beslutet.

Allmän domstol

För de allmänna domstolarna gäller en annan utgångspunkt för beräkning av tiden för överklagande än den som gäller för allmänna förvaltningsdomstolar och förvaltningsmyndigheter. När det gäller överklagande av domar till hovrätt eller Högsta domstolen är dagen för domens meddelande utgångspunkten för när överklagandetiden börjar att löpa (50 kap. 1 §, 51 kap. 1 § och 55 kap. 1 § RB). Som huvudregel gäller samma utgångspunkt för sådana beslut som inte innebär att målet har prövats i sak. Om ett beslut under rättegången inte har meddelats vid sammanträde och det inte heller vid något sammanträde har tillkännagetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock klagotiden räknas från den dag då klaganden fick del av beslutet (52 kap. 1 § och 56 kap. 1 § RB).

För domstolsärenden är dagen för beslutet utgångspunkten för överklagandefristen, om beslutet innebär att ärendet avgjorts, om beslutet har meddelats vid ett sammanträde eller om det vid ett sammanträde har angetts när beslutet kommer att meddelas. I annat fall är utgångspunkten den dag då klaganden fick del av beslutet (38 § ÄL). I sak överensstämmer denna reglering med den som enligt rättegångsbalken gäller för beslut.

9.3.2 Överväganden

Förslag: När ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt har meddelats vid en muntlig förhandling eller det vid en muntlig förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska överklagandetiden alltid räknas från den dag domstolens beslut meddelades.

Skälen för förslaget: Det system för beräkning av tid för överklagande som normalt tillämpas inom förvaltnings- och förvaltningsprocessrätten innebär, för det fall att klaganden är en enskild part, att den dag då klaganden fick del av beslutet bildar utgångspunkt för beräkningen av tiden för överklagande. Om klaganden är en part som företräder det allmänna räknas tiden för överklagande i stället från beslutsdagen. Det system som tillämpas i de allmänna domstolarna innebär som regel att dagen för avgörandet även för en enskild part bildar utgångspunkt för beräkningen av tiden för överklagande.

Det finns anledning att överväga om reglerna kan förändras i syfte att uppnå en effektivare process och i högre grad undvika onödig tidsutdräkt i processen. Rättegången i allmän domstol utgår från att mål avgörs efter huvudförhandling. Rättegången i förvaltningsdomstol är däremot i grunden en skriftlig process. Det framstår mot den bakgrunden inte som ändamålsenligt att i förvaltningsprocessen generellt övergå till en ordning där tiden för överklagande räknas från dagen för domstolens avgörande.

Det har emellertid under senare tid blivit allt vanligare med inslag av muntlig förhandling i de allmänna förvaltningsdomstolarna. När den nya instans- och processordningen i migrationsmål infördes år 2006 togs för sådana mål in en bestämmelse som innebär att ett överklagande av en migrationsdomstols beslut, som meddelats vid en muntlig förhandling, ska ha kommit in inom tre veckor från den dag beslutet meddelades. Om beslutet inte har meddelats vid en muntlig förhandling och det inte heller vid en sådan förhandling har tillkännagetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandetiden för

den enskilde räknas från den dag då han eller hon fick del av beslutet (16 kap. 10 § utlänningslagen). En sådan regel motsvarar rättegångsbalkens regler om överklagande av beslut. En enskild som deltar i en muntlig förhandling får omedelbart del av eventuella beslut som fattas under förhandlingen eller information om när ett beslut kommer att meddelas.

Att ha en generell ordning i förvaltningsprocessen som innebär att överklagandetiden för en enskild part börjar löpa från beslutets meddelande vid en muntlig förhandling eller från den dag det vid förhandlingen har angetts att beslutet kommer att meddelas, medför en effektivare process. Samtidigt säkerställs att den enskilde parten inte riskerar någon rättsförlust. Om domen eller beslutet inte har meddelats vid någon muntlig förhandling och det inte heller vid en förhandling har tillkännagetts när dom eller beslut kommer att meddelas, bör utgångspunkten för beräkningen av överklagandetiden alltså vara när den enskilde fick del av domen eller beslutet.

Mot denna bakgrund bör i förvaltningsprocesslagen införas en särskild bestämmelse som ska gälla för beräkning av tiden för överklagande av beslut av förvaltningsrätt och kammarrätt, när beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling eller det vid en muntlig förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas. Tiden för överklagande bör alltså i de fallen även för den enskilde beräknas med utgångspunkt från den dag beslutet meddelades. Den nämnda bestämmelsen i utlänningslagen blir som en konsekvens härav onödig och bör upphävas.

10 Prövningstillstånd i kammarrätt

10.1 Nuvarande ordning

Prövningstillstånd i kammarrätt

För de mål det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att kammarrätt ska pröva ett överklagande av ett avgörande som förvaltningsrätt meddelat i målet. Detsamma gäller förvaltningsrätts beslut i en fråga som har ett direkt samband med ett sådant mål. Prövningstillstånd krävs dock inte när talan förs av Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern (34 a § första stycket FPL). Prövningstillstånd meddelas när det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatfall), när anledning förekommer till ändring i det slut vartill förvaltningsrätten kommit (ändringsfall) eller när det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinära fall) (34 a § andra stycket FPL).

En kammarrätt är normalt domför med tre lagfarna ledamöter (12 § första stycket LAFD). Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är en kammarrätt dock domför med två ledamöter, om de är ense om slutet (12 § femte stycket LAFD). Detsamma gäller vid behandling av andra frågor i mål där prövningstillstånd krävs för att ett överklagande ska prövas, om frågorna behandlas före eller i samband med frågan om prövningstillstånd. Om

ledamöterna inte är ense om slutet gäller huvudregeln, dvs. tre domare ska delta i beslutsfattandet (prop. 1993/94:133 s. 35 f).

Systemet med prövningstillstånd vid överklagande från förvaltningsrätt till kammarrätt infördes för vissa mål i förvaltningsprocesslagen år 1994 (prop. 1993/94:133, bet. 1993/94:JuU24, rskr. 1993/94:319). Vid reformen togs i flera hänseenden bestämmelserna i rättegångsbalken om prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt som förebild, bl.a. såvitt gäller grunderna för prövningstillstånd. Genom senare förvaltningsprocessrättsliga reformer har systemet med prövningstillstånd vid överklagande från förvaltningsrätt till kammarrätt getts en i princip allmän tillämpning (jfr t.ex. prop. 1994/95:27, 1995/96:22 och 1997/98:101).

Systemet har utvärderats av Domstolsverket. Utvärderingen har visat att införandet av prövningstillstånd har gett ett positivt resultat, bl.a. i form av kortare handläggningstider och mer flexibla arbetsformer vid kammarrätterna (DV-rapport 2002:4).

Prövningstillstånd i hovrätt

I allmän domstol omfattar systemet med prövningstillstånd överklaganden från tingsrätt till hovrätt av avgöranden i alla tvistemål och vissa brottmål (49 kap. 12 och 13 §§ RB). Även överklaganden från tingsrätt till hovrätt av avgöranden i domstolsärenden omfattas av systemet med prövningstillstånd (39 § ÄL).

Genom reformen En modernare rättegång ändrades år 2008 reglerna i rättegångsbalken och ärendelagen när det gäller prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt (prop. 2004/05:131, bet. 2004/05:JuU29, rskr. 2004/05:307). Reformen har bl.a. inneburit en ändring av grunden för när prövningstillstånd ska meddelas i de s.k. ändringsfallen, dvs. de fall då det finns skäl för ändring av tingsrättens avgörande. Vidare har en ny grund för prövningstillstånd tillkommit. Enligt denna ska prövningstillstånd meddelas i fall där det inte utan att sådant tillstånd

meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten kommit till (granskningsfall). Genom reformen ändrades också bestämmelserna om beslutförhet för hovrätt vid behandling av frågor om prövningstillstånd. Frågor om prövningstillstånd ska som huvudregel prövas av tre lagfarna domare. Om frågan är enkel, får ett prövningstillstånd som inte är begränsat till en viss del av målet meddelas av en lagfaren domare.

10.2 Överväganden

10.2.1 Grunderna för att meddela prövningstillstånd i kammarrätt

Förslag: Grunderna för att meddela prövningstillstånd i kammarrätt anpassas till vad som gäller för hovrätt.

Kammarrätt ska meddela prövningstillstånd om

- det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till (ändringsfall),
- det inte utan att prövningstillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut till vilket förvaltningsrätten har kommit (granskningsfall),
- det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatfall), eller
- det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinära fall).

Skälen för förslaget

Systemet med prövningstillstånd

Sedan länge har det ansetts att instansordningen för domstolarna ska bygga på en funktionsfördelning mellan domstolar på skilda nivåer. Tyngdpunkten i rättskipningen ska ligga i första instans.

Inom de allmänna förvaltningsdomstolarna ska tyngdpunkten i rättskipningen således ligga i förvaltningsrätt. Den främsta uppgiften för kammarrätt är att överpröva förvaltningsrätts avgöranden, dvs. kontrollera att de avgöranden som överklagas är riktiga och att rätta till eventuella felaktigheter. Regeringsrättens primära uppgift är att skapa vägledning för rättstillämpningen genom prejudikatbildning. En skillnad mellan de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna är att det inom det förvaltningsrättsliga området i många fall finns en förvaltningsmyndighet som först fattar ett beslut. Den primära tyngdpunkten inom förvaltningsrätten ligger hos denna förvaltningsmyndighet som också har en skyldighet att ompröva sitt beslut (27 § FL).

Systemet med prövningstillstånd innebär att rättskipningen får sin tyngdpunkt i förvaltningsrätt samtidigt som kammarrättens kontrollerande funktion sätts i fokus. Det ger bättre garantier för riktiga domstolsavgöranden. Dessutom möjliggörs en mer flexibel och effektiv handläggning av de mål som överklagas till kammarrätt. Systemet leder till ett snabbare avgörande i de fall prövningstillstånd inte meddelas samtidigt som kammarrätten ges förutsättningar att snabbare och mer koncentrerat handlägga de mål som kräver en fullständig prövning. Det stora flertalet måltyper som överklagas till kammarrätt omfattas numera av systemet med prövningstillstånd. Genom den nyligen beslutade förvaltningsdomstolsreformen och ytterligare förbättringar av tillståndssystemet skapas förutsättningar att utvidga systemet med prövningstillstånd till att omfatta fler måltyper, t.ex. skattemål.

Grunderna för att meddela prövningstillstånd

Grunderna för att meddela prövningstillstånd i kammarrätt måste vara utformade så att de skapar tillräckliga garantier för att prövningstillstånd verkligen meddelas i mål där förvaltnings-

rättsavgörandet är materiellt felaktigt. De bör vidare vara lättöverskådliga och säkerställa förutsebarhet i tillämpningen.

Vid utformningen av de nuvarande reglerna om prövningstillstånd i kammarrätt bedömdes det naturligt att knyta an till de regler som gällde för hovrätt. Samma grunder för prövningstillstånd som de som då gällde för hovrätt skulle därför gälla för kammarrätt (prop. 1993/94:133 s. 33 f.).

Den centrala tillståndsgrunden vid överklagande till kammarrätt är att det förekommer anledning till ändring av det slut till vilket den lägre rätten kommit (ändringsfall). Samma lokution förekom tidigare i rättegångsbalken. Vid 2005 års reform av rättegångsbalkens och ärendelagens regler gjordes bedömningen att ett tydligare uttryckssätt borde väljas (prop. 2004/05:131 s. 184). Enligt förarbetena uppnås genom ändringen en större överensstämmelse med den generösa tillämpning som reglerna bör ha (jfr även prop. 1992/93:216 s. 45 f, 53 och 57). För hovrätt gäller sålunda numera att prövningstillstånd ska meddelas om det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut till vilket tingsrätten kommit. Genom den förändrade utformningen ska säkerställas att alla avgöranden som bedöms som tveksamma ska tas upp till fullständig prövning (prop. 2004/05:131 s. 184 f.). De skäl som låg bakom ändringen av rättegångsbalkens reglering på denna punkt gör sig gällande med samma styrka när det gäller prövningstillstånd i kammarrätt. Regleringen i förvaltningsprocesslagen om prövningstillstånd för ändringsfall bör således ändras och ges samma utformning som motsvarande regel i rättegångsbalken.

För hovrätt finns numera ytterligare en grund för prövningstillstånd. Bakgrunden till den grunden är att det i högre rätt ibland kan vara svårt att bedöma om det finns skäl att ändra avgörandet. Även om det i och för sig inte finns någon särskild anledning att betvivla riktigheten i avgörandet kan det vara så att det inte heller med någon högre grad av säkerhet går att säga att avgörandet faktiskt är riktigt. Det går t.ex. inte alltid att i en dom eller ett beslut förmedla exakt hur målet har gestaltat sig vid domstolen. Mot den bakgrunden infördes regeln

att en hovrätt ska meddela prövningstillstånd när det inte utan att sådant meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till (granskningsfall). Det rör sig alltså om fall där det visserligen inte finns någon konkret anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande, men där tingsrättens avgörande framstår som svårbedömt. Regeringen fann att behovet av en sådan grund för prövningstillstånd var särskilt tydligt i omfattande eller komplicerade tvistemål och menade att den nya grunden för prövningstillstånd kan fungera som en slags säkerhetsventil när riktigheten av tingsrättens avgörande inte låter sig bedömas utan en fullständig rättegång i hovrätten (a. prop. s. 186).

Svårbedömda fall av nu berört slag förekommer också i kammarrätt. Det finns därför anledning att låta möjligheten till prövningstillstånd för granskningsfall komma även kammarrättsprocessen till del. I förvaltningsprocesslagen bör därför införas en sådan grund för prövningstillstånd.

Övriga grunder för prövningstillstånd, prejudikatfall och extraordinära fall, bör kvarstå oförändrade.

10.2.2 Beslutförhet

Bedömning: Frågan om kammarrättens sammansättning vid behandling av frågor om prövningstillstånd bör övervägas närmare efter att de sammansättningsregler som gäller för hovrätt har utvärderats.

Skälen för bedömningen: Som nämns i avsnitt 10.1 är kammarrätt beslutför vid behandling av frågor om prövningstillstånd med två lagfarna ledamöter, om de är ense, och i annat fall med tre. År 2008 ändrades bestämmelserna om beslutförhet vid behandling av frågor om prövningstillstånd i hovrätt. Prövningstillstånd som inte är endast partiellt får meddelas av en lagfaren domare, om frågan är enkel. I andra fall gäller alltjämt huvudregeln, att hovrätten är beslutför med tre lagfarna

ledamöter (2 kap. 4 § tredje stycket RB). I förarbetena förklarades att det kan finnas anledning att utvärdera de nya reglerna sedan de tillämpats en tid och därvid överväga om de sammansättningsregler som gäller för hovrätt och kammarrätt i frågor om prövningstillstånd på något sätt bör koordineras (prop. 2004/05:131 s. 195). Frågan om kammarrättens sammansättning vid behandling av frågor om prövningstillstånd bör övervägas närmare efter att de sammansättningsregler som gäller för hovrätt har utvärderats.

11 Partiellt prövningstillstånd

11.1 Partiellt prövningstillstånd i Regeringsrätten

11.1.1 Nuvarande ordning

Prövningstillstånd i Regeringsrätten

Ett överklagande av en kammarrätts avgörande prövas av Regeringsrätten i regel endast om sistnämnda domstol har meddelat prövningstillstånd (35 § FPL). Om Regeringsrätten inte meddelar prövningstillstånd, står kammarrättens avgörande fast. Undantag från kravet på prövningstillstånd gäller endast för vissa fall där Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern för talan.

Enligt 36 § FPL ska Regeringsrätten meddela prövningstillstånd

- om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att talan prövas av Regeringsrätten eller
- om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

För att Regeringsrätten ska meddela prövningstillstånd i ett mål krävs alltså att det i målet finns en fråga som har prejudikatintresse eller att det förekommer ett extraordinärt

skäl. Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål som samtidigt föreligger till bedömande, får prövningstillstånd meddelas även i övriga mål (36 § andra stycket FPL). Regeringsrätten får begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss del av det avgörande som överklagandet avser (36 § tredje stycket FPL). Däremot kan domstolen inte begränsa ett prövningstillstånd till den fråga eller omständighet som motiverat att sådant tillstånd meddelats. En annan sak är att om Regeringsrätten har meddelat prövningstillstånd beträffande hela målet eller en viss del av detta kan ett beslut av Regeringsrätten om hänskjutande till plenum begränsas till en viss fråga (5 § LAFD).

En utvidgad möjlighet för Regeringsrätten att meddela partiellt prövningstillstånd föreslogs i betänkandet Några frågor angående Regeringsrätten (SOU 1992:138). Förslaget har inte lett till lagstiftning.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Vid överklagande till Högsta domstolen krävs i de allra flesta fall prövningstillstånd. Grunderna för att meddela prövningstillstånd motsvarar de som gäller för Regeringsrätten (54 kap. 9 och 10 §§ RB).

För Högsta domstolen har systemet med prövningstillstånd ändrats vid flera tillfällen. Högsta domstolen fick år 1971, efter förebild av de regler som gäller för Regeringsrätten, möjlighet att begränsa ett prövningstillstånd till en viss del av en dom eller ett beslut (prop. 1971:45, bet. 1971:JuU7, rskr. 1971:161). I syfte att starkare koncentrera Högsta domstolens resurser till prejudikatfrågor ändrades reglerna på nytt år 1989 (prop. 1988/89:78, bet. 1988/89:JuU20, rskr. 1988/89:260).

Högsta domstolen får numera begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en sådan fråga i målet vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet (54 kap. 11 § första stycket RB). I avvaktan på att

prövning sker i enlighet med ett prövningstillstånd som begränsats på ett sådant sätt får Högsta domstolen förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis (54 kap. 11 § andra stycket RB). I den utsträckning prövningstillstånd inte meddelas och fråga om tillstånd inte heller förklaras vilande, ska hovrättens dom eller slutliga beslut stå fast (54 kap. 11 § tredje stycket RB). När det gäller ett prövningstillstånd som begränsas till en prejudikatfråga måste den del av målet till vilken prejudikatfrågan hör vilandeförklaras, för att det överklagade avgörandet i den delen inte ska komma att stå fast. Även när ett prövningstillstånd begränsas till en del av målet kan det till bevarande av domstolens handlingsfrihet i vissa fall vara lämpligt med en vilandeförklaring.

För sådana fall där det inte krävs prövningstillstånd i Högsta domstolen infördes genom 1989 års reform en regel om att Högsta domstolen, till dess domstolen bestämmer annorlunda, får begränsa prövningen av målet till en viss prejudikatfråga (54 kap. 12 § RB).

Om Högsta domstolen med tillämpning av reglerna i 54 kap. 11 eller 12 § RB har prövat en prejudikatfråga får domstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på hovrättens bedömning eller, med undanröjande av lägre rätts avgörande, återförvisa målet till lägre rätt för fortsatt handläggning (55 kap. 12 § första stycket och 56 kap. 11 § RB). En prejudikatfråga får av Högsta domstolen avgöras genom dom om det inte är fråga om ett överklagat beslut (55 kap. 12 § andra stycket och 56 kap. 11 § första stycket RB).

11.1.2 Överväganden

Förslag: Möjligheten för Regeringsrätten att meddela partiellt prövningstillstånd utvidgas. Regeringsrätten ska kunna begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss fråga i målet vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller till en viss del av målet. I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett begränsat prövningstillstånd ska Regeringsrätten kunna förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

Har en prejudikatfråga prövats i enlighet med ett partiellt prövningstillstånd får Regeringsrätten, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på kammarrättens bedömning eller undanröja lägre instans avgörande och återförvisa målet dit för fortsatt behandling.

Skälen för förslaget: Regeringsrättens primära funktion är att skapa vägledning för rättstillämpningen genom prejudikatbildning. Nyligen har reglerna om Regeringsrättens sammansättning ändrats i syfte att renodla den funktionen (prop. 2008/09:117 s. 25 f). För att Regeringsrätten i än högre grad ska kunna fokusera på uppgiften att skapa vägledning för rättstillämpningen bör möjligheterna för Regeringsrätten att meddela partiellt prövningstillstånd utökas.

Nuvarande reglering om prövningstillstånd innebär att ett sådant tillstånd i Regeringsrätten endast får begränsas till att gälla en viss del av det avgörande som den fullföljda talan avser. En sådan begränsning innebär dock inte alltid att Regeringsrätten har att pröva endast den fråga som har prejudikatintresse eller den omständighet som kan utgöra ett extraordinärt skäl. De till en viss del hörande sakfrågorna, som kan vara tvistiga, får nämligen inte avskiljas från rättsfrågorna. Detta medför att en inte obetydlig del av Regeringsrättens arbetsresurser kan behöva

ägnas åt frågor som inte har någon betydelse utöver det aktuella målet och detta utan att det finns något extraordinärt skäl. Ett sådant system är inte tillräckligt flexibelt för att prövningen i rimlig utsträckning ska kunna anpassas till det enskilda målets förutsättningar. Det får även anses vara principiellt felaktigt att, vilket är fallet med nuvarande ordning, sakfrågorna i ett visst mål kan prövas i flera instanser därför att de råkar vara förenade med en rättsfråga som har intresse från prejudikatsynpunkt.

För mål som innehåller såväl frågor av intresse för rättstillämpningen som omfattande sakfrågor kan en möjlighet att begränsa ett prövningstillstånd till en prejudikatfråga medföra en mer ändamålsenlig prövning. Möjligheten för Regeringsrätten att i vissa fall begränsa ett prövningstillstånd till en prejudikatfråga innebär att prövningen anpassas till behovet att pröva en fråga i ett mål på nytt. Mot den bakgrunden får övervägande skäl anses tala för att det beträffande Regeringsrätten införs samma möjligheter till begränsning av ett prövningstillstånd som redan gäller för Högsta domstolen.

För de fall där det vid överklagande till Regeringsrätten krävs prövningstillstånd bör alltså Regeringsrätten få begränsa tillståndet till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet. I avvaktan på att en prövning sker i enlighet med ett begränsat prövningstillstånd bör Regeringsrätten ha möjlighet att förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

En begränsning av ett prövningstillstånd till en prejudikatfråga kommer att få sin största betydelse i de fall där Regeringsrätten vid sin prövning av prejudikatfrågan kommer fram till att kammarrätten bedömt denna riktigt. Regeringsrättens prövning kan då stanna vid detta och något ytterligare prövningstillstånd i målet blir alltså inte aktuellt.

Om Regeringsrätten har en annan uppfattning än kammarrätten såvitt avser prejudikatfrågans bedömning måste Regeringsrätten tillämpa denna sin bedömning på sakförhållandena. Prövningstillståndet måste då utvidgas för att en

dom ska kunna meddelas med annan utgång än den kammarrätten kommit fram till. Liksom Högsta domstolen bör Regeringsrätten i denna situation – när det är lämpligt med hänsyn till förhållandena i målet – helt eller delvis kunna grunda sitt avgörande på kammarrättens bedömning och, trots det meddelade prövningstillståndet, kunna avstå från en egen bedömning av sakförhållandena. Samtidigt måste Regeringsrätten också kunna pröva målet slutligt utan att grunda avgörandet av målet i övrigt på kammarrättens bedömning (jfr prop. 1988/89:78 s. 30 f).

I andra fall är det inte möjligt eller lämpligt att Regeringsrätten avgör målet på det befintliga underlaget. Det kan exempelvis finnas omständigheter som kammarrätten med sin uppfattning om prejudikatfrågan inte haft anledning att ta ställning till. I det läget bör Regeringsrätten ha samma möjlighet som Högsta domstolen att återförvisa målet till lägre instans.

Ett separat avgörande i Högsta domstolen av en prejudikatfråga ges – som nämns ovan – domsbeteckning trots att ingen del av själva saken avgörs. Samma terminologi bör användas i Regeringsrätten. Detta innebär att ett tillägg bör ske till 30 § förordningen (1979:575) om protokollföring m.m. vid de allmänna förvaltningsdomstolarna.

11.2 Partiellt prövningstillstånd i kammarrätt

11.2.1 Nuvarande ordning

Prövningstillstånd i kammarrätt

Vid överklagande av en förvaltningsrätts avgörande krävs i flertalet fall prövningstillstånd i kammarrätt. I avsnitt 10 föreslås att kammarrätt ska meddela prövningstillstånd i s.k. ändringsfall, granskningsfall, prejudikatfall och extraordinära fall.

Den nuvarande regleringen av prövningstillstånd i kammarrätt innebär att sådant tillstånd meddelas för hela överklagandet. Det finns alltså ingen möjlighet för kammarrätt att meddela partiellt prövningstillstånd (34 a § FPL).

Prövningstillstånd i hovrätt

Vid överklagande av tingsrätts avgörande i alla tvistemål och domstolsärenden och i vissa brottmål krävs prövningstillstånd i hovrätt. Grunderna för att meddela prövningstillstånd motsvarar dem som i denna promemoria föreslås för kammarrätt (49 kap. 12-14 §§ RB och 39 § ÄL). Genom reformen En modernare rättegång infördes år 2008 en möjlighet för hovrätt att meddela partiellt prövningstillstånd. Lagrådet förordade att bestämmelserna om partiellt prövningstillstånd skulle utformas med 54 kap. 11 § RB som förebild, dvs. den ordning som gäller Högsta domstolen. Regeringen delade inte den bedömningen och anförde i prop. 2004/05:131. s. 188) följande.

Den möjlighet som finns för Högsta domstolen – att meddela prövningstillstånd beträffande en viss fråga eller del av målet och vilandeförklara frågan om prövningstillstånd i övrigt – lämpar sig väl för en prejudikatinstans som kan ha anledning att pröva en fråga som är av vikt för ledning av rättstillämpningen även om det inte finns skäl att ändra det slut som underinstansen kommit till. Denna lösning kan emellertid enligt regeringens mening inte anses lika ändamålsenlig för hovrätten, vars främsta uppgift är att rätta avgöranden med felaktigt slut. En möjlighet för en hovrätt att meddela prövningstillstånd beträffande en viss fråga som inte går att särskilja från målet i övrigt och vilandeförklara frågan om prövningstillstånd i övrigt skulle vara till fördel endast i de fall där hovrätten, trots meddelat prövningstillstånd, delar tingsrättens bedömning av den aktuella frågan. I annat fall måste hovrätten trots den inledande begränsningen av prövningstillståndet ändå pröva målet i övrigt för att avgörandet skall kunna ändras. Att ge hovrätten möjlighet att meddela partiellt prövningstillstånd för en fråga som inte är särskiljbar från andra delar av målet och därmed göra det nödvändigt att vilandeförklara de delar där skäl för

prövningstillstånd saknas, synes därmed också kunna motverka intresset av att få till stånd en snabbare och mer effektiv handläggning.

Den bestämmelse om partiellt prövningstillstånd som i stället infördes innebär att hovrätten får begränsa ett sådant tillstånd till att gälla en viss del av en dom eller ett slutligt beslut, om utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade avgörandet (49 kap. 14 a § RB). Som exempel för hovrätternas del angavs i förarbetena ett av flera kumulerade tvistemål eller påföljdsfrågan i ett brottmål (a. prop. s 187).

11.2.2 Överväganden

Förslag: Det införs en möjlighet för kammarrätt att meddela partiellt prövningstillstånd. Kammarrätt ska kunna begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss del av en förvaltningsrätts avgörande, om utgången i den delen inte kan påverka det överklagade avgörandet i övrigt.

Skälen för förslaget: Kammarrätts främsta uppgift är att kontrollera att de förvaltningsrättsavgöranden som överklagas är riktiga och vid behov rätta eventuella felaktigheter i dessa avgöranden. Syftet med systemet med prövningstillstånd är att kammarrätten på ett enkelt och snabbt sätt ska kunna skilja sig från sådant som det inte finns anledning att pröva ytterligare. Nuvarande ordning innebär emellertid att ett prövningstillstånd måste meddelas för överklagandet i dess helhet (34 a § FPL). Det går alltså inte att begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss del av överklagandet även om det saknas skäl för en fullständig prövning av avgörandet i övrigt.

De mål för vilka det krävs prövningstillstånd i kammarrätt torde oftare vara av enfrågetyp än motsvarande mål i hovrätt. Otvivelaktigt finns det dock även i kammarrätt mål där syftet med prövningstillstånd skulle uppnås på ett bättre sätt, om ett

partiellt tillstånd kunde meddelas. Som exempel kan nämnas beräkningen av en socialförsäkringsförmån eller disciplin-påföljdsfrågan i ett mål enligt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

För att bättre uppnå syftet med prövningstillstånd och åstadkomma en mer ändamålsenlig handläggning av överklagade mål i kammarrätt bör alltså även för den domstolen införas en möjlighet att meddela partiellt prövningstillstånd. De skäl som anfördes vid införandet av partiellt prövningstillstånd i hovrätt gör sig gällande även för kammarrätt. Partiella prövningstillstånd i kammarrätt bör därför, på samma sätt som för hovrätt, begränsas till att avse endast de delar av ett mål vars utgång inte kan påverka andra delar.

11.3 Partiellt prövningstillstånd i Migrationsöverdomstolen

11.3.1 Nuvarande ordning

Sedan år 2006 överklagas Migrationsverkets beslut i utlännings- och medborgarskapsärenden till migrationsdomstol (Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö och Förvaltningsrätten i Göteborg). Migrationsdomstolarnas beslut kan överklagas till Migrationsöverdomstolen (Kammarrätten i Stockholm) som är sista instans. Tyngdpunkten i rättskipningen ska ligga i migrationsdomstol. Migrationsöverdomstolens primära uppgift är att skapa vägledning för rättstillämpningen genom prejudikatbildning.

För migrationsdomstolarna gäller vad som är allmänt föreskrivet om förvaltningsrätt och rättskipningen i denna, om inte något annat följer av utlänningslagen (2005:716) (16 kap. 1 § andra stycket utlänningslagen).

För att Migrationsöverdomstolen ska pröva ett överklagande av migrationsdomstols avgörande krävs prövningstillstånd.

Prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatfall) eller det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinära fall) (16 kap. 12 § utlänningslagen). Regleringen innebär att ett prövningstillstånd meddelas för hela överklagandet. Det finns ingen möjlighet för Migrationsöverdomstolen att meddela partiellt prövningstillstånd.

Utvärderingsutredningen har utvärderat den nya instans- och processordningen i utlännings- och medborgarskapsärenden. Enligt utredningen omfattar överklagade mål till Migrationsöverdomstolen ibland så många delfrågor att det inte är rationellt att meddela prövningstillstånd avseende hela målet. Utvärderingsutredningen föreslog därför att Migrationsöverdomstolen ska kunna begränsa ett prövningstillstånd till att gälla viss del av det beslut som den fullföljda talan avser (SOU 2009:56 s. 246).

11.3.2 Överväganden

Förslag: Det införs en möjlighet för Migrationsöverdomstolen att meddela partiellt prövningstillstånd. Migrationsöverdomstolen ska kunna begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss fråga i målet vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller till en viss del av målet. I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett begränsat prövningstillstånd ska Migrationsöverdomstolen kunna förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

Har en prejudikatfråga prövats i enlighet med ett partiellt prövningstillstånd får Migrationsöverdomstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på migrationsdomstolens bedömning eller undanröja lägre instans avgörande och återförvisa målet dit för fortsatt behandling.

Skälen för förslaget: På samma sätt som för kammarrätt i allmänhet innebär nuvarande ordning i Migrationsöverdomstolen att ett prövningstillstånd endast kan meddelas för överklagandet i dess helhet. Det går alltså inte att begränsa ett prövningstillstånd till att gälla en viss del av överklagandet även om det saknas skäl för en fullständig prövning av övriga delar av den överklagade domen. De skäl som anförs generellt för partiellt prövningstillstånd i föregående avsnitt gör sig gällande även avseende Migrationsöverdomstolen. Möjligheten för Migrationsöverdomstolen att meddela någon form av partiellt prövningstillstånd skulle alltså även för den domstolens del innebära en ökad möjlighet att anpassa handläggningen till vad som behövs i det enskilda fallet. Detta medför större möjligheter för Migrationsöverdomstolen att fokusera sin handläggning på prejudikatbildning, som är domstolens huvuduppgift.

Frågan är vilken form av partiellt prövningstillstånd som är lämpligast för Migrationsöverdomstolens del; den form av partiellt prövningstillstånd som föreslås för Regeringsrätten (avsnitt 11.1.2) eller den form som föreslås för kammarrätt (avsnitt 11.2.2). Med hänsyn till att Migrationsöverdomstolen liksom Regeringsrätten är en renodlad prejudikatinstans framstår den möjlighet till partiellt prövningstillstånd som föreslås för Regeringsrätten – och som redan finns för Högsta domstolen – som lämplig även för Migrationsöverdomstolen. Alternativet att prövningstillstånd ska kunna meddelas i Migrationsöverdomstolen för en del av en migrationsdomstols avgörande, om utgången i den delen inte kan påverka avgörandet i övrigt, är däremot mindre lämpligt för en prejudikatinstans eftersom ett sådant system inte är tillräckligt flexibelt för att prövningen i rimlig utsträckning ska kunna anpassas till den prejudikatfråga som är aktuell i det enskilda målet. Möjligheten att kunna meddela prövningstillstånd beträffande en viss fråga eller del av målet får därför anses vara den mest ändamålsenliga formen av partiellt prövningstillstånd för Migrationsöverdomstolen.

På samma sätt som föreslås gälla för Regeringsrätten bör Migrationsöverdomstolen i avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett begränsat prövningstillstånd kunna förklara frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis. Har en prejudikatfråga prövats i enlighet med ett partiellt prövningstillstånd bör Migrationsöverdomstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis kunna grunda sitt avgörande av målet i övrigt på migrationsdomstolens bedömning. Alternativt bör Migrationsöverdomstolen, med undanröjande av lägre instans avgörande, kunna besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling i migrationsdomstol eller hos Migrationsverket. Domstolen bör också kunna pröva målet slutligt utan att grunda avgörandet av målet i övrigt på underinstansens bedömning.

Eftersom Migrationsöverdomstolen är en del av Kammarrätten i Stockholm innebär den föreslagna regleringen att två olika regler om partiellt prövningstillstånd kommer att gälla för samma domstol. Regleringen som avser Migrationsöverdomstolen kommer att finnas i utlänningslagen och regleringen som avser övriga kammarrätten i förvaltningsprocesslagen. Det bedöms inte som att detta förhållande innebär några särskilda svårigheter för Kammarrätten i Stockholm. För övrigt råder redan motsvarande förhållande beträffande grunderna för att meddela prövningstillstånd.

12 Domförhet i kammarrätt vid ledamots förhinder

12.1 Nuvarande ordning

En kammarrätt är normalt domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får inte ingå i rätten (12 § första stycket LAFD).

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän ska ingå i rätten är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får inte ingå i rätten. En kammarrätt är dock domför utan nämndemän bl.a. vid prövning av överklagande av beslut som inte innebär att målet avgörs och vid beslut genom vilket domstolen skiljer sig från målet utan att detta har prövats i sak (12 § andra stycket LAFD). Vidare finns vissa särskilda regler om domförhet vid behandling av vissa processuella frågor samt frågor om prövningstillstånd (12 § fjärde och femte styckena LAFD). För kammarrätt saknas bestämmelser om domförhet med färre antal ledamöter i fall någon av de lagfarna ledamöterna eller nämndemännen får förhinder.

Vidare finns särskilda bestämmelser om domförhet för mål enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation samt för mål om laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900) (12 § tredje

stycket LAFD). Vid prövningen av dessa mål är kammarrätten domför med tre lagfarna ledamöter och två särskilda ledamöter eller experter. Vid förhinder för en av de särskilda ledamöterna i mål om fastighetstaxering och mål om granskning och kontroll av filmer och videogram är kammarrätten ändå domför om tre av ledamöterna är ense om slutet (22 kap. 4 § fastighetstaxeringslagen och 22 § lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram). Vid förhinder för en av de ekonomiska experterna i mål enligt lagen om elektronisk kommunikation är kammarrätten ändå domför (8 kap. 26 § lagen om elektronisk kommunikation). I mål om laglighetsprövning saknas bestämmelser om domförhet vid särskild ledamots förhinder (13 a § LAFD).

En förvaltningsrätt är normalt domför med en lagfaren domare och tre nämndemän. Om en av nämndemännen får förhinder sedan handläggningen har påbörjats är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän (17 § första stycket LAFD). Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning eller svårighetsgrad, får antalet lagfarna domare utökas med en. Detsamma gäller i fråga om antalet nämndemän. Om någon eller några av ledamöterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän (17 § andra stycket LAFD).

Regeringsrätten är domför med mellan en och fem ledamöter. Den 1 juli 2009 infördes en regel om domförhet vid förhinder för ledamot i Regeringsrätten. Om rätten består av fler än två ledamöter och hinder inträffar för en av ledamöterna sedan handläggningen har påbörjats är rätten ändå domför med de ledamöter som återstår (5 a § LAFD) (prop. 2008/09:117, bet. 2008/09:JuU16, rskr. 2008/09:213).

12.2 Överväganden

Förslag: Om kammarrätt är sammansatt med tre lagfarna ledamöter och en av dessa får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, ska rätten ändå vara domför. Är kammarrätt sammansatt av lagfarna ledamöter och nämndemän, ska rätten vara domför även om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder.

Är kammarrätt i mål om laglighetsprövning sammansatt av lagfarna ledamöter och särskilda ledamöter, ska rätten vara domför även om en av de särskilda ledamöterna får förhinder, om tre av de kvarvarande ledamöterna är ense om slutet.

Skälen för förslaget: Reglerna om domförhet i kammarrätt medför att föredragningar eller muntliga förhandlingar kan behöva tas om i fall någon ledamot blir långvarigt förhindrad att delta i arbetet. (Jfr RÅ 1997 ref. 10 där Regeringsrätten ansåg att Patentbesvärsrätten förfarit felaktigt när den, efter att ha hållit muntlig förhandling, i ny sammansättning avgjort målet utan att hålla en ny förhandling.)

Särskilt en förnyad muntlig förhandling kan orsaka stora olägenheter både för parterna och för domstolen. När det gäller mindre långvariga förhinder för en ledamot kan kammarrätten skjuta på avgörandet av målet men detta är inte en tillfredsställande lösning när det rör sig om längre förhinder. Kammarrätten kan visserligen för säkerhets skull använda sig av förstärkt sammansättning men den möjligheten bör av resursskäl huvudsakligen utnyttjas för stora och komplicerade mål och endast i undantagsfall för att förhindra att problem uppkommer till följd av att någon ledamot skulle kunna få förhinder under målets handläggning. Rätten bör alltså inte bestå av fler ledamöter än som är sakligt motiverat för en effektiv och rationell handläggning av målet.

I rättegångsbalken har för hovrätt införts en särskild reglering för motsvarande fall. Liksom kammarrätt är hovrätt som regel

domför med antingen tre lagfarna ledamöter eller tre lagfarna ledamöter och två nämndemän (2 kap. 4 § första och andra styckena RB). År 1997 kompletterades dessa regler med en regel enligt vilken hovrätt är domför även om en av de lagfarna domarna eller en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats (prop. 1996/97:133, bet. 1996/97:JuU17, rskr. 1996/97:216). Som framgår ovan finns bestämmelser som reglerar domförhet vid ledamots förhinder för förvaltningsrätt och Regeringsrätten. Regler om domförhet vid ledamots förhinder finns också för tingsrätt (1 kap. 3 a och 3 b §§ RB) och för Högsta domstolen (3 kap. 6 a § RB).

Eftersom förvaltningsprocessen som huvudregel är skriftlig är frekvensen av muntliga förhandlingar lägre i allmän förvaltningsdomstol än i allmän domstol. Även om vinsterna av en reform därför inte blir lika stora för kammarrätterna som de blivit för hovrätterna, kan regler som tillåter att handläggningen fortsätter trots att en ledamot får förhinder ha betydande fördelar även för kammarrätterna. Behov av en motsvarande reglering har tidigare ansetts föreligga för såväl förvaltningsrätt som Regeringsrätten. Mot den angivna bakgrunden bör bestämmelser som reglerar domförhet vid ledamots förhinder införas också för kammarrätt. Den närmare utformningen bör följa motsvarande regler för hovrätt.

För det fall kammarrätten är domför med tre lagfarna ledamöter bör alltså gälla att kammarrätten fortsätter att vara domför även om en av de lagfarna ledamöterna får förhinder. För det fall kammarrätten är domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän bör vidare gälla att kammarrätten fortsätter att vara domför även om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder. I det mindre sannolika fallet att såväl en lagfaren ledamot som en nämndeman skulle få förhinder bör kammarrätten – i likhet med hovrätten – inte längre vara domför.

Bestämmelser om förhinder för ledamot i mål där särskilda ledamöter deltar i avgörandet finns i fastigtaxeringslagen, lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen

om elektronisk kommunikation. I dessa gäller att kammarrätt är domför även om en särskild ledamot får förhinder. I fastighetstaxeringsmål och mål om granskning av film krävs dock i ett sådant fall att tre av de kvarvarande fyra ledamöterna är ense om slutet. I mål om laglighetsprövning saknas en bestämmelse om förhinder för särskild ledamot. Det framstår som rimligt att kammarrätt även i sådana mål bör kunna fortsatt vara domför även om en särskild ledamot skulle få förhinder. Det bör dock i likhet med vad som gäller enligt bl.a. fastighetstaxeringslagen i sådana fall krävas att tre av de kvarvarande ledamöterna är ense om slutet. En bestämmelse om domförhet vid särskild ledamots förhinder i mål om laglighetsprövning i 13 a § LAFD bör därför införas.

13 Hinder för anställda vid vissa myndigheter att vara nämndemän

13.1 Nuvarande ordning

Nämndemän i allmän förvaltningsdomstol

I kammarrätt och förvaltningsrätt deltar, utöver lagfarna ledamöter, nämndemän i handläggningen av vissa måltyper. För att vara valbar till nämndeman i kammarrätt och förvaltningsrätt ska man vara svensk medborgare och folkbokförd i det län eller den del av länet som hör till respektive domstols domkrets. En nämndeman får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken (20 § första stycket LAFD).

Personer som är anställda vid domstol, Skatteverket, länsstyrelse eller under länsstyrelse lydande myndighet eller Försäkringskassan får inte vara nämndemän. Samma sak gäller för lagfarna domare, åklagare, poliser och advokater eller andra som har till yrke att föra andras talan inför rätta samt ledamöter av skattenämnd (20 § andra stycket LAFD).

Bestämmelserna om vilka myndighetsanställda eller yrkeskategorier som inte får vara nämndemän i kammarrätt och förvaltningsrätt har ändrats flera gånger, dels genom att nya grupper tillkommit, dels genom förändringar i domstolarnas och olika myndigheters organisation. Genomgående har det varit två huvudgrupper som har undantagits från möjligheten att vara

nämndemän. Den ena gruppen omfattar personer som har olika funktioner inom rättsväsendet. Den andra gruppen omfattar personer som är verksamma vid myndigheter som ofta är beslutsmyndighet och part i de allmänna förvaltningsdomstolarna. I takt med att de allmänna förvaltningsdomstolarnas målområden har blivit fler har denna senare grupp successivt utökats. Skälen för att inte låta personer inom rättsväsendet eller vid vissa myndigheter vara nämndemän är framför allt att dessa av en enskild part i en process kan uppfattas som företrädare för ett motstående myndighetsintresse och därmed riskera att brista i sin objektivitet vid rättskipningen (prop. 1982/83:126 s. 32 f., jfr. RÅ 2009 ref. 8).

Nämndemän i allmän domstol

Även i hovrätt och tingsrätt deltar nämndemän i avgörandet av vissa mål. Samma behörighetskrav som i allmän förvaltningsdomstol gäller för att vara valbar till nämndeman i allmän domstol. De som är lagfarna domare, befattningshavare vid domstol, åklagare, poliser och advokater eller som annars har till yrke att föra andras talan inför rätta får inte vara nämndemän (4 kap. 6 § RB).

13.2 Överväganden

Förslag: Även anställda vid Migrationsverket och Transportstyrelsen utesluts från att vara nämndemän i kammarrätt och förvaltningsrätt.

Anställda vid länsstyrelsen får i fortsättningen vara nämndemän.

Då det inte längre finns några under länsstyrelse lydande myndigheter anpassas 20 § andra stycket LAFD i enlighet med det.

Skälen för förslaget: Som framgår ovan har det inte ansetts lämpligt att bl.a. anställda vid vissa myndigheter, t.ex. Skatteverket och Försäkringskassan, deltar som nämndemän i allmänna förvaltningsdomstolar eftersom de av en enskild part i en process kan uppfattas som företrädare för ett motstående myndighetsintresse. Att dessa personer inte kan vara nämndemän gäller generellt inom förvaltningsdomstolarna, dvs. oavsett måltyp och domstolsinstans.

Vikten av allsidighet och en bred rekryteringsbas av nämndemän innebär att man bör vara försiktig med att generellt utesluta vissa personkategorier från möjligheten att vara nämndemän. I huvudsak bör det röra sig om företrädare för de myndigheter som är beslutande myndighet och, efter överklagande, part i de till antalet största måltyperna inom de allmänna förvaltningsdomstolarna (jfr prop. 1992/93:25 s. 33 f.).

Utlännings- och medborgarskapsmål utgör i de tre största förvaltningsrätterna, som också är migrationsdomstolar, en väsentlig del av de inkommande målen. Migrationsverket är som regel beslutande myndighet och part i mål i migrationsdomstolarna. De skäl som talar mot att anställda inom rättsväsendet och vid Skatteverket och Försäkringskassan är nämndemän talar också mot att anställda vid Migrationsverket ska få vara nämndemän i förvaltningsrätt. Detta har också framförts av Domstolsverket i en skrivelse till regeringen (Ju2006/591/

DOM). Att anställda vid Migrationsverket inte kan utses som nämndemän bedöms inte i någon större utsträckning påverka rekryteringsbasen negativt.

Det finns enligt gällande ordning för val av nämndemän som regel ingen möjlighet att differentiera valbarheten. En person som väljs att vara nämndeman i en domstol är alltså behörig att delta i alla måltypen där nämndemän ska ingå i rätten. En vid myndighet anställd som i sin yrkesutövning på olika sätt ofta kommer i kontakt med frågor inom de allmänna förvaltningsdomstolarnas målområden kan av enskilda parter i dessa domstolar uppfattas som företrädare för motstående myndighetsintressen. Det gäller även vid handläggningen av mål som inte omfattas av den myndighetens ansvarsområde. Detta har, som framgår ovan, medfört att t.ex. anställda vid Skatteverket och Försäkringskassan inte är behöriga att vara nämndemän oavsett måltyp. De nämndemän som ska medverka i migrationsdomstolarnas mål tas ut från förvaltningsrättens samlade grupp av nämndemän precis på samma sätt som gäller för nämndemännens medverkan i övriga mål (prop. 2004/05:170 s. 124 f.). Att begränsa valbarheten till deltagande i andra mål än utlännings- och medborgarskapsmål skulle av ovan nämnda skäl inte medföra att anställda vid Migrationsverket borde få vara nämndemän. Det är av samma anledning inte heller motiverat att särskilja vare sig mellan de förvaltningsrätter som är migrationsdomstolar och övriga eller mellan förvaltningsrätt och kammarrätt, trots att nämndemän inte deltar i avgöranden i Migrationsöverdomstolen (Kammarrätten i Stockholm). Motsvarande gäller anställda vid Försäkringskassan trots att nämndemän inte längre deltar i kammarrätts avgörande av socialförsäkringsmål (prop. 2008/09:22 s. 13).

Sammanfattningsvis bör kretsen av personer i 20 § LAFD som ska vara undantagna från valbarhet till nämndeman i allmän förvaltningsdomstol utökas med anställda vid Migrationsverket.

Att anställda vid länsstyrelser omfattas av bestämmelsen får i huvudsak anses ha varit motiverat av dessa myndigheters ställning i körkortsmål och mål enligt plan och bygglagen

(1987:10). Regeringen har föreslagit att domstolsprövningen i den senare måltypen ska flyttas till miljödomstol fr.o.m. den 2 maj 2011 (2009/10:215). Den 1 januari 2010 flyttades körkortsärenden samt ärenden inom yrkestrafikområdet till den nyinrättade Transportstyrelsen (prop. 2009/10:20, bet. 2009/10:TU6, rskr. 2009/10:85). Med hänsyn härtill bedöms det inte längre finnas tillräckliga skäl att utesluta anställda vid länsstyrelsen. Däremot bör anställda vid Transportstyrelsen inte kunna väljas som nämndemän i allmän förvaltningsdomstol. Det finns vidare inte längre några under länsstyrelse lydande myndigheter. Bestämmelsen i 20 § LAFD bör ändras i dessa avseenden.

Som redovisas ovan bör i huvudsak endast myndighetsföreträdare i de största måltyperna vara förhindrade att utses som nämndemän. Det bedöms mot den bakgrunden inte finnas anledning att utesluta ytterligare kategorier, t.ex. anställda vid den nyinrättade Pensionsmyndigheten.

14 Förordnande av särskilda ledamöter m.m. i domstol

14.1 Nuvarande ordning

Särskilda ledamöter

Vissa typer av mål i såväl de allmänna förvaltningsdomstolarna som de allmänna domstolarna rör frågor som är mycket komplicerade eller av annan anledning ställer krav på särskilda kunskaper som lagfarna domare normalt inte besitter. För att underlätta handläggningen och säkerställa kvaliteten i avgöranden av exempelvis mål med påtaglig teknisk eller ekonomisk karaktär kan därför domstolen i vissa fall behöva förstärkas med ledamöter som har särskilda fackkunskaper. Mot denna bakgrund finns det bestämmelser om att sakkunniga ledamöter, experter eller andra särskilda ledamöter ska delta i domstolens handläggning och avgörande av ett antal olika typer av mål. I något fall föreskrivs i stället att sådana ledamöter *får* delta i domstolens avgörande.

Vid prövning av mål om laglighetsprövning ska såväl i förvaltningsrätt som i kammarrätt två särskilda ledamöter ingå i rätten. Ledamöterna förordnas av regeringen för tre år (13 b § respektive 17 b § LAFD). Regeringen bestämmer också antalet särskilda ledamöter för varje förvaltningsrätt och kammarrätt. De särskilda ledamöterna ska ha god kännedom om kommunal verksamhet.

Vid prövning av mål om fastighetstaxering ska förvaltningsrätt bestå av bl.a. en värderingsteknisk ledamot och kammarrätt bestå av bl.a. två särskilda ledamöter. Bland ledamöterna ska sakkunskap beträffande värdering av olika slag av fastigheter finnas företrädd. Regeringen förordnar enligt 21 kap. 10 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) värderingstekniska ledamöter i förvaltningsrätt för en taxeringsperiod och enligt 22 kap. 5 § samma lag särskilda ledamöter i kammarrätt för högst fem år i taget.

I mål om granskning av film ska det i kammarrätt ingå två särskilda ledamöter. Regeringen förordnar enligt 23 § lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram personer att vara sådana ledamöter för högst fem år i taget. De särskilda ledamöterna ska ha särskilda kunskaper om film respektive i beteendevetenskapliga ämnen.

Enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation ska som regel två ekonomiska experter delta när förvaltningsrätt och kammarrätt avgör mål som avser konkurrensfrämjande åtgärder enligt den lagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid de som ska tjänstgöra som ekonomiska experter (8 kap. 27 § lagen om elektronisk kommunikation). Möjligheten till delegation har inte utnyttjats.

Vad gäller de allmänna domstolarna ska i patentmål i tingsrätt och hovrätt som regel två tekniskt sakkunniga ledamöter ingå i rätten. Sådana ledamöter förordnas enligt 68 § patentlagen (1967:837) av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer för tre år. Möjligheten till delegation har inte utnyttjats.

Ett ytterligare exempel är sakkunniga ledamöter i miljödomstolarna. I miljödomstol ska två sakkunniga ledamöter ingå i rätten. Sådana ledamöter förordnas enligt 20 kap. 6 § miljöbalken av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.¹ Uppgiften har delegerats till Domarnämnden enligt förord-

¹ Prop. 2009/10:215 om mark- och miljödomstolar innebär ingen förändring i detta avseende. Regeringen föreslår dock att de sakkunniga ledamöterna ska benämnas särskilda ledamöter (a. prop. s. 121).

ningen (1999:704) om förordnande av sakkunniga ledamöter i miljödomstol.

I konkurrens- och marknadsföringsmål ska i vissa fall ekonomiska experter delta i tingsrätt. Dessa förordnas av regeringen för viss tid enligt 8 kap. 11 § konkurrenslagen (2008:579) respektive 58 § marknadsföringslagen (2008:486).

Vidare får ekonomiska experter ingå i tingsrätt eller hovrätt vid prövning av vidlyftiga eller annars särskilt krävande brottmål i vilka bedömningen av ekonomiska förhållanden har väsentlig betydelse (1 kap. 8 § och 2 kap. 4 a § RB), om det i detta hänseende finns behov av särskild fackkunskap. De ekonomiska experterna förordnas av regeringen för tre år i taget (4 kap. 10 a § RB).

Det finns även exempel på särskilda ledamöter som inte förordnas av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer. Särskilda ledamöter i mål om klander av dispass utses enligt 21 kap. 11 § sjölagen (1994:1009) av tingsrätten. Det samma gäller för särskilda ledamöter vid sammanträde för sjöförklaring (18 kap. 10 § sjölagen).

Särskilda sakkunniga

Särskilda fasta sakkunniga får, på begäran av en allmän förvaltningsdomstol, förordnas av regeringen för viss tid i syfte att tillhandagå domstolen med utlåtande (29 § LAFD). En sådan särskild sakkunnig är inte en del av rätten och har inte någon annan funktion i processen än andra offentliga sakkunniga, dvs. sakkunniga enligt 24 § första stycket FPL, vilka förordnas av domstolarna själva (prop. 1971:30 s. 111).

14.2 Överväganden

14.2.1 Förordnande av sakkunniga ledamöter, experter och andra särskilda ledamöter

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar

- särskilda ledamöter i mål om laglighetsprövning,
- värderingstekniska respektive särskilda ledamöter i mål om fastighetstaxering,
- särskilda ledamöter i mål om granskning och kontroll av filmer och videogram,
- ekonomiska experter i brottmål enligt rättegångsbalken samt
- ekonomiska experter i mål enligt konkurrenslagen och marknadsföringslagen.

Bestämmelserna om sakkunniga ledamöter, experter och andra särskilda ledamöter ges en mer enhetlig utformning.

Skälen för förslaget

Kan uppgiften att förordna särskilda ledamöter flyttas från regeringen?

Som framgår av föregående avsnitt förordnas ett antal sakkunniga ledamöter, experter och andra särskilda ledamöter. Eftersom dessa deltar i den dömande verksamheten har det tidigare ansetts naturligt att de förordnas av regeringen. Ärendena handläggs av Justitiedepartementet. Departementet begär normalt in förslag på personer som bör förordnas från berörda domstolar, myndigheter eller andra med särskild kunskap på det aktuella sakområdet.

Som nämns i avsnitt 14.1 har uppgiften att förordna sakkunniga ledamöter i miljömål delegerats till Domarnämnden.

Det finns möjlighet att även delegera uppgiften att förordna ekonomiska experter i mål enligt lagen om elektronisk kommunikation och att förordna tekniskt sakkunniga ledamöter i patentmål. Det bedöms inte finnas några hinder av principiell natur mot en ordning som innebär att uppgiften att förordna särskilda ledamöter i domstolarna delegeras till en myndighet. En sådan ordning kan inte heller anses medföra negativa konsekvenser när det gäller säkerställandet av kompetensen hos dem som utses. En förändring av detta slag skulle också ligga i linje med strävandena att befria regeringen från prövningen av förvaltningsuppgifter, när det inte finns några särskilda skäl att regeringen prövar dessa.

Sammantaget får övervägande skäl anses tala för att regeringen ska kunna delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i domstolarna till en myndighet. Även om det normalt faller under regeringens kompetens att delegera en sådan uppgift, krävs flera lagändringar eftersom regeringen i ett antal lagar pekats ut som den som är ensam behörig att förordna särskilda ledamöter.

Således bör ändringar göras i 13 b och 17 b §§ LAFD såvitt avser särskilda ledamöter i mål om laglighetsprövning, 21 kap. 10 § och 22 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen såvitt avser värderingstekniska respektive särskilda ledamöter i mål om fastighetstaxering, 23 § lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram samt 4 kap. 10 a § RB, 8 kap. 11 § konkurrenslagen och 58 § marknadsföringslagen såvitt avser ekonomiska experter. Eftersom det i avsnitt 3.2.2 föreslås att filmgranskningsmål flyttas ned till förvaltningsrätt bör det även för förvaltningsrätt, i lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram, införas en bestämmelse om särskilda ledamöter i dessa mål som förordnas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Vilken myndighet bör överta ansvaret?

Eftersom det är fråga om att förordna ledamöter som ska delta i domstolens avgöranden kan principiella invändningar resas mot att lägga denna uppgift på domstolarna själva. Ett alternativ är att ansvaret läggs på de myndigheter som på de olika områdena besitter nödvändig sakkunskap och överblick över tänkbara experter, t.ex. Revisorsnämnden och Statens biografbyrå. Mot bakgrund av att dessa myndigheter många gånger antingen som första instans själva prövar de frågor domstolarna ska överpröva eller har ett tillsynsansvar, skulle en sådan ordning dock riskera att leda till en intressekonflikt.

För att upprätthålla förtroendet för domstolarnas verksamhet och minimera risken för att ovidkommande hänsyn tas vid förordnandena bör i stället ett oberoende organ vara ansvarigt för handläggningen och avgörandet av dessa frågor. I detta hänseende framstår Domarnämnden som ett lämpligt alternativ. Nämnden har som huvudsaklig uppgift att lämna förslag till regeringen beträffande ordinarie domare. Nämnden har även i uppgift att bl.a. förordna ordförande och vice ordförande i övervakningsnämnderna samt, som nämns ovan, förordna sakkunniga ledamöter i miljödomstolarna.²

En sakkunnig ledamot, expert eller annan särskild ledamot har ställning som domare. Domarnämnden framstår redan av den anledningen som lämpad att ta över uppgiften från regeringen. Nämnden har dessutom en väl fungerande organisation för att både bedöma och utse kompetenta personer.

Mot bakgrund av det anförda bör ansvaret att förordna särskilda ledamöter kunna delegeras till Domarnämnden.

² I prop. 2009/10:181 om utnämning av ordinarie domare föreslås vissa förändringar av Domarnämnden, bl.a. avseende arbetsuppgifter.

Mer enhetliga regler

Regleringen om förordnande av särskilda ledamöter uppvisar omotiverade skillnader i utformning bl.a. vad gäller förordnandetidens längd. I syfte att uppnå större enhetlighet och samtidigt begränsa de formkrav som finns bör bestämmelserna, med förebild i de senast tillkomna reglerna om experter i lagen om elektronisk kommunikation, ges en mer enhetlig utformning.

14.2.2 Särskilda sakkunniga

Förslag: Möjligheten för regeringen att förordna särskilda sakkunniga i allmän förvaltningsdomstol enligt 29 § LAFD tas bort.

Skälen för förslaget: På begäran av en allmän förvaltningsdomstol får, som framgår av avsnitt 14.1, särskilda fasta sakkunniga förordnas av regeringen för viss tid i syfte att tillhandagå domstolen med utlåtande (29 § LAFD).

Regeringen har tidigare med stöd av detta lagrum förordnat auktoriserade revisorer för att som särskilda sakkunniga bistå Kammarrätten i Stockholm med utlåtanden i frågor som rör bokföring m.m. Regeringen har även förordnat läkare och tandläkare för att bistå förvaltningsdomstolarna med utlåtanden i medicinska frågor. De senaste åren har dock inga sådana särskilda sakkunniga förordnats. Vad gäller medicinskt sakkunniga finns numera en ordning som innebär att Socialstyrelsen tar fram en förteckning över lämpliga personer, vilken förvaltningsdomstolarna kan använda när det är aktuellt att förordna en sakkunnig med stöd av 24 § FPL.

Möjligheten för regeringen att förordna särskilda sakkunniga utnyttjas alltså inte. Dessa sakkunniga har inte heller ställning som domare i processen och uppgiften att förordna dem kan

därför med fördel fullgörs av domstolarna själva. Mot denna bakgrund bör möjligheten för regeringen att förordna sakkunniga med stöd av 29 § LAFD tas bort.

15 Administrativ samverkan mellan förvaltningsrätt och tingsrätt

15.1 Nuvarande ordning

År 2003 infördes vissa ändringar i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar och rättegångsbalken som syftar till att underlätta för förvaltningsrätter och tingsrätter på samma ort att samverka i administrativa frågor. Som en väsentlig del i en administrativ samverkan får en förvaltningsrätt och en tingsrätt på samma ort ha gemensam lagman (15 § första stycket LAFD och 1 kap. 2 § första stycket RB). I förordningen (1996:382) med förvaltningsrättsinstruktion och förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion finns vissa kompletterande bestämmelser som berör administrativ samverkan (32 och 41 §§ respektive 35 och 47 §§). Det formella beslutet om samverkan fattas av regeringen genom att en gemensam lagman utnämns för en förvaltningsrätt och en tingsrätt. Sådan administrativ samverkan har tidigare funnits vid domstolarna i Östersund, Härnösand, Mariestad, Växjö och Blekinge.

I förarbetena till lagändringarna bedömdes en administrativ samverkan, särskilt för de mindre domstolarna, skapa förutsättningar för att domstolarna ska kunna fungera med bibehållen bärkraft (prop. 2002/03:4 s. 10 f.).

Det infördes även bättre möjligheter för kanslipersonal, notarier och domare vid en domstol att vid en annan domstol på orten utföra uppgifter som innefattar beredning eller avgörande av mål och ärenden. Det ansågs i detta hänseende inte finnas anledning att begränsa dessa möjligheter till enbart de förvaltningsrätter och tingsrätter som har gemensam lagman (18 § tredje stycket LAFD, 1 kap. 3 e § första stycket RB samt bl.a. 19 och 43 a §§ förvaltningsrättsinstruktionen).

För domstolar med en gemensam lagman infördes också en möjlighet att vid dessa fullgöra en kombinerad notariatstjänstgöring (2 § notarietjänstgöringsförordningen [1990:469]). Sådan notariatstjänstgöring fick också bedrivas vid Uppsala tingsrätt och Länsrätten i Uppsala län, även om kravet på gemensam lagman inte var uppfyllt (förordningen [2004:1222] om försöksverksamhet med utökade möjligheter till kombinerad notariatstjänstgöring vid tingsrätt och länsrätt). Regeringen har nyligen beslutat att ta bort kravet på att det ska finnas en administrativ samverkan mellan förvaltningsrätter och tingsrätter för att sådan tjänstgöring ska vara möjlig vid domstolar på samma ort (SFS 2009:1400).

En motsvarande administrativ samverkan finns sedan år 2006 även för tingsrätter och de mindre hyresnämnderna. I dessa fall är lagmannen i tingsrätten på samma ort som hyresnämnden chef för nämnden (3 § andra stycket förordningen [1980:1030] med hyresnämndsinstruktion, se även prop. 2004/05:1, utg. omr. 4).

15.2 Överväganden

Förslag: Bestämmelserna i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar och rättegångsbalken som reglerar möjligheten för förvaltningsrätt och tingsrätt på samma ort att ha en gemensam lagman tas bort.

Skälen för förslaget: I syfte att skapa en långsiktigt hållbar organisation för de allmänna förvaltningsdomstolarna i första instans har den 15 februari 2010 antalet länsrätter genom sammanslagning minskat från 23 till 12 och samtidigt bytt namn till förvaltningsrätter (prop. 2008/09:165, bet. 2008/09:290:JuU23, rskr. 2008/09:290). Härigenom skapas mindre sårbara domstolar med bättre möjligheter till specialisering, kompetensutveckling och en väl fungerande beredningsorganisation. Större domstolar kan även ha en mer utvecklad administrativ kompetens och större utrymme att arbeta med kvalitetssäkring (a. prop. s. 108).

Många delar av en administrativ samverkan kan åstadkommas på frivillig grund genom överenskommelser mellan domstolar som så önskar. Vid flera domstolar i landet pågår också olika former av samarbete i administrativa frågor utan att domstolarna har en gemensam lagman. Det sker samverkan såväl mellan förvaltningsrätter och tingsrätter respektive kammarrätter och hovrätter som mellan olika förvaltningsrätter respektive olika tingsrätter. I vilken omfattning domstolar samverkar med varandra avgörs utifrån de enskilda domstolarnas behov och lokala förutsättningar.

Med anledning av de ovan nämnda förändringarna finns det i flera fall inte längre förutsättningar för och i andra fall inte längre behov av att ha en sådan administrativ samverkan som innefattar en gemensam lagman. Bestämmelserna i 15 § LAFD och 1 kap. 2 § RB som reglerar möjligheten att ha en gemensam chef bör därför tas bort. Av samma skäl bör de bestämmelser i domstolsinstruktionerna som är kopplade till en sådan administrativ samverkan tas bort.

Denna ändring påverkar inte den samverkan i administrativt hänseende som i övrigt pågår i domstolarna. Möjligheterna för domare, notarier och annan personal vid domstolarna att kunna delta i beredningen och avgörandet av mål på annan domstol på samma ort bör inte begränsas.

16 Ikraftträdande m.m.

Förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2011.

De nya bestämmelserna om instansordningen, överklagandefrister och utgångspunkten för beräkning av tiden för överklagande ska inte tillämpas om talan har väckts före ikraftträdandet.

De nya bestämmelserna om partiellt prövningstillstånd i kammarrätt, Regeringsrätten och Migrationsöverdomstolen ska tillämpas endast i fråga om beslut som förvaltningsrätt respektive kammarrätt har meddelat efter ikraftträdandet.

Skälen för förslaget: De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn härtill bör de träda i kraft den 1 april 2011.

När det gäller processrättslig lagstiftning är utgångspunkten att nya regler ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. För flertalet av de bestämmelser som föreslås behövs därför inte några övergångsbestämmelser. I några fall finns dock anledning att överväga behovet av sådana bestämmelser.

I avsnitt 3.2.2 föreslås en ändrad instansordning beträffande mål om onödigt uppehållande av ärende hos bl.a. Finansinspektionen. Det föreslås att en sådan talan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för i kammarrätt. Mål som redan vid ikraftträdandet handläggs i kammarrätt bör dock fortsätta att handläggas där. För detta krävs inte några särskilda övergångsbestämmelser i de olika författningar på framför allt finans-

marknadsområdet som reglerar dröjsmålstan. I lagen om ändring av lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar bör dock av en särskild övergångsbestämmelse framgå att kammarrätt är behörig att även efter ikraftträdandet handlägga mål av detta slag om det har anhängiggjorts där dessförinnan.

På motsvarande sätt bör de ändrade bestämmelserna om instansordningen vid överklagande av bl.a. Finansinspektionens beslut tillämpas endast i fråga om beslut som meddelas efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande. För beslut av berörda förvaltningsmyndigheter bör således gälla att de får överklagas enligt äldre bestämmelser, om beslutet har meddelats före ikraftträdandet.

I fråga om de nya tiderna för överklagande av domstolsavgöranden i skatte- och socialförsäkringsmål samt i mål om arbetslöshetsförsäkring bör gälla särskilda övergångsbestämmelser av innebörd att beslut som har meddelats före ikraftträdandet överklagas enligt äldre bestämmelser.

I avsnitt 10.2.1 föreslås vidare att grunderna för beviljande av prövningstillstånd i kammarrätt ändras. Det framstår inte som ändamålsenligt att en kammarrätt ska behöva hantera olika tillståndsgrunder beroende på om ett beslut har överklagats före eller efter ikraftträdandet. Dessutom är de nya tillståndsgrunderna mer fördelaktiga för klaganden. Det framstår därför som lämpligt att låta de ändrade bestämmelserna om grunderna för prövningstillstånd i kammarrätt gälla omedelbart från ikraftträdandet. (jfr prop. 2004/05:131 s. 219 f.)

När det gäller de nya bestämmelserna om partiellt prövningstillstånd i kammarrätt, Migrationsöverdomstolen och Regeringsrätten kan konstateras att när bestämmelser om partiellt prövningstillstånd infördes i rättegångsbalken med avseende på Högsta domstolen, föreskrevs att de nya bestämmelserna endast skulle tillämpas i fråga om beslut som hovrätten hade meddelat efter tidpunkten för ikraftträdandet (prop. 1988/89:78 s. 84, jfr dock prop. 2004/05:131). Med hänsyn till de konsekvenser som bestämmelserna om partiellt prövningstillstånd kan innebära för

klaganden är det lämpligt att motsvarande övergångsbestämmelser knyts till de nu aktuella lagändringarna.

17 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning: Promemorians förslag leder inte till några ökade kostnader för staten eller enskilda.

Skälen för bedömningen: Förslagen i promemorian syftar bl.a. till att göra handläggningen i allmän förvaltningsdomstol mer ändamålsenlig och effektiv. Detta innebär bl.a. att målen ska handläggas i den instans som domstolsorganisationen är utformad för. Förslagen syftar även till att göra förfarandet i allmän förvaltningsdomstol mer flexibelt så att handläggningen av målen ska kunna anpassas till vad som behövs i det enskilda fallet. De föreslagna förändringarna kan för såväl parter och andra som deltar i en domstolsprocess, liksom för domstolarna, innebära tids- och arbetsvinster samt minskade kostnader. Det är dock svårt att göra några beräkningar av konsekvenserna för de allmänna förvaltningsdomstolarna, eftersom det är svårt att på förhand avgöra hur stor effekt förslagen kommer att ha.

Förslagen om att flytta ytterligare måltyper från kammarrätt till förvaltningsrätt kan i några fall leda till prövning i ytterligare en instans. Det rör sig dock om ett litet antal mål. De eventuella kostnader detta kan medföra för förvaltningsmyndigheterna och de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms därför som försumbara.

Sammantaget bedöms förslagen i promemorian inte leda till några ökade kostnader för staten eller enskilda.

18 Författningskommentar

18.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

1 kap. 2 §

I tingsrätt *ska* det finnas *en* lagman.

Om regeringen inte bestämmer något annat *ska* det i tingsrätt även finnas en eller flera rådmän. I de tingsrätter som regeringen bestämmer *ska* det också finnas en eller flera chefsrådmän.

Lagman, chefsrådman och rådman *ska* vara lagfarna.

En tingsrätt får vara *indelad* i avdelningar. *Chef för en* avdelning är lagmannen eller en chefsrådman.

Vid *en* tingsrätt *ska* det finnas *ett* kansli, som hålls öppet för allmänheten på bestämda tider.

Paragrafen innehåller bestämmelser om bl.a. lagfarna domare i tingsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Bestämmelserna i *första stycket* att en förvaltningsrätt och en tingsrätt på samma ort, som en del i en administrativ samverkan, får ha gemensam lagman tas bort.

Övriga ändringar är endast språkliga.

4 kap. 10 a §

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för *viss tid* dem som *ska* tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 1 kap. 8 § och 2 kap. 4 a §. *Om det* medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet *ska* upphöra att gälla, *ska* förordnandet *ändå* anses *gälla* i det pågående målet.

Den som *ska* tjänstgöra som ekonomisk expert *ska* vara svensk medborgare och får *inte* vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om ekonomiska experter. Övervägandena finns i avsnitt 12.2 och 14.2.1.

Av ändringen i *första stycket* framgår att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i tingsrätt och hovrätt till en myndighet. I övrigt anpassas stycket till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579).

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

113 kap. 20 §

Ett överklagande av Försäkringskassans *eller* Pensionsmyndighetens beslut ska ha kommit in inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om det är det allmänna ombudet som överklagar beslutet, ska tiden dock räknas från den dag då beslutet meddelades.

Paragrafen innehåller bestämmelser om frister för överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Paragrafen ändras så att den omfattar endast överklagande av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut och inte, som enligt nuvarande lydelse, allmän förvaltningsdomstols beslut. Som en följd därav tas Försäkringskassan och

Pensionsmyndigheten bort i andra meningen. Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a och 6 b §§ FPL.

113 kap. 32 §

Vid överklagande av Pensionsmyndighetens, Skatteverkets och allmän förvaltningsdomstols beslut i ärenden om allmän ålderspension tillämpas 10–17, 20, 21 och 33–36 §§.

Bestämmelserna om det allmänna ombudet tillämpas dock inte i fråga om beslut som avser premiepension.

När det gäller överklagande av beslut om pensionsgrundande inkomst ska vad som i de i första och andra styckena angivna bestämmelserna, utom 35 §, föreskrivs om Pensionsmyndigheten och det allmänna ombudet i stället avse Skatteverket och det allmänna ombudet hos Skatteverket enligt lagen (2003:643) om allmänt ombud hos Skatteverket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut i socialförsäkringsbalken.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att 113 kap. 18 § socialförsäkringsbalken upphör att gälla.

18.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse

36 §

Beslut av *Finansinspektionen* enligt denna lag får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. *Beslut* i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) *får dock inte överklagas*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om förvaltning enligt 35 § fjärde stycket *ska* gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.3.

Det nuvarande första stycket, som innebär att vissa beslut av Finansinspektionen överklagas till kammarrätt, tas bort. I fortsättningen ska dessa beslut, liksom inspektionens övriga överklagbara beslut enligt lagen, överklagas till förvaltningsrätt. Det nya *första stycket*, som motsvarar det nuvarande andra stycket, ändras i enlighet härmed.

Vid överklagande till kammarrätt krävs, liksom enligt nuvarande ordning, prövningstillstånd. Det framgår av det nya *andra stycket*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.4 Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

68 §

Regeringen eller *den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för *viss tid dem som ska* tjänstgöra som tekniskt sakkunniga ledamöter i tingsrätt och hovrätt. *Om det medan en tekniskt sakkunnig ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.*

Rättens ordförande utser bland de förordnade för varje särskilt mål dem som *ska ingå* i rätten. *Detta ska ske med beaktande av vilken teknisk sakkunskap som behövs och övriga förhållanden i det enskilda målet.*

I paragrafen finns bestämmelser om tekniskt sakkunniga ledamöter i mål enligt patentlagen.

Första stycket anpassas till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579).

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

2 §

Regeringsrätten prövar

1. överklagande av kammarrätts beslut enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291),
2. överklagande av annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag görs hos domstolen, *och*
3. ansökningar om resning och återställande av försutten tid i andra fall än som anges i 8 §.

I 14 kap. 9 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716) finns bestämmelser om att Regeringsrätten i vissa fall prövar om beslut om förvar ska bestå. I 19 kap. 13 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) och 17 kap. 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse finns bestämmelser om att talan om onödigt uppehållande av ärende i vissa fall ska väckas hos Regeringsrätten.

I paragrafen finns bestämmelser om Regeringsrättens behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen i *första stycket andra punkten* att Regeringsrätten prövar överklagande av annat beslut i förvaltningsärende enligt instruktion för kammarrätterna, tas bort eftersom den inte längre är aktuell.

Sista meningen i *andra stycket* är ny. I meningen erinras om att det finns särskilda bestämmelser om s.k. dröjsmålstanan i 19 kap. 13 a § försäkringsrörelselagen (1982:713) och 17 kap. 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Bestämmelserna i nämnda paragrafer innebär att sådan talan, när den avser handläggning hos regeringen, ska väckas hos Regeringsrätten, se författningskommentarerna till dessa paragrafer.

Paragrafen ändras också i redaktionellt hänseende.

8 §

Kammarrätt prövar

1. överklagande som enligt lag eller annan författning görs hos domstolen,

2. mål enligt lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. i den utsträckning som är föreskrivet i den lagen,

3. sådana ansökningar om resning i mål eller ärenden som enligt 11 kap. 11 § regeringsformen ska prövas av förvaltningsdomstol, om målet eller ärendet slutligt avgjorts av en förvaltningsrätt eller förvaltningsmyndighet, *och*

4. ansökningar om återställande av försutten tid för överklagande eller därmed jämförbar åtgärd till förvaltningsrätt, kammarrätt eller förvaltningsmyndighet.

Regeringen meddelar föreskrifter om kammarrätternas domkretsar.

I paragrafen finns bestämmelser om behörighet för kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Den bestämmelse i paragrafens nuvarande lydelse som finns i *första stycket* femte punkten att kammarrätten som första domstolsinstans prövar vissa mål om s.k. dröjsmålstalan tas bort. En dröjsmålstalan kan således bli föremål för prövning av kammarrätt endast efter överklagande enligt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen.

11 §

En kammarrätt får vara indelad i avdelningar. Chef för en avdelning är presidenten eller en lagman.

Bestämmelser om särskild sammansättning av kammarrätt vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152), lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram och lagen (2003:381) om elektronisk kommunikation. Bestämmelser om särskild sammansättning vid behandling av mål *om laglighetsprövning* finns i 13 a §.

I paragrafen finns bestämmelser om bl.a. kammarrätts indelning i avdelningar.

Bestämmelsen i *första stycket* att regeringen får bestämma att en avdelning ska vara förlagd till någon annan ort än den där domstolen har sitt säte tas bort eftersom den inte längre är aktuell.

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

12 §

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får *inte ingå* i rätten.

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän *ska* ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får *inte ingå* i rätten.

Om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder sedan handläggningen har påbörjats, är rätten ändå domför.

Kammarrätt är domför utan nämndemän

1. vid prövning av överklagande av beslut som *inte* innebär att målet avgörs,

2. vid förordnande rörande saken i avvaktan på målets avgörande samt vid annan åtgärd som avser endast måls beredande,

3. vid beslut varigenom domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak.

Handläggs ett mål som avses i andra stycket gemensamt med ett annat mål, får nämndemän delta vid handläggningen även av det senare målet.

Bestämmelser om domförhet vid behandling av vissa mål finns i fastighetstaxeringslagen (1979:1152) och lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Bestämmelser om domförhet vid behandling av mål om laglighetsprövning finns i 13 a §.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är kammarrätten domför med två *lagfarna* ledamöter, om de är ense om slutet. Detsamma gäller vid behandling av andra frågor i mål där prövningstillstånd krävs för prövning av *ett* överklagande, om frågorna behandlas före eller i samband med frågan om prövningstillstånd. Vid

behandling av en fråga om avvisning av ett överklagande på grund av att det har kommit in för sent är kammarrätten domför med två *lagfarna* ledamöter, om de är ense om slutet.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren domare.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om åtgärderna inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av en annan *anställd* i kammarrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. *Regeringen meddelar närmare föreskrifter* om detta.

I paragrafen finns bestämmelser om domförhet i kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

I paragrafens *tredje stycke*, som är nytt, införs regler som medför att kammarrätt kan fortsätta handläggningen även om någon i rätten får förhinder sedan handläggningen har påbörjats. I de fall där kammarrätt består av tre lagfarna ledamöter kommer kammarrätten att fortsätta vara domför även om en av dem får förhinder. I de fall där kammarrätt består av tre lagfarna ledamöter och två nämndemän kommer kammarrätten att fortsätta vara domför även om en av de lagfarna ledamöterna eller en av nämndemännen får förhinder. Bestämmelsen medger inte att handläggningen fortsätter, om såväl en lagfaren ledamot som en nämndeman får förhinder. Med förhinder avses i detta sammanhang inte detsamma som laga förfall. Förhinder föreligger oberoende av orsaken till att ledamoten avträtt från vidare deltagande i förhandlingen (jfr NJA 2008 s 1184).

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

13 a §

Kammarrätt ska vid behandling av mål om laglighetsprövning enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900) bestå av tre lagfarna ledamöter och två sådana särskilda ledamöter som anges i 13 b §.

Om en av de särskilda ledamöterna får förhinder sedan handläggningen har påbörjats är rätten ändå domför, om tre av de kvarvarande ledamöterna är ense om slutet.

Kammarrätt är domför utan de särskilda ledamöterna i sådana fall som anges i 12 § *fyärde* stycket 1-3 samt vid prövning av mål som är av enkel beskaffenhet.

I paragrafen finns bestämmelser om särskild sammansättning i kammarrätt vid behandling av mål om laglighetsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

I *andra stycket*, som är nytt, finns en bestämmelse om kammarrätts domförhet om en av de särskilda ledamöterna i mål om laglighetsprövning får förhinder sedan handläggningen påbörjats. Rätten är domför om tre av de kvarvarande ledamöterna är ense om slutet. Motsvarande bestämmelse finns i 22 kap. 4 § fastighetstaxeringslagen.

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

13 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid särskilda ledamöter för varje kammarrätt. De särskilda ledamöterna ska ha god kännedom om kommunal verksamhet. Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Kammarrätten fördelar tjänstgöringen mellan de särskilda ledamöterna efter samråd med dem.

I paragrafen finns bestämmelser om särskilda ledamöter i kammarrätt i mål om laglighetsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

Av ändringen i *första stycket* framgår att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i kammarrätt till en myndighet. I övrigt anpassas stycket till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579), vilket bl.a. innebär att nuvarande andra stycket utgår.

15 §

I förvaltningsrätt ska det finnas *en* lagman.

Om regeringen inte bestämmer något annat ska det i en förvaltningsrätt även finnas en eller flera rådmän. I de förvaltningsrätter som regeringen bestämmer ska det också finnas en eller flera chefsrådmän.

Lagman, chefsrådman och rådmän ska vara lagfarna. De utnämns av regeringen.

I paragrafen finns bestämmelser om bl.a. lagfarna domare i förvaltningsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Bestämmelsen i *första stycket* att en förvaltningsrätt och en tingsrätt på samma ort, som en del i en administrativ samverkan, får ha gemensam lagman tas bort.

Övriga ändringar är endast språkliga.

17 b §

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid* särskilda ledamöter för varje förvaltningsrätt. De särskilda ledamöterna *ska* ha god kännedom om kommunal verksamhet. *Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.*

Förvaltningsrätten fördelar tjänstgöringen mellan de särskilda ledamöterna efter samråd mellan dem.

I paragrafen finns bestämmelser om särskilda ledamöter i förvaltningsrätt i mål om laglighetsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

Av ändringen i *första stycket* framgår att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i förvaltningsrätt till en myndighet.

I övrigt anpassas paragrafen till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579), vilket bl.a. innebär att nuvarande andra stycket utgår.

20 §

Valbar till nämndeman i kammarrätt och förvaltningsrätt är varje svensk medborgare som är folkbokförd i det län eller den del av länet som hör till kammarrättens eller förvaltningsrättens domkrets och som inte är underårig eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Anställd vid domstol, Skatteverket, Försäkringskassan, *Migrationsverket* eller *Transportstyrelsen* får inte vara nämndeman. Detsamma gäller lagfaren domare, åklagare, polisman och advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta samt ledamot av skattemynd.

Nämndeman i förvaltningsrätt får inte samtidigt vara nämndeman i kammarrätt.

Till nämndeman bör endast den utses som med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter är lämplig för uppdraget.

Den som har fyllt sextio år eller uppger något giltigt hinder är inte skyldig att ta emot uppdrag som nämndeman. Den som har avgått som nämndeman är inte skyldig att ta emot nytt uppdrag förrän efter fyra år.

Domstolen prövar självmant den valdes behörighet.

I paragrafen finns bestämmelser om nämndemän. Övervägandena finns i avsnitt 13.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den krets av personer som är uteslutna från valbarhet till nämndeman utökas med anställda vid Migrationsverket och Transportstyrelsen. Bestämmelsen som föreskriver att anställd vid länsstyrelse eller under länsstyrelse lydande myndighet inte får vara nämndeman tas bort.

18.6 Förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

3 §

En ansökan, ett överklagande, en anmälan, en underställning och varje annan åtgärd som inleder ett mål ska vara skriftlig.

En *ansökan* eller ett *överklagande* från en enskild *ska* innehålla uppgift om hans *eller hennes*

1. yrke samt personnummer eller organisationsnummer,
2. postadress och adress till arbetsplats samt i förekommande fall annan adress där han *eller hon* kan anträffas för delgivning genom stämningsman,
3. telefonnummer till bostaden och arbetsplatsen dock att nummer avseende hemligt telefonabonnemang behöver uppges endast om rätten begär det, *samt*
4. förhållanden i övrigt av betydelse för delgivning med honom *eller henne*.

Om den enskildes talan *förs* av ställföreträdare, *ska* motsvarande uppgifter lämnas även om denne. Har den enskilde vidtalat ett ombud att företräda honom *eller henne*, *ska* ombudets namn, postadress och telefonnummer anges.

En *ansökan* eller ett *överklagande* från en enskild *ska* dessutom innehålla uppgifter om enskild motpart, om sådan finns, i de hänseenden som anges i andra och tredje styckena. Uppgift om motpartens eller dennes ställföreträdarens yrke, arbetsplats, telefonnummer och ombud behöver lämnas endast om uppgiften utan särskild utredning är tillgänglig för den enskilde. Saknar motparten känd adress, *ska* uppgift lämnas om den utredning som gjorts för att fastställa detta.

Uppgifter som avses i andra–fjärde styckena *ska* gälla förhållandena när uppgifterna lämnas till rätten. Ändras något av dessa förhållanden eller är en uppgift ofullständig eller felaktig, *ska* det utan dröjsmål anmälas till rätten.

I paragrafen finns bestämmelser om hur ett mål i förvaltningsdomstol inleds och bestämmelser om vilka kontakt-

uppgifter som parterna ska lämna till rätten. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Kravet på egenhändigt undertecknande av en enskilds ansökan eller överklagande i *andra stycket* tas bort. Det innebär att även enskilda kan använda telefax eller e-post för en ansökan eller ett överklagande. I 44 § tredje stycket FPL finns en bestämmelse om att rätten vid behov får begära att ett meddelande som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling, se kommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

5 §

Om en ansökan eller ett överklagande innehåller en sådan brist att handlingen inte kan läggas till grund för prövning i sak, ska rätten förelägga sökanden eller klaganden att inom viss tid avhjälpa bristen vid påföljd att hans eller hennes talan annars inte tas upp till prövning. Detsamma gäller om ansökan eller överklagandet inte uppfyller föreskrifterna i 3 §, om inte bristen är av ringa betydelse för frågan om delgivning.

I paragrafen finns bestämmelser om att rätten ska förelägga en sökande eller klagande att inom viss tid avhjälpa vissa brister i en ansökan eller i ett överklagande.

Paragrafen ändras endast språkligt.

6 §

Ett mål tas inte upp till prövning, om en ansökan, ett överklagande eller en annan åtgärd som inleder ett mål, inte skett inom föreskriven tid.

I paragrafen finns en bestämmelse om att ett mål inte tas upp till prövning om överklagande m.m. inte skett inom föreskriven tid. Paragrafen ändras endast språkligt.

6 a §

Ett överklagande ges *in till* den myndighet som har meddelat det beslut som överklagas.

Överklagandet ska ha kommit in inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Om klaganden är en enskild och ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt har meddelats vid en muntlig förhandling eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag förvaltningsrättens eller kammarrättens beslut meddelades.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.2.

Andra stycket motsvarar nuvarande första stycket andra meningen första ledet.

I tredje – fjärde styckena, som är nya, finns bestämmelser om utgångspunkten för beräkning av tiden för överklagande av förvaltningsdomstols beslut. Tredje stycket avser enskild klagande i sådana fall en förvaltningsrätt eller kammarrätt har meddelat beslutet vid en muntlig förhandling eller vid en sådan förhandling har angett när beslutet kommer att meddelas. Utgångspunkten för beräkning av överklagandetiden är i dessa fall dagen för beslutet och inte den dag då klaganden fick del av beslutet. Fjärde stycket avser klaganden som företräder det allmänna och utgör ett undantag från andra stycket. Det motsvarar nuvarande första stycket andra meningen andra ledet.

Paragrafens nuvarande andra – fjärde stycke flyttas till en ny 6 b §.

Övriga ändringar är endast språkliga.

6 b §

Den myndighet som har meddelat det beslut som överklagas prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, ska myndigheten avvisa det.

Överklagandet ska dock inte avvisas, om förseningen beror på att myndigheten har lämnat klaganden en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet ska inte heller avvisas, om det inom överklagandetiden har kommit in till den domstol som ska pröva överklagandet. I ett sådant fall ska domstolen vidarebefordra överklagandet till den myndighet som har meddelat beslutet och samtidigt lämna uppgift om vilken dag överklagandet kom in till den högre instansen.

Om överklagandet inte avvisas enligt denna paragraf, ska den myndighet som har meddelat beslutet överlämna det och övriga handlingar i ärendet till den domstol som ska pröva överklagandet. Detta gäller dock inte när överklagandet förfaller enligt 28 § förvaltningslagen (1986:223).

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om rättidsprövning av överklagande.

Bestämmelserna motsvarar nuvarande 6 a § andra – fjärde stycket.

7 §

Finner en förvaltningsrätt eller kammarrätt i samband med att ett mål inleds att den saknar behörighet att handlägga målet men att en annan motsvarande domstol är behörig, ska handlingarna i målet lämnas över till den domstolen, om det inte finns något skäl mot det. Handlingarna ska anses ha kommit in till den senare domstolen samma dag som de kom in till den domstol som först tog emot handlingarna.

I paragrafen finns bestämmelser om överlämnande av mål från en obehörig förvaltningsrätt eller kammarrätt till en behörig motsvarande domstol. Övervägandena finns i avsnitt 4.1.2.

Bestämmelsen ändras på så sätt att kravet på att inhämta samtycke från den som har inlett ett mål tas bort. Detta innebär inte att domstolen i det enskilda fallet är förhindrad att inhämta

den enskildes inställning till ett överlämnande. Om den enskilde invänder mot att handlingarna i målet överlämnas kan detta alltjämt utgöra ett skäl mot överlämnande.

Övriga ändringar är endast språkliga.

8 §

Rätten *ska se till* att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. *Genom frågor och påpekanden ska domstolen försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.*

Rätten ska se till att inget onödigt dras in i målet. Överflödigt utredning får avvisas.

I paragrafen finns bestämmelser om rättens utrednings-skyldighet, den s.k. officialprincipen. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Genom den nya ordalydelsen i *första och andra styckena* tydliggörs på vilket sätt som domstolens processledande verksamhet bör bedrivas och rättens ansvar för att inget onödigt dras in i målet. Bestämmelsen i andra stycket att rätten vid behov anvisar hur utredningen bör kompletteras tas bort. Bestämmelserna utformas med reglerna i rättegångsbalken som förebild (43 kap. 4 § andra stycket, 46 kap. 4 § andra stycket och 35 kap. 7 §). Ändringarna är inte avsedda att i sak ändra den nuvarande omfattningen av officialprincipen.

10 §

En ansökan, ett överklagande eller en annan handling som inleder ett mål och det som hör till den ska skickas eller lämnas till motparten. Han eller hon ska föreläggas att svara inom viss tid vid påföljd att målet ändå kan komma att avgöras.

Underrättelse enligt första stycket behövs inte,

1. om det inte finns anledning anta att talan kommer att bifallas helt eller delvis,

2. om underrättelse annars är uppenbart onödig,

3. om motparten är en förvaltningsmyndighet och en underrättelse är onödig eller

4. om det kan befaras att underrättelse skulle avsevärt försvåra genomförandet av beslut i målet.

I paragrafen finns bestämmelser om kommunikering med motpart av de handlingar som inleder ett mål.

I *första stycket* tas uttrycket ”annan mot vilken åtgärd ifrågasätts” bort (jfr. 15 § ÄL). Även i övrigt görs endast språkliga ändringar.

11 §

Den *part* som *har* förelagts att svara *ska* göra det skriftligen, om *inte* rätten förordnar att svaret får lämnas vid *en* muntlig förhandling.

Parten ska i svaret ange om han eller hon medger eller bestrider yrkandena i målet eller, om målet har inletts genom en anmälan eller en underställning, den åtgärd som målet gäller. Om *parten* bestrider *yrkandena* eller *åtgärden*, *ska* han eller hon ange skälen för detta och de bevis som åberopas.

Svaret ska innehålla uppgift om vilket mål det avser.

I paragrafen finns bestämmelser om yttrande från motparten.

Paragrafen ändras endast språkligt.

17 §

Vid *en* muntlig förhandling *ska* det antecknas vad som förekommer vid denna när det gäller yrkanden, medgivanden, bestridanden, åberopanden, invändningar och erkännanden samt den utredning som läggs fram vid förhandlingen.

I paragrafen finns bestämmelser om dokumentation i samband med muntlig förhandling. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Kravet på att det vid en muntlig förhandling ska upprättas protokoll tas bort. I stället anges i paragrafen vad som ska antecknas. Om anteckningarna vid en muntlig förhandling görs i ett protokoll eller i någon annan form får rätten avgöra. Anteckningar ska göras om vad som förekommer vid förhandlingen när det gäller yrkanden, medgivanden, bestridan-

den, åberopanden, invändningar och vitsordanden samt om den utredning som läggs fram vid förhandlingen. Att åberopanden ska antecknas innebär formellt sett en nyhet. Det äldre uttrycket "vitsordande" ersätts av det modernare "erkännande". Någon redogörelse över "förhandlingens gång" behöver inte antecknas.

28 §

Domstol som har att pröva *ett överklagande* kan förordna att det överklagade beslutet, om det *annars skulle gälla* omedelbart, tills vidare *inte ska gälla* och även i övrigt förordna rörande saken.

I paragrafen finns bestämmelser om inhibition och övriga interimistiska beslut.

Paragrafen ändras endast språkligt.

31 §

Ett beslut genom vilket rätten avgör målet ska skickas till parterna. Om det finns en skiljaktig mening ska den bifogas.

Ett beslut som kan överklagas ska innehålla upplysning om hur ett överklagande går till. Krävs prövningstillstånd i högre rätt, ska beslutet innehålla uppgift om det och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

I paragrafen finns bestämmelser om att rättens avgörande m.m. ska skickas till parterna, att beslut ska innehålla upplysning om hur överklagande går till och i vissa fall uppgifter om prövningstillstånd.

Paragrafen ändras endast språkligt och redaktionellt.

33 §

Förvaltningsrätts beslut överklagas hos kammarrätt. Kammarrätts beslut överklagas till Regeringsrätten.

Ett beslut får överklagas av den som det angår, om det gått honom eller henne emot.

Kammarrätts beslut att meddela prövningstillstånd får inte överklagas.

*Om ett överklagande eller en begäran om omprövning har avvisats därför att överklagandet eller begäran har kommit in för sent och rätten efter överklagande har prövat *avvisningsbeslutet* eller vägrat prövningstillstånd i fråga om ett sådant överklagande, får rättsens beslut inte överklagas.*

I paragrafen finns bestämmelser om instansordningen och om rätten att överklaga domstolsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.3.

Fjärde stycket behandlar det fallet att en myndighet eller en förvaltningsrätt har avvisat ett överklagande för att detta har kommit in för sent och att detta avvisningsbeslut har överklagats till allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen innebär att domstolens beslut, varigenom överklagandet prövas eller prövningstillstånd vägras, inte får överklagas. Ändringen innebär att detsamma ska gälla i de fall då myndighetens beslut att avvisa en begäran om omprövning överklagas till förvaltningsdomstol.

Övriga ändringar är endast språkliga.

34 a §

För de mål det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att *kammarrätt ska* pröva ett överklagande av ett beslut som *förvaltningsrätt* meddelat i målet. Detsamma gäller *förvaltningsrätts* beslut i en fråga som har ett direkt samband med ett sådant mål. Sådant tillstånd *krävs* dock inte när talan förs av Riksdagens ombudsmän eller Justiekanslern.

Prövningstillstånd *ska* meddelas om

1. *det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,*

2. *det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,*

3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller

4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss del av ett beslut, om utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade beslutet.

Meddelas inte prövningstillstånd står förvaltningsrättens beslut fast. En upplysning om detta *ska* tas in i kammarrättens beslut.

I paragrafen finns bestämmelser om prövningstillstånd i kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.1.

Ändringarna i *andra stycket* avser grunderna för meddelande av prövningstillstånd i kammarrätt. Förutsättningarna för att meddela prövningstillstånd i s.k. ändringsfall preciseras (första punkten). Prövningstillstånd ska meddelas om det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten kommit till. Avsikten är att ett relativt lågt krav ska gälla vid bedömningen av om en prövning av saken i kammarrätten skulle kunna leda till en ändring av förvaltningsrättens avgörande (jfr prop. 2004/05:131 s. 260). Vidare tillkommer en möjlighet att meddela prövningstillstånd i s.k. granskningsfall (andra punkten). Denna tillståndsgrund kan framför allt komma att tillämpas om det finns svårigheter att vid tillståndsprövningen bedöma förvaltningsrättens avgörande i sakfrågorna.

I det nya *tredje stycket* införs en möjlighet för kammarrätten att meddela partiellt prövningstillstånd (jfr a. prop. s. 261). Ett sådant prövningstillstånd begränsas till en viss del i ett överklagat beslut. En förutsättning för att meddela partiellt prövningstillstånd är att utgången i den del som prövas inte kan komma att påverka övriga delar av det överklagade avgörandet. Som exempel på frågor som kan lämpa sig för partiellt prövningstillstånd kan nämnas beräkningen av en socialförsäkringsförmån eller frågan om disciplinpåföljd i ett mål enligt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Första och fjärde styckena ändras endast språkligt.

35 §

Ett överklagande av *kammarrätts* beslut i ett mål som har *inletts i* kammarrätten genom överklagande, underställning eller ansökan prövas av Regeringsrätten endast om Regeringsrätten har meddelat prövningstillstånd.

Vad som sägs i första stycket gäller inte

1. talan som Riksdagens ombudsmän eller Justitiekanslern för i mål om disciplinansvar eller om återkallelse eller begränsning av behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården, tandvården eller detaljhandeln med läkemedel eller djurens hälso- och sjukvård,

2. talan som Justitiekanslern för i mål enligt kreditupplysningslagen (1973:1173), inkassolagen (1974:182) eller lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om krav på prövningstillstånd i Regeringsrätten.

Bestämmelsen i det nuvarande andra stycket om konsekvenserna av att Regeringsrätten inte meddelar prövningstillstånd flyttas till 36 a § tredje stycket.

Övriga ändringar är endast språkliga.

36 §

Prövningstillstånd meddelas

1. om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att *överklagandet* prövas av Regeringsrätten eller

2. om det *finns* synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, får prövningstillstånd meddelas även i övriga mål.

Paragrafen innehåller bestämmelser om grunderna för prövningstillstånd i Regeringsrätten (jfr. 54 kap. 10 § RB).

Ändringen i *andra stycket* innebär en viss utvidgning av möjligheten att meddela prövningstillstånd även i övriga mål, då sådant tillstånd meddelats i ett av två eller flera likartade mål. En motsvarande bestämmelse för Högsta domstolen finns i 54 kap. 10 § andra stycket RB.

Bestämmelsen i nuvarande tredje stycket som föreskriver att ett prövningstillstånd i Regeringsrätten kan begränsas till en viss del av målet flyttas till 36 a §.

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

36 a §

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet.

I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett prövningstillstånd som har begränsats enligt första stycket får Regeringsrätten förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

I den utsträckning prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande, ska det överklagade beslutet stå fast. En upplysning om detta ska tas in i Regeringsrättens beslut.

Paragrafen, som är ny, reglerar partiellt prövningstillstånd i Regeringsrätten. Övervägandena finns i avsnitt 11.1.2.

Av *första stycket* framgår att Regeringsrätten får begränsa ett prövningstillstånd till att gälla inte bara en viss del av målet (jfr nuvarande 36 § tredje stycket) utan även en isolerad prejudikatfråga. Detta överensstämmer med vad som gäller för Högsta domstolen (54 kap. 11 § första stycket RB).

Enligt *andra stycket* får Regeringsrätten i samband med att ett partiellt prövningstillstånd meddelas förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt helt eller delvis vilande. Även detta överensstämmer med vad som gäller för Högsta domstolen (54 kap. 11 § andra stycket RB).

Enligt *tredje stycket*, som väsentligen motsvarar bestämmelsen i nuvarande 35 § andra stycket, ska ett till Regeringsrätten överklagat beslut stå fast i den utsträckning som prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande. En upplysning om detta ska tas in i Regeringsrättens beslut.

36 b §

Om Regeringsrätten med tillämpning av bestämmelserna i 36 a § har prövat en prejudikatfråga får domstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på kammarrättens bedömning eller, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling.

Paragrafen, som är ny, reglerar Regeringsrättens handlingsalternativ om den prövat en prejudikatfråga och ytterligare prövning krävs. Övervägandena finns i avsnitt 11.1.

Regeringsrätten kan, helt eller delvis, grunda sitt avgörande på kammarrättens bedömning och alltså avstå från en egen bedömning av sakförhållandena. I andra fall kan Regeringsrätten, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling. Regeringsrätten kan också göra en helt egen bedömning.

44 §

En handling anses ha kommit in till *domstolen* den dag då handlingen eller *en* avi om betald postförsändelse *som innehåller* handlingen anlänt till rätten eller kommit *en* behörig tjänsteman till handa. Underrättas *domstolen* särskilt om att *ett meddelande* till rätten anlänt till *ett telebefordringsföretag*, anses *meddelandet* ha kommit in redan när under rättelsen nått *en* behörig tjänsteman.

Kan det *antas* att handlingen eller *en* avi om denna *en* viss dag *har lämnats* i *domstolens* kansli eller avskilts för rätten på *postkontor*, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit *en* behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

Rätten får begära att ett meddelande som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom *en i original* undertecknad handling. *Har rätten begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får rätten bortse från meddelandet.*

I paragrafen finns dels bestämmelser om när en handling ska anses ha kommit in till rätten, dels bestämmelser som behandlar det fallet att en handling saknar avsändarens underskrift i original. Enligt den föreslagna lydelsen av 3 § FPL är utgångspunkten inte längre att t.ex. ett överklagande ska vara egenhändigt undertecknat. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.2.

Första och andra styckena moderniseras bl.a. genom att det äldre uttrycket "telegram eller annat meddelande" ersätts av det teknikneutrala uttrycket "meddelande".

Enligt *tredje stycket* får rätten begära att en handling som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av den uppgivne avsändaren genom *en i original* undertecknad handling. En bekräftelse torde behövas främst i de fall där rätten av något skäl har en anledning att misstänka att t.ex. den verkliga avsändaren inte är den angivne avsändaren. Om rätten har begärt en bekräftelse men inte fått någon, får rätten bortse från meddelandet. Begär rätten en bekräftelse behöver rätten samtidigt underrätta den uppgivne avsändaren om att rätten kan komma att lämna meddelandet utan vidare åtgärd, om det inte bekräftas med en handling som är egenhändigt undertecknad.

Bestämmelserna motsvarar 33 kap. 3 § tredje stycket RB och 44 § tredje stycket ÄL.

48 §

Den som för talan i mål får anlita ombud eller biträde.

I fråga om ombud eller biträde gäller 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket rättegångsbalken.

I fråga om fullmakt för ombud tillämpas 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken. En skriftlig fullmakt behöver dock inte uppvisas annat än om rätten anser att det behövs.

I paragrafen finns bestämmelser om ombud och biträde. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.2 och 6.2.2.

I *andra stycket* görs en hänvisning till vissa regler om ombud i rättegångsbalken som ska gälla även för ombud som uppträder i allmän förvaltningsdomstol. Hänvisningen till 12 kap. 2 § RB innebär bl.a. att ett ombud eller biträde ska vara en fysisk person som med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet är lämplig för uppdraget och som behärskar det svenska språket, är över 18 år, inte i konkurstillstånd och inte har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. En juridisk person kan alltså inte vara ombud. Frågan om ombudet är lämpligt får bedömas från fall till fall allt efter sakens karaktär och det förlopp som processen kan förväntas att få. Om målet inte är komplicerat, finns det inte anledning att ställa alltför höga krav på den som vill vara ombud eller biträde. I enklare fall möter det normalt inte något hinder att en nära anhörig utan särskild juridisk skolning eller någon annan allmänt förständig person uppträder som ombud. Den som parten anlitar bör dock ha relativt goda språkkunskaper, i synnerhet om det kan bli aktuellt att hålla muntlig förhandling i målet. Den det gäller behöver inte lägga fram någon utredning om sina kvalifikationer annat än om domstolen i undantagsfall skulle begära detta. Hänvisningen till 12 kap. 3 § RB diskvalificerar bl.a. rättsbildade befattningshavare vid domstol, åklagare, kronofogdar och vissa nämndemän. Hänvisningen till 12 kap. 4 § RB diskvalificerar den som står i

visst släktskapsförhållande till domaren eller som tidigare i saken har företrätt motparten eller dömt i saken. Hänvisningarna till 12 kap. 5 § och 6 § andra stycket RB ersätter motsvarande bestämmelser som finns i de nuvarande andra och tredje styckena.

I *tredje stycket* görs en hänvisning till vissa regler i rättegångsbalken om fullmakt för ombud som ska gälla även i allmän förvaltningsdomstol. Det anges också att en skriftlig fullmakt inte behöver uppvisas annat än om rätten anser att det behövs. Såvitt gäller advokater och anställda på advokatbyråer finns det sällan anledning att kräva in en fullmakt eftersom sådana personer är ställda under ett särskilt disciplinansvar. Ett ombud som inte på domstolens begäran genast kan presentera en fullmakt ska få viss tid på sig för att skaffa fram den. Hänvisningen till 12 kap. 9 § första stycket och 12 kap. 12 § första stycket RB ersätter 49 § första stycket FPL. Hänvisningen till 12 kap. 9 § andra stycket RB ersätter 49 § andra stycket FPL. Stycket motsvarar 47 § andra stycket andra – tredje meningen ÄL.

18.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar

75 §

Beslut av Finansinspektionen enligt denna lag får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. *Beslut* i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om verksamhetens drivande enligt 71 § åttonde stycket ska gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Det nuvarande första stycket, som innebär att vissa beslut av Finansinspektionen överklagas till kammarrätten, tas bort. I fortsättningen ska dessa beslut, liksom inspektionens övriga överklagbara beslut enligt lagen, överklagas till förvaltningsrätt. Det nya *första stycket*, som motsvarar det nuvarande andra stycket, ändras i enlighet härmed.

Vid överklagande till kammarrätt krävs, liksom enligt nuvarande ordning, prövningstillstånd. Det framgår av det nya *andra stycket*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.8 Förslaget till lag om ändring i oljekrislagen (1975:197)

23 §

Beslut av myndighet enligt 3-5 och 14-16 §§ får överklagas hos regeringen. *Sådana beslut gäller omedelbart om inte annat anges.*

Beslut av myndighet om ersättning enligt 17 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att beslut om ersättning inte längre ska överklagas till kammarrätt utan till förvaltningsrätt.

Av *tredje stycket*, som är nytt, framgår att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1975:1083) om uppgiftsskyldighet rörande mottagande av olja

7 §

Sjöfartsverkets beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut av Sjöfartsverket. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Ändringarna i *första stycket* innebär att Sjöfartsverkets beslut inte längre ska överklagas till kammarrätt utan till förvaltningsrätt.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt.

18.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten

17 §

I fråga om överklagande av ett slutligt beslut av Patentbesvärsrätten finns bestämmelser i patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (1960:644), namnlagen (1982:670), lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden samt i växtförädlarrättslagen (1997:306).

Ett beslut av Patentbesvärsrätten, som inte är slutligt, får överklagas endast i samband med överklagande av beslut i själva målet. Ett beslut får dock överklagas särskilt när rätten har

1. ogillat invändning om jäv mot ledamot av rätten eller invändning om att hinder föreligger för talans prövning,

2. avvisat ombud eller biträde,

3. utdömt vite eller straff för underlåtenhet att iaktta föreläggande eller ålagt vittne eller sakkunnig att ersätta kostnad som vållats genom försummelse eller tredska,

4. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet,

5. utlåtit sig i annat fall än som avses i 4 i fråga som gäller rättshjälp.

Ett sådant särskilt överklagande som avses i andra stycket får göras av den som beslutet angår, om det har gått honom *eller henne* emot. Beslutet överklagas till Regeringsrätten. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 a och 6 b §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291) och i 35–37 §§ samma lag om överklagande av *kammarrätts* beslut. Patentbesvärslagens beslut *ska* innehålla uppgift om att det krävs *prövningstillstånd* i Regeringsrätten och om de grunder på vilka ett sådant tillstånd meddelas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande.

I tredje stycket införs en hänvisning även till den föreslagna 6 b § FPL.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.11 Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

50 §

Beslut om föreläggande av vite enligt denna lag *får överklagas endast* i samband med *överklagande av beslut* om utdömande av vitet.

Beslut om åtgärd enligt 47 § andra stycket eller länsstyrelses beslut om handräckning enligt 48 § tredje stycket *får överklagas* hos *allmän förvaltningsdomstol*. Sådant beslut *gäller omedelbart*, om *inte något annat anges* i beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande.

Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att beslut om åtgärd enligt 47 § andra stycket eller länsstyrelses beslut om

handräckning enligt 48 § tredje stycket inte längre ska överklagas till kammarrätt utan till förvaltningsrätt.

Av *tredje stycket*, som är nytt, framgår att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.12 Förslaget till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)

21 kap. 10 §

Nämndemän som avses i 8 § utses för tiden från och med den 1 juli det år, då allmän fastighetstaxering äger rum av hyreshus-, industri-, elproduktions- och specialenheter, till och med den 30 juni det år då sådan taxering sker nästa gång. En nämndeman har dock rätt att avgå efter tre år.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar värderingsteknisk ledamot för den tid som anges i första stycket. Avgår en sådan person under den tid, för vilken han eller hon har blivit utsedd, får en annan person förordnas för den tid som återstår. Om det medan en värderingsteknisk ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

I paragrafen finns bestämmelser om värderingstekniska ledamöter i förvaltningsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

I *andra stycket* anges att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna värderingstekniska ledamöter i förvaltningsrätt till en myndighet. I övrigt anpassas stycket till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579).

22 kap. 2 §

Överklagande får inte ske av förvaltningsrätts beslut som avser

1. frågor som avses i 20 kap. 6 §, eller
2. beslut om besiktning enligt 18 kap. 30 §.

I paragrafen anges att vissa beslut av förvaltningsrätt inte kan överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.3.

Den nuvarande punkten 1 – som avser beslut av Skatteverket att avvisa en begäran om omprövning såsom för sent inkommen – upphävs med anledning av att 33 § fjärde stycket FPL i dess föreslagna nya lydelse innehåller ett motsvarande överklagandeförbud. Punkterna 1 och 2 motsvarar punkterna 2 och 3 i paragrafens nuvarande lydelse.

22 kap. 3 §

Bestämmelserna i 6 kap. 8 § tredje stycket samt 9 a, 14 och 17–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller i tillämpliga delar för mål enligt denna lag. Vad som i taxeringslagen sägs om skattskyldig *ska* gälla fastighetsägare.

Paragrafen innehåller en hänvisning till bestämmelser i taxeringslagen (1990:324). Hänvisningen till 6 kap. 13 § TL tas bort eftersom den paragrafen upphävs. Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL.

Övrig ändring är endast språklig.

22 kap. 5 §

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för *viss tid* för varje kammarrätt minst nio och högst tjugo i *praktiskt arbete erfarna* personer med god kännedom om fastighetsförhållanden i allmänhet att *tjänstgöra i* kammarrätten *som särskilda* ledamöter vid handläggning av mål om allmän eller förenklad fastighetstaxering. Av dessa personer *ska* i fråga om varje kammarrätt minst tre *ha* kunskap *om* värdering av produktiv skogsmark och växande skog, minst två *om* värdering av vattenfallsfastighet, minst två *om* värdering av lantbruksenhet i övrigt och minst två *om* värdering av annan taxeringsenhet än lantbruksenhet i övrigt. *Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.*

Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om särskilda ledamöter i kammarrätt vid handläggning av mål om fastighetstaxering. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

I *första stycket* anges att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i kammarrätt till en myndighet. I övrigt anpassas stycket till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579).

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.13 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

19 kap. 13 §

Finansinspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen för prövning får inte överklagas.

Andra beslut som inspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. Beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande eller om verksamhetens drivande enligt 11 § åttonde stycket ska gälla omedelbart.

Om överklagande av vissa beslut finns bestämmelser i 20 kap. 7 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Det nuvarande andra stycket, som innebär att vissa beslut av Finansinspektionen överklagas till kammarrätten, tas bort. I fortsättningen ska dessa beslut, liksom flertalet av inspektionens övriga beslut enligt lagen, överklagas till förvaltningsrätt.

Vid överklagande till kammarrätt krävs, liksom enligt nuvarande ordning, prövningstillstånd. Det framgår av det nya *tredje stycket*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

19 kap. 13 a §

Om beslut i ett ärende om koncession inte har meddelats sex månader efter det att ansökan gavs in, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 2 § inom tre månader, eller i ett ärende enligt 2 a kap. 3, 5 eller 6 §, inom en månad, får sökanden begära förklaring *av domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt. Om begäran avser handläggningen av ett regeringsärende ska den göras hos Regeringsrätten.

Lämnar domstolen en förklaring ska ansökan anses ha avslagits av regeringen eller Finansinspektionen om beslut inte har meddelats

- inom sex månader i ett ärende om koncession,
- inom tre månader i ett ärende enligt 2 a kap. 2 §, eller
- inom en månad i ett ärende enligt 2 a kap. 3, 5 eller 6 §.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen i *andra stycket* om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras så att sådan talan ska väckas i förvaltningsrätt och inte, som enligt nuvarande ordning, i kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt. Om talan avser handläggning av ett regeringsärende, ska dock talan väckas direkt hos Regeringsrätten.

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

18.14 Förslaget till lag om ändring i taxeringslagen (1990:324)

6 kap. 14 §

Om en part har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt, får även motparten ge in ett överklagande, trots att den för honom *eller henne* gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *ska* ges in inom en *vecka* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts

Återkallas eller förfaller det första överklagandet av någon annan anledning, förfaller också det senare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om parts rätt att anslutningsöverklaga i mål enligt taxeringslagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL. I *första stycket* ändras fristen för anslutningsöverklagande efter ett överklagande från en månad till en vecka.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram

21 §

Biografbyråns beslut enligt denna lag i frågor om granskning av film och videogram får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. I övrigt får byråns beslut enligt denna lag inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut av Statens biografbyrå. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Första stycket ändras så att beslut av Biografbyrån ska överklagas till förvaltningsrätt och inte, som enligt paragrafens nuvarande lydelse, till kammarrätt.

Vid överklagande av förvaltningsrätts beslut krävs prövningstillstånd. Det framgår av det nya *andra stycket*.

21 a §

Vid prövning av mål enligt denna lag ska förvaltningsrätt bestå av en lagfaren ledamot och två särskilda ledamöter. Av de särskilda ledamöterna ska en ha särskilda kunskaper om film och en i beteendevetenskap.

Första stycket gäller inte om något annat följer av 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om sammansättningen i förvaltningsrätt vid prövning av mål enligt lagen.

Av *första stycket* framgår att förvaltningsrätt vid prövning av mål enligt denna lag ska bestå av en lagfaren ledamot och två särskilda ledamöter. Kompetenskraven på de särskilda ledamöterna är desamma som gäller i kammarrätt enligt 22 §.

Av *andra stycket* följer att förvaltningsrätten är domför med endast en lagfaren ledamot i vissa fall. Hit hör bl.a. vidtagande av åtgärder för beredning av mål och andra beslut som inte innebär att mål avgörs slutligt samt avgörande av mål av enkel beskaffenhet.

23 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som särskilda ledamöter i förvaltningsrätt och kammarrätt vid handläggning av mål enligt denna lag. Av dessa personer ska i förvaltningsrätt respektive i kammarrätt hälften ha särskilda kunskaper om film och hälften ha särskilda kunskaper i beteendevetenskapliga ämnen. Om det medan en särskild ledamot deltar i behandlingen av ett mål inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet.

Den som ska tjänstgöra som särskild ledamot ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om särskilda ledamöter i förvaltningsrätt och kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

Eftersom mål enligt lagen föreslås prövas av förvaltningsrätt som första instans, se kommentaren till 21 §, föreslås i *första stycket* att särskilda ledamöter ska förordnas även till den domstolen. Vidare anges att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna särskilda ledamöter i förvaltningsrätt och kammarrätt till en myndighet. I övrigt anpassas paragrafen till vad som gäller för experter i mål enligt konkurrenslagen (2008:579).

18.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering

4 kap. 3 §

Beslut inom Riksbanken av annan än direktionen får överklagas till direktionen.

Beslut av direktionen i frågor om att förelägga vite eller bestämma särskild avgift får överklagas *hos allmän förvaltningsdomstol*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Riksbanken får bestämma att ett beslut *ska* gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut inom Riksbanken. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Andra stycket ändras så att beslut av direktionen ska överklagas till förvaltningsrätt och inte, som enligt paragrafens nuvarande lydelse, till kammarrätt.

Vid överklagande av förvaltningsrätts beslut krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska ta upp överklagandet till prövning. Det framgår av paragrafens nya *tredje stycke*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

54 §

Ett överklagande ska ges in till den arbetslöshetskassa eller myndighet som har meddelat beslutet. Överklagandet ska ha kommit in inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet eller, om Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen är klagande, inom två månader från beslutets dag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande.

Paragrafen ändras så att den omfattar endast beslut av en arbetslöshetskassa eller myndighet och inte, som enligt den nuvarande lydelsen, beslut av allmän förvaltningsdomstol. Som en följd därav tas arbetslöshetskassa bort i andra meningen. Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL.

Övriga ändringar är endast språkliga.

60 §

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller ett krav på prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Det nuvarande *andra stycket* tas bort. Det undantar en arbetslöshetskassas beslut från tillämpningen av 33 § fjärde stycket FPL. Den bestämmelsen ska alltså i fortsättningen tillämpas också i fråga om en arbetslöshetskassas beslut enligt förevarande lag. Det innebär att det inte går att överklaga ett beslut varigenom förvaltningsrätt har prövat ett beslut som kassan har fattat om att avvisa ett överklagande eller en begäran om omprövning därför att handlingen har kommit in för sent.

18.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor

102 §

Ett överklagande ska ges in till den arbetslöshetskassa eller myndighet som har meddelat beslutet. Överklagandet ska, om inte annat anges i 103 och 104 §§, ha kommit in inom två månader från den dag klaganden fick del av beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande.

Paragrafen ändras så att den omfattar endast överklagande av beslut av en arbetslöshetskassa eller myndighet och inte, som enligt den nuvarande lydelsen, beslut av allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL.

Övriga ändringar är endast språkliga.

103 §

Om Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen är klagande ska överklagandet ha kommit in till den arbetslöshetskassa som meddelat beslutet inom två månader från beslutets dag.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om överklagande.

Paragrafen har anpassats som en följd av att den inte ska avse överklagande av förvaltningsdomstols beslut (jfr 102 §). Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL.

110 §

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller ett krav på prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Det nuvarande andra stycket utgår. Det undantar en arbetslöshetskassas beslut från tillämpningen av 33 § fjärde

stycket FPL. Den paragrafen ska alltså i fortsättningen tillämpas också i fråga om en arbetslöshetskassas beslut enligt förevarande lag. Det innebär att det inte går att överklaga ett beslut varigenom förvaltningsrätt har prövat ett beslut som kassan har fattat om att avvisa ett överklagande eller en begäran om omprövning därför att handlingen har kommit in för sent.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.19 Förslaget till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

22 kap. 13 §

Bestämmelserna i 6 kap. 14 och 17–24 §§ taxeringslagen (1990:324) gäller för mål enligt denna lag.

Paragrafen innehåller en hänvisning till bestämmelser i taxeringslagen (1990:324). Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Paragrafen ändras på så sätt att hänvisningen till 6 kap. 10–13 och 15–16 §§ taxeringslagen tas bort. 6 kap. 11, 12, 15 och 16 §§ upphävdes genom SFS 2003:655 (prop. 2002/03:99, bet. 2003/04:SkU2, rskr. 2003/04:17). Hänvisningen till 6 kap. 10 och 13 §§ tas bort eftersom nämnda lagrum föreslås upphävas. Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL. Bestämmelser om överklagande av beslut att bl.a. avvisa en begäran om omprövning finns i 33 § fjärde stycket FPL.

18.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige

10 kap. 4 §

Finansinspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen får inte överklagas.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. *Beslut* i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) *får dock inte överklagas*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Det nuvarande andra stycket, som innebär att vissa beslut av Finansinspektionen överklagas till kammarrätt, tas bort. I fortsättningen ska dessa beslut, liksom flertalet av inspektionens övriga beslut enligt lagen, överklagas till förvaltningsrätt.

Vid överklagande till kammarrätt krävs, liksom enligt nuvarande ordning, prövningstillstånd. Det framgår av det nya *tredje stycket*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:980) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

5 kap. 1 §

Finansinspektionens beslut enligt 2 kap. 1 § får överklagas *hos allmän förvaltningsdomstol*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Krigsförsäkringsnämndens beslut i försäkringsärenden enligt denna lag får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Första stycket ändras så att Finansinspektionens beslut ska överklagas till förvaltningsrätt och inte, som enligt paragrafens nuvarande lydelse, till kammarrätt.

Vid överklagande av förvaltningsrätts beslut krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska ta upp överklagandet till prövning. Det framgår av paragrafens nya *andra stycke*.

18.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden

17 §

Beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. *Beslut* i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223) *får dock inte överklagas*.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om återkallelse enligt 16 § *ska* gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Det nuvarande första stycket, som innebär att vissa beslut av Finansinspektionen överklagas till kammarrätt, tas bort. I fortsättningen ska dessa beslut, liksom inspektionens övriga beslut enligt lagen, överklagas till förvaltningsrätt.

Vid överklagande till kammarrätt krävs, liksom enligt nuvarande ordning, prövningstillstånd. Det framgår av det nya *andra stycket*.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.23 Förslaget till lag om ändring i tullagen (2000:1281)

9 kap. 12 §

Om någon har överklagat ett beslut av förvaltningsrätt eller kammarrätt i frågor som avses i 3 och 6 §§, får även någon annan som haft rätt att överklaga beslutet ge in ett överklagande, även om den för honom *eller henne* gällande tiden för överklagande gått ut. Ett sådant överklagande *ska* ges in inom en *vecka* från utgången av den tid inom vilken det första överklagandet skulle ha gjorts.

Återkallas eller förfaller på annat sätt det första överklagandet, är även det senare överklagandet förfallet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om parts rätt att anslutningsöverklaga i mål enligt tullagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.3.

Bestämmelser om tid för överklagande av domstolsbeslut finns i 6 a § FPL. I *första stycket* ändras fristen för anslutningsöverklagande efter ett överklagande från en månad till en vecka.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.24 Förslaget till lag om ändring i revisorslagen (2001:883)

37 §

Om Revisorsnämnden i ett ärende om ansökan om godkännande, auktorisation eller registrering inte *meddelar* beslut inom fyra månader efter det att ansökan gavs in, får sökanden begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om nämnden inte har meddelat beslut inom en månad från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast språkliga eller redaktionella.

18.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar

7 kap. 2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *meddelar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid *meddelar* beslut enligt fjärde stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § fjärde stycket anses ha meddelats.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *tredje stycket* framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast redaktionella eller språkliga.

18.26 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer

6 kap. 2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 1 § inte *meddelar* beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in till inspektionen, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat beslut inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *andra stycket* framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast redaktionella och språkliga.

18.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om investeringsfonder

14 kap. 2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 1 kap. 4 eller 5 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, ska inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte lämnar över en underrättelse som avses i 2 kap. 12 § till behörig myndighet i utlandet inom två månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt fjärde stycket samma paragraf, ska inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom två månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 2 kap. 13 § tredje stycket anses ha meddelats.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *tredje stycket* framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast redaktionella eller språkliga.

18.28 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank och finansieringsrörelse

17 kap. 2 §

Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 2 § inte meddelas inom sex månader från det att ansökan gavs in, *ska* sökanden av den myndighet som *ska* pröva ansökan underrättas om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt. Om begäran avser handläggning av ett regeringsärende ska den göras hos Regeringsrätten.

Om myndigheten inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *tredje stycket* framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, kammarrätt eller, om talan avser handläggningen av ett regeringsärende, i Regeringsrätten. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast redaktionella eller språkliga.

18.29 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

16 kap. 10 §

En migrationsdomstols beslut om förvar får överklagas utan begränsning till viss tid.

Det nuvarande första stycket i paragrafen tas bort, eftersom motsvarande reglering enligt förslaget finns i 6 a § FPL.

16 kap. 12 a §

Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga) eller en viss del av målet.

I avvaktan på att prövning sker i enlighet med ett prövningstillstånd som har begränsats enligt första stycket får Migrationsöverdomstolen förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande helt eller delvis.

I den utsträckning prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande, ska det överklagade beslutet stå fast. En upplysning om detta ska tas in i Migrationsöverdomstolens beslut.

Paragrafen, som är ny, reglerar frågor om partiellt prövningstillstånd vid överklagande till Migrationsöverdomstolen. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.2.

Av första stycket framgår att Migrationsöverdomstolen får begränsa ett prövningstillstånd till att gälla inte bara en viss del av målet utan även en isolerad prejudikatfråga. Detta överensstämmer med vad som föreslås för Regeringsrätten (avsnitt 11.1.2 och författningskommentaren till 36 a § FPL).

Enligt andra stycket får Migrationsöverdomstolen i samband med att den meddelar ett begränsat prövningstillstånd enligt första stycket förklara frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt helt eller delvis vilande.

Även den bestämmelsen har motsvarighet i de bestämmelser som föreslås för Regeringsrätten (36 a § FPL).

Enligt *tredje stycket* ska ett överklagat beslut stå fast i den utsträckning som prövningstillstånd inte meddelas och frågan om prövningstillstånd inte heller förklaras vilande. En upplysning om detta ska tas in i Migrationsöverdomstolens beslut.

12 b §

Om Migrationsöverdomstolen med tillämpning av bestämmelserna i 12 a § har prövat en prejudikatfråga får domstolen, om ytterligare prövning krävs, helt eller delvis grunda sitt avgörande av målet i övrigt på migrationsdomstolens bedömning eller, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling.

Paragrafen, som är ny, reglerar Migrationsöverdomstolens handlingsalternativ om den prövat en prejudikatfråga och ytterligare prövning krävs. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.2.

Migrationsöverdomstolen kan, helt eller delvis, grunda sitt avgörande på migrationsdomstolens bedömning och alltså avstå från en egen bedömning av sakhållandena. I andra fall kan Migrationsöverdomstolen, med undanröjande av lägre rätts eller myndighets avgörande, besluta om återförvisning av målet för fortsatt behandling. Migrationsöverdomstolen kan också göra en helt egen bedömning. Detta överensstämmer med vad som föreslås för Regeringsrätten (avsnitt 11.1.2 och författningskommentaren till 36 b § FPL).

18.30 Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

7 kap. 6 §

Vid överklagande av *förvaltningsrätts* och *kammarrätts* beslut gäller 6 kap. 14 och 17 §§ taxeringslagen (1990:324).

Paragrafen innehåller en hänvisning till bestämmelser i taxeringslagen (1990:324). Övervägandena finns i avsnitt 9.2.3.

Paragrafen ändras på så sätt att hänvisningen till 6 kap. 10 § taxeringslagen tas bort, eftersom det lagrummet föreslås upphävas. Bestämmelser om överklagande av beslut att bl.a. avvisa en begäran om omprövning finns i 33 § fjärde stycket FPL.

18.31 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

26 kap. 2 §

Om Finansinspektionen i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 1 § första stycket eller 12 kap. 2 § inte meddelar beslut inom sex månader från det att ansökan gavs in, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

Om Finansinspektionen inte *lämnar över* en underrättelse som avses i 5 kap. 2 § första stycket till behörig myndighet inom tre månader från det att underrättelsen togs emot och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje stycket samma paragraf, *ska* inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av *domstol* att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en sådan förklaring som avses i första eller andra stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Om Finansinspektionen inte har meddelat ett sådant beslut som avses i första stycket inom sex månader från det att en förklaring har lämnats, ska

ansökan anses ha avslagits. Om en sådan underrättelse som avses i andra stycket inte har lämnats över inom tre månader från det att en förklaring har lämnats, ska beslut enligt 5 kap. 2 § tredje stycket anses ha meddelats.

I paragrafen finns bestämmelser om s.k. dröjsmålstalan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.2.

Bestämmelsen om instansordningen vid dröjsmålstalan ändras. Av *tredje stycket* framgår att dröjsmålstalan ska väckas i förvaltningsrätt i stället för, som enligt nuvarande ordning, i kammarrätt. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Övriga ändringar är endast redaktionella eller språkliga.

18.32 Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

58 §

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter enligt 54 §. Om det medan en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *ändå anses gälla* i det pågående målet eller ärendet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om ekonomiska experter i tingsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

I *första stycket* anges att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna ekonomiska experter i Stockholms tingsrätt till en myndighet.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18.33 Förslaget till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579)

8 kap. 11 §

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* förordnar för viss tid dem som ska tjänstgöra som ekonomiska experter i Stockholms tingsrätt. Om det *medan* en ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar *en omständighet* som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet *ändå anses gälla* i det pågående målet eller ärendet.

Den som ska tjänstgöra som ekonomisk expert ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om ekonomiska experter i tingsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 14.2.1.

I *första stycket* anges att regeringen har möjlighet att delegera uppgiften att förordna ekonomiska experter i Stockholms tingsrätt till en myndighet.

Övriga ändringar är endast språkliga.